# మూడు కోతులు



బుచ్చిబాబు

ఆదర్శ గ్రంథ మండలి, విజయవాడ.

ఆదర్శ ప్రచురణ

ప్రథమ ముద్రణ

సెప్టెంబరు 1959



వెల 1.25 న.పై

ముద్రణ :

మంజరి ప్రెస్,

విజయవాడ-2.

# మూడు కోతులు

ఏదో అవసరమున్నప్పుడుతప్ప మనకి యీ రోజుల్లో స్నేహితులు జ్ఞప్తికి రారనుకుంటా. ఆమధ్య అనుకోకుండా బెంగుళూరు ప్రయాణం తగిలింది. స్నేహితుడు మోహన్ బాబుకి స్టేషన్‌కొచ్చి కలుసుకోవల్సిందని టెలిగ్రామిచ్చి బైలు దేరాను.

సుఖాన్ని పంచుకొన్న స్నేహితులపైకంటె, బాధని పంచుకొన్న స్నేహితులపట్ల జాలితో కూడుకున్న వొక ప్రత్యేక మైన అభిమానం వుంటుందనుకుంటాను.

మహాత్ముడు అస్తమించిన రోజులవి. ఆ వార్త విన్న తర్వాత వారంరోజులు నేనూ, మోహన్‌బాబూ సరిగ్గా భోజనంచెయ్యలేదు. రెండురోజులు ఉపవాసముండి, మహాత్ముని జీవితఘట్టాలని స్మరించుగుంటూ, వారి జీవితచరిత్ర చదువుకుంటూ, వారి ఫోటోలు చూసుగుంటూ, గడిపి బాధను పంచుగున్నాం. మమ్మల్ని గురించి కాకుండా, ప్రపంచం గురించి బాధపడటం కొత్త అనుభవం. ఆదర్శాల ఐక్యతలో తాత్విక మైన అనుభూతివున్నా, ఆ ఆదర్శాలని జీవితంలో సాధించ లేవేమో అన్న భయంకూడా వుంది. ఈ భయమే మా స్నేహా నికి కారణమని యిప్పుడు తోస్తోంది.

మూడుకోతులప్రతిమ ఆ రోజుల్లోనే ప్రచారమైంది. ఒక కోతి చెవులు, రెండోది కళ్లు, మూడోది నోరూ మూసు

కునివుండే యీ కోతులప్రతిమను మహాత్ముడు తనదగ్గర వుంచుకొనేవాడట. చెడుగు చూడొద్దు; చెడ్డమాట వినొద్దు; చెడు చెప్పకు - యీమూడు నైతికసూత్రాలకు ఆ ప్రతిమ సాంకేతిక చిహ్నం. ఈ కోతులగాధ పుట్టుపూర్వోత్తరాలు నాకు తెలియవు. చీనా దేశపు పిట్టకథలలో అవతరించిందని కొందరంటారు. వాల్మీకి రామాయణంలో ఆంజనేయులు, లౌకికజగత్తులో ప్రయోజకత్వానికీ, ఐహిక బలానికీ, శారీరిక శక్తికీ చిహ్నంగా పరిగణిస్తారు కొందరు. బౌద్ధ కథా వాఙ్మయంలో కోతి కొత్త అవతారందాల్చింది. చీనా దేశపు తత్వజ్ఞుడు "ఊ చెంగ్-ఎన్" కోతినిగూర్చి వ్రాసిన గ్రంధంలో విచిత్రమైనకధ వుంది. ఆ కథలో కోతి స్వర్గానికెడుతుంది. అక్కడ కోతల్లరి సాగిస్తుంది. దీనితో వేగలేక అక్కడివారు బుద్ధుని రప్పిస్తారు. బుద్ధుడు ఆ కోతితో వో పందెం వేస్తాడు- తన అరచేతినిదాటి అవతలకి దూకగలిగితే, కోతికి స్వర్గంలో సింహాసనం లభిస్తుందని; అట్లాచెయ్యలేకపోతే తాను భూలోకానికివెళ్ళి కొన్నియుగాలు తపస్సుచెయ్యాల్సివుంటుందని. అందుకు ఆకోతి అంగీకరించి దూకడానికి ఉపక్రమిస్తుంది. తన తెలివంతా వుపయోగించి దూకుతుంది. చాలాసేపు దూకుతూ పోతుంది. కొంతదూరం వెళ్ళాక ఆకాశంలోకిపొడుచుకుని ఐదు స్తంభాలు కనబడతాయి. తాను దూకివొచ్చినందుకు నిదర్శనంగా, వొక స్తంభంపై వెంట్రుకతో "స్వర్గంతో సమానుడైన మహాతపస్వి యిటు వొచ్చాడు" అని వ్రాసి తిరిగి బుద్ధునిదగ్గరకొచ్చి, తాను పందెంగెలిచాను కావున, ఆ సింహాసనం యిప్పించమని కోరుతుంది. బుద్ధుడు తన వేలు

పైకెత్తి దానిమీద వ్రాసివున్న అక్షరాలను చూపించి, కోతి తన అరచేతినిదాటి వెళ్ళలేకపోయిందని ఋజువుచేసి దాన్ని స్వర్గాన్నుండి తప్పిస్తాడు. ఈ కథలో తెలివికి, ప్రజ్ఞకి చిహ్నంగా అవతరిస్తుంది కోతి. విజ్ఞానం చాలదు, జ్ఞానంకూడా ఉండాలని బోధ.

మూడుకోతుల ప్రతిమకి నైతికరంగంలో ప్రాముఖ్యం కల్పించాడు, గాంధీజీ. ఆ రోజుల్లో మూడుకోతుల రబ్బరు బొమ్మ వొకదాన్ని సంపాదించాను. మోహన్‌బాబు పైచదువుకి వెడుతుంటే, జ్ఞాపకంగా ఆ బొమ్మని అతనికిచ్చివేశాను.

బెంగుళూరు మరోగంటలో వొస్తుందనగా రైలు వొక స్టేషన్‌లో నిలిచింది. ఫలానా 'చిత్రం చూశారా?' అంటూ, చేతులను కండ్లకి అడ్డంగాపెట్టుకున్న కోతిబొమ్మ ఎడ్వర్‌టైజ్‌మెంట్ వొకదాన్ని అక్కడ చూశాను. అది చూసింతర్వాత, యీ మూడుకోతులప్రతిమగూర్చి కొన్ని శంకలు రాసాగాయి. 'చెడ్డమాట వినొద్దు' అని చెవులు మూసుగోటం విషయం చూడండి. కాస్తంత విన్నతర్వాతగదా, ఆ మాట చెడ్డదో మంచిదో తెలిసొచ్చేది? అల్లాగే చెడుగు చూడకుండా కళ్ళు మూసుగోడం. చూడటం మొదలుపెట్టింతర్వాతేకదా, అది చెడో మంచో తెలియడం? అసలు చెడ్డవిషయాలపట్ల మనిషి కుతూహలం రేకెత్తేది. ఈ ఉదాహరణ చూడండి: నేనొక సభలో వున్నాను. అక్కడ వొక దుండగీడు తుపాకి పైకితీసి వొక వ్యక్తికేసి గురిచెయ్యడం చూశాను. గురి బాగా చూస్తున్నాడు. సమయంకోసం వేచివున్నాడు. మరోక్షణంలో

అనతలన్యక్తి — వొక ప్రముఖ పురుషుడు అనుకుందాం — హత్యకాబడతాడు. నేను చూస్తున్నది చెడుగే — హత్యాకాండ. అటు చూడకుండా కండ్లు మూసుగోవడమా? లేక లేక నా ప్రక్కనవున్న పోలీసుఉద్యోగిజేబులోంచి పిస్తోలు తీసి, ఆ తుపాకిన్యక్తిమీద పేల్చి, ఆ ప్రముఖపురుషుడి ప్రాణాలు కాపాడటమా? అట్లా కాపాడితే 'అయ్యో పాపం-వొక గొప్పవ్యక్తిప్రాణం కాపాడాడు — ఇతన్ని నాయకుడుగాచేసి, వొక శిలాప్రతిమని అతనిగ్రామంమధ్యగా నెలగొల్పుదాం' అని అంటారా ప్రజ? హంతకుడిని చంపినా, నేనొక హంతకుడుగా పరిగణింపబడి, శిక్షకి పాత్రుడ నవుతాను. న్యాయం, చట్టం - వీట్లకి వ్యక్తుల విచక్షణలేదు. జడ్జిగారు మంచివాడైతే, 'ఈ హత్య చెయ్యడంలో యితని ఉద్దేశం ప్రశంసనీయమైంది — వొక ప్రజాసేవకుడి ప్రాణం కాపాడాడు- కాన, ద్వీపాంతరవాసం విధిస్తున్నాను.' అనొచ్చునేమో. కొన్ని సందర్భాలలో ఏదిమంచో, ఏదిచెడో ఎవ్వరూ నిర్ణయించలేరు. మొత్తంమీద, గమ్యస్థానం మంచిదైనా, చేరుకునే మార్గం చెడ్డదైతే కళ్ళు గట్టిగా మూసుకోడమే మంచిదని, యీ కోతితత్వం. కళ్ళు మూసుకునేటందుకు రెప్పలున్నాయికదా - మళ్ళా యీ చేతులతో గట్టిగా మూసుగోడం దేనికో! వేళ్ళమధ్య సందులోంచి కాస్తకాస్త చూడవొచ్చుననా! ఏమో నాకు తెలీదు. కొన్నికొన్ని విషయాలగూర్చి తీవ్రంగాశోధించక, అల్లా విడిచిపెట్టడమే శ్రేయస్కరం.

అల్లాగే చెడు చెప్పకుండా నోరునొక్కుకోవడం. చెడుగుని చూడకుండా, వినకుండా వున్నవారికి, అసలు చెప్పేటందు

కేముంటుంది? మహత్తర సత్యానికీ, సౌందర్యానికీ ఎల్లానూ నోరులేదు. దైవాన్ని తపస్సుద్వారా సందర్శించిన యోగి పుంగవుడికి భాషతో నిమిత్తంలేదు. ఆలోచనని మరుగుపరిచేం దుకే భాష అంటున్నారు పెద్దలు. జీవితాన్ని చూడకుండా, వినకుండా, స్పృశించకుండా వున్నవారికి ఆలోచన లేముంటాయి? ఇల్లావెళ్ళినకొద్దీ లోతులు పెరుగుతూంటాయి- అందుచేత అట్టే ఆలోచించక, మరోవిషయంపైకి దృష్టి మరల్చాను. ఇంతలో బెంగుళూరుస్టేషను రానేవొచ్చింది.

ప్లాట్‌ఫారంమీద మోహన్‌బాబు సిద్ధంగావున్నాడు. ఏమిటో మనల్ని కలుసుకోడంకోసం ఎవరైనా స్టేషన్‌కి వచ్చారంటే మనపైనా ఆ వచ్చినవ్యక్తిపైనా ఆపేక్ష, గౌరవం పెరుగుతాయి. పక్కవాటావాళ్ళకి వుత్తరాలుయిచ్చివెడుతూవున్న పోస్టుమాన్ 'మీ కేమీ లేవండి' అన్నప్పుడు దిగాలుపడిపోతాం. ఈ చిన్న విషయాలే మన వ్యక్తిత్వం, ఉనికిని రుజువు చేస్తాయనుకుంటాను. మోహన్‌బాబు దిగగానే నన్ను కౌగలించుకొని మందహాసంచేసినా అతనెందుకో దిగులుగావున్నట్లు కనిపించాడు. మహాత్ముడుఅస్తమించినరోజుల్లో మాటా, పలుకూ లేకుండా ఒకరివొంక వొకరు దిగులుగా చూస్తూ కూర్చున్నదృశ్యం స్మరణకొచ్చి కాబోలు...!.

ఒక మొహంయొక్క వర్చస్సు పంచుకొన్న ఒక అనుభవంతో ముడిపడి మనస్సులో నిలిచిపోయినతరువాత కొత్త జీవితానుభవాలు దాన్ని కాలచక్రంలో పడేసి రకరకాలుగా సాగేసినా మన మనస్సులోవున్న ఆ ప్రతిమ వైఖరిమటుకు

మారదు. చదువూ, సంస్కృతీ పెంచుకొని మోహన్‌బాబు ముందుకు ప్రయాణం చేస్తున్నా నుదిటిమీది జుట్టుమాత్రం వెనక్కి జరుగుతూవుంది. పళ్ళమీద శ్రమతో కదిలిన నవ్వు, కళ్ళల్లో మూలలకి నక్కినట్లనిపించింది. మనిషి చిక్కాడు! హడా విడిగా గడ్డం చేసుకొన్న వైఖరి.,

"ఏం అలావున్నావు, వొంట్లో బాగాలేదా? — రా వెడదాం" అని సామాన్లు పోర్టరునెత్తిన పెట్టి వెనకాలే నడుస్తున్నాం. గేట్లో యివ్వడానికి టిక్కెట్టు పైకి తీశాను.

"సామాన్లు వెయిటింగురూమ్‌లో పెడదాం. రా, చెప్తాను" అన్నాడు మోహన్‌బాబు.

"ఏం...కథ...?"

"నేను యింటికి వెళ్తున్నాను. నా రైలు మరో గంటా గంటన్నరలో వస్తుంది. అంతవరకూ యిక్కడే కబుర్లు చెప్పు కుందాం" అన్నాడు.

"ఇంటికెందుకూ, ఇవాళే వెళ్ళాలా?"

"ఏదో సంబంధం వచ్చిందిట, చూడ్డానికి రమ్మన్నారు"

పైకి నవ్వేశాను. వెయిటింగ్ రూములో వ్యక్తులు మాకేసి చూశారు.

"పెండ్లి సంబంధానికి వెళుతూ అంత దిగులెందుకూ? అయినా - ఊహించగలనులే - చాలామందికి పెళ్ళంటే భయం – అంటే ఒకామెను చేసుకోగానే మిగతా కన్యలనుండి విడిపోవాలే అనే దిగులుకాదూ!" మోహన్‌బాబూ నవ్వడం సాగించాడు. అపచారం చెయ్యని దోషిలాగ.

"అల్లా కాఫీ తాగివొద్దాం రా, నీతో చాలా చెప్పాలి."

బయల్దేరాం.

"నేను దిగులుగావున్నానని నీ కెట్లా తెలుసూ?"

"ఏదో అల్లాగనిపించింది."

"అదంతా పెద్దకథ" అని, చెప్పడం సాగించాడు. కథకి తుది మొదలూ వుండాలన్నారు పెద్దలు. దాని కో స్వరూపం వుండాలి. అప్రస్తుతమైన సత్యజీవితమనే చెత్త కాగితాలబుట్టలోంచి ప్రస్తుతానికి పనికొచ్చే కాగితం ముక్కలని ఏరి అతికించి కూర్చి నైతికవిలువలుకట్టే న్యాయస్థానంలో దాఖలుచేసుకోవాలి. ఈ పనికి తగినంత అనుభవం, శిక్షణ, వున్నా లేకపోయినా సమయానికి న్యాయస్థానంలో దాఖలు చెయ్యడం తప్పదుగనక నా ధోరణిలో ఆ కథ చెప్తాను.

పరీక్షకోసం బెంగుళూరులో వొక నెల వుండాల్సివొచ్చి, హాస్టల్‌లో చోటుదొరక్క, హొన్నప్పగారింట్లో వో వాటాలో మకాం వుంటున్నాడు మోహన్‌బాబు. ముందు రెండు గదులు, వొక వరండా, దానిముందు నాలుగైదు పూల మొక్కలు, కిటికీలోంచి చిటారుకొమ్మదాకా కనబడే రెండు కొబ్బరిచెట్లు, కాంపౌండుగోడ – అదీ అతనివాటా. బల్లమీద అలారమ్‌గడియారం, రబ్బరుకోతులబొమ్మ, 'గోడమీద గాంధీగారి పటం, స్నేహితులతో కలిసితీయించుకున్న ఫొటో అమర్చుకున్నాడు. భోజనం హోటలునుండి కారియర్‌లో వాళ్ళ పనిపిల్ల 'నానీ' తీసుకొస్తుందిట. గది వూడ్చడం, పక్కవెయ్యడం తీయడం, కాఫీ తెచ్చిపెట్టడం, ఉత్తరాలు పోస్టుచెయ్యడం –

యిల్లాంటి చిల్లరపనులు చేస్తుంది 'నానీ'. వాళ్ళమ్మ అలిమేలు, హొన్నప్పగారింట్లో పనికుంది.

హొన్నప్పగారు వ్యాపారస్థుడు. బస్తీ సంస్కృతి అంతగా అబ్బని పూర్వాచారపరాయణుడు. ఆయనభార్య అన్నపూర్ణమ్మగారు – మరీ ఛాందసురాలు. కొడుకు మాధవ రావు (ముద్దుగా ఇంట్లో 'మాపూ' అని వ్యవహరిస్తారట) పట్నంలో చదువుకుంటున్నాడు. శెలవలకివొచ్చి, వారం పది రోజులు కులాసాగా గడపి వెడుతూవుంటాడు. ఇంతకంటె మోహన్‌బాబుకి వారినిగురించి ఏమీ తెలియదు. ఇవేనా నానీద్వారా తెలుసుకున్న వే. 'నానీ' కన్నడప్రాంతంలో వుండి పోయినా తెలుగు బాగానే మాట్లాడుతుంది.

స్నానంగదికి సన్నటి సందులోంచి వెళ్ళాలి – ఆ సందు పొడుగునా గోడవుంది. అట్లా వెడుతుంటే అప్పుడప్పుడు హొన్నప్పగారింట్లో సంచలనం, మాటలు, సగంసగం వినబడు తూంటాయి. కాని మోహన్‌బాబు వాటినెప్పుడూ నిదానించి వినలేదు. అయినా ఆ వృద్ధదంపతులకు చెప్పుకునేమాట్లే ముంటాయి ?

మోహన్‌బాబు వారిపట్ల కాస్తంత కుతూహలం కన బరచినా, దానికికారణం కొంతవరకూ 'నానీ'యే. నానీ ఇరవై య్యేళ్ళ వయసుపిల్ల. దుబ్బుగా వొంకులుతిరిగిన ఆ జుట్టులో మొహం గుండ్రంగా కనిపించినా, పరీక్షగాచూస్తే కోల మొహం. మోహన్‌బాబుకి కోలమొహం ఇష్టం. గుండ్రటి 'చంద్రబింబంలాంటి' మొహం అంటే రోత. కోలమొహంలో

ఒక నాజూకు 'గ్రేస్' వుండంటాడు. ఆ నాజూకు 'నానీ' శరీరం అంతటా వుందిట. పోషణ, షోకు లేక చింపిరిగా వుండటం మూలాన, ఆ నాజూకు మరింత స్ఫుటంగా ఆకర్షిస్తుందిట. సన్నటినడుం, పొడుగాటికాళ్ళు, తీర్చినవక్షం, రెండుచేతులనూ వొక్కచేత్తో నొక్కిపెట్టాలనిపించే నునుపైన చేతులు—గాజులు లేవు - అందుకే మరీ ఆకర్షణీయంగా వుంటాయిట. మెళ్లో ఏమీలేవు - చెవుల కేమీలేవు - లవంగాలుతప్ప. ఆ సన్నటి నడుంపై, బరువుగా పెద్దవిగా కనిపించే స్తనాలు మరింత ఆకర్షణీయంగా వుంటాయిట వొదులు రవికలోంచి ఎంతబిగించి కట్టినా, గది ఊడుస్తున్నప్పుడు. మధ్యలో తెరపాయచుట్టూ వాటికదలిక గుండ్రటితనం, నునుపు - వాటినిచూసి తాత్కాలికంగా సంతోషపడే అవకాశాలెన్నో వున్నాయిట. ఆధునిక శిల్పాలలో అట్లాంటి నగ్నస్త్రీ సౌందర్యాన్ని చూశాడు——. బెంగుళూరు ఆర్ట్ ఎగ్జిబిషన్‌లో. ఆమధ్య వొంగి వూడుస్తున్నప్పుడు, నానీ వక్షం అల్లాగే అనిపించింది.

ఆరోజున గదివూడుస్తూ గాలికి తలుపుదగ్గరగా మూసినప్పుడు కొంగు తలుపుసందులో తగులుకుని లేచేటప్పుడు, పమిటంతా వూడినప్పుడు, అతను చూడ్డంతో వారిలో వొక అన్యోన్యభావం ప్రబలినట్లనిపించింది. సిగ్గుపడి, చీపురు అక్కడ వొదిలేసి పరుగెత్తుకుపోయింది నానీ. అతను చూసింతర్వాత, పక్కకుతిరిగి బల్లమీద మూడుకోతుల బొమ్మను వెనక్కితిప్పి నిలబెట్టాడు.

సెలవులకు మాధవరావు పట్నంనుంచి రావడంతో మోహన్‌బాబు ప్రశాంతజీవనంలో సంచలనం బైలుదేరింది.

మాధవరావుతో ఇతనెప్పుడూ మాట్లాడలేదు. కలుసుకున్నప్పుడు వొకర్నిచూసి వొకరు నవ్వుకోడం, మందహాసం ప్రకటించడంవరకే వారి పరిచయం.

ఆ రోజు ఇంటిదగ్గరనుంచి మనియార్డరొచ్చింది. గది అద్దె నానీద్వారా పంపుదామని పర్సులోంచి లెక్కతీశాడు. మరో రెండురూపాయిలనోటు చేతులోకొచ్చింది. 'నానీ'ని పిల్చాడు. వొచ్చింది. తలుపు జేరవేశాడు. కిటికీలోంచి అటూయిటూ చూశాడు. నోట్లు చూపాడు. నానీ కళ్ళు పెద్దవి చేసింది. భయంతో తలవూపింది. చెయ్యి పైకి పెట్టమన్నాడు. చేతులో చీపురు గిరవాటెట్టి గది అవతలతలుపు తెరిచి వొక్క పరుగున వెళ్ళింది నానీ.

అతనికి నవ్వొచ్చింది. ఎందుకట్లా భయపడుతుంది? ఇంకా పిల్లకి పెళ్ళికాలేదు. అలిమేలు ద్వారా అదికాస్తా తెలుసుకున్నాడు. పెళ్ళికాకపోతే? ఏదో సంశయం, పెనుగులాట, వున్నప్పుడే ఆడది సిగ్గు ప్రకటిస్తుంది. ఇష్టంపట్ల అయిష్టం ప్రకటించి, అనతిలవాడికి అందకుండా దూరమై, వేటాడబడటం స్త్రీనైజం. అందుకు సృష్టి సమకూర్చిన ఆయుధం సిగ్గు. 'నానీ' చేష్ట అతన్ని కార్యానికి పురిగొల్పింది. ఇదివరలో అద్దె అలిమేలుద్వారా పంపేవాడు. అలిమేలుద్వారా పంపడంఎందుకో? అతనే స్వయంగా హనుమప్పగారికి ఇవ్వొచ్చుగా. ఈ కాస్త పనికీ మధ్యవర్తి వొకరా? డబ్బుతో కూడుకొన్న వ్యవహారంలో కుటిలత్వం తప్పదు. ఈసారి నానీద్వారా పంపుతేనేం? కొబ్బరిచెట్టుకింద బట్టలు ఆరబెడుతోంది. తాడుమీదికి చేతులెత్తినప్పుడు. కండలపై నీడలు స్ఫుటంగా పడుతున్నాయి.

శరీరం అంతా వొక్కసారి పైకి ఎగబ్రాకి నమస్కారం పెడుతూ దేన్నో ఆహ్వానిస్తున్న శిలాప్రతిమలా — అతనికేసి కోపంగా చూసింది. నల్లగుడ్లు కొసలకి జరిగినప్పుడు, పెదవులు బిగించినప్పుడు. 'నాసీ' శీలంగల వ్యక్తిగా, తన కా శీలం అబ్బినందుకు విచారించినట్లు, కాస్త విషాదరేఖలుకూడా ఆమెలో ప్రత్యేకమైన ఆకర్షణ అని, అతనొక్కడికే తెలిసిన రహస్యం. ఆ రహస్యంలో ఆనందం వుంది. అట్లాంటి దింకెవరకీ వుండదు. తనొక్కడే తెలుసుకున్న అనుభవం మరెవ్వరికీ తెలవకపోడంలో, తెలిసే అవకాశంకూడా లేదన్న జిజ్ఞాసలో అతని ఊహావైశాల్యం పెరిగింది. రమ్మని సంజ్ఞచేశాడు — ఊడనడం పూర్తిచెయ్యమని. ఊహూ అన్నట్లుగా తలవూపింది. అతనికి కోపం వొచ్చింది. మరోపనిమనిషిని కుదుర్చుకోలేడా? మరో కుర్రాడిని. కోపంతో కిటికీతలుపులు గభాలున మూశాడు. కోతులబొమ్మ, తనవైపు తిప్పుకున్నాడు. గుమ్మం తలుపు తెరచి చీపురు బైటగిరవాటెట్టి, మళ్లా తలుపులు చప్పుడయ్యేట్లు మూశాడు. మూశాడేకాని గడియ పెట్టలేదు. అందుకు నవ్వొచ్చిం దతనికి.

స్నానానికి బయలుదేరాడు. మండువా సందులోంచి. స్నానం గదిముందు వొక పొడుగాటి తడిక అడ్డంగా కట్టివుంది. దానివెనక ఏవో కంఠాలు వినిపిస్తున్నాయి. ఒకటి హొన్నప్ప గారిది. క్షణం నిలిచాడు. మరో స్త్రీకంఠం వినబడుతోంది. అది అన్నపూర్ణమ్మగారిది కాదు. గుసగుసలోకి సన్నగిల్లిన కంఠాలు అతని కుతూహలాన్ని రేపాయి. అది విన్నకంఠమే. అలిమేలుది. మరోఅడుగు ముందుకేసి, మరోక్షణం ఆగాడు. నోట్లు

లెక్కెస్తున్న చప్పుడు వినబడుతోంది. 'రెండు' – రెండొందలు. ఎవరు ఎవరికిస్తున్నారో తెలీదు. గుసగుసలు పిలిచాయి. సన్నగా గాజులచప్పుడు. హొన్నప్పగారి నవ్వు. లోపల్నించి అన్నపూర్ణమ్మగారి పిలుపు – అంట్లు తోముతున్న శబ్దం. దూరంగా ఏదోపిట్ట. వేడినీళ్ళకాగుకింద కట్టెలచప్పుడు, తనకెందుకు? స్నానంగదిలోకి వెళ్ళాడు. అతనిమనస్సు బాగాలేదు. హొన్నప్పగారికి, అలిమేలుకీ ఏదోవుందన్న అభిప్రాయం దృఢపడుతోంది. ఒకప్పుడున్న స్నేహం యింకా కొనసాగుతోందో మరి! వయస్సు ముదిరినవారి పోకిరీచేష్టలని కాపాడేది వారి వయస్సే. ఆ ధైర్యంతో వా రెన్నైనాచెయ్యొచ్చు. సంఘం పట్టించుకోదు – భార్యకి అన్యాయంజరగనంతసేపూ. అలిమేలుకి మొగుడులేడు. యుద్ధంరోజుల్లో చనిపోయ్యాడు. డబ్బుతో సమాజంలో వ్యక్తులస్థానం నిర్ణయించి, విలువలు కట్టిపారేసి స్థిమితంగా వుండగలం అనుకుంటాంగాని, అది పూర్తిగా నిజంగాదు. వయస్సునుబట్టి. నైతికరంగంలో విలువలుకట్టొచ్చు. హోదానుబట్టి కట్టొచ్చు. మన సత్వంబట్టి కూడా కట్టొచ్చు. శృంగారమయ జీవితానికి అలవాటుపడ్డ వ్యక్తి, చివరంటా అట్లాగేవుంటాడు' అది ఇంకా పెరుగుతూ వుంటుందికూడా. అందుకనే దురంతాలు పెద్దలకే సాధ్యమౌతాయి.

కాని మోహన్‌బాబు పెద్దవాడుకాడు. నానీపట్ల తనకెందుకు అట్లాంటి ఆలోచనలు? తన సిద్ధాంతం తప్పు. వయసులో శృంగారం సహజమైంది; వార్ధక్యంలో కృత్రిమమైంది. చిన్నప్పుడు యవ్వనం కాపాడుతుంది. పెద్దయింతర్వాత,

హోదా. డబ్బు కాపాడతాయి — అని సమర్థించుకుంటూ గదిలో కొచ్చేటప్పటికి, 'నానీ' గది వూడుస్తోంది. అతను రాగానే నిలిచి, నవ్వింది. అతను కోపంగా చూశాడు.

"ఇదిగో - ఇంటద్దె - అయ్యగారికి - హౌస్పప్పగారికి ఇచ్చిరా" అని పస్సులో రూపాయల నోట్లు తీసిచ్చాడు. కుడిచేతిలో చీపురు ఎడంచేతిలోకి ఫిరాయించి, తొడమీద తుడుచుకొని, అరచెయ్యి ముందుకుచాచింది. చేతికి రెండంగుళాలపొడుగున, ప్లాస్టిక్ గాజులుండటం చూశాడు - ఎర్రవీ, పచ్చవీ, నల్లటివీ. వాటికేసిచూసి నవ్వుతూంది.

"తెలిసిందా?"

తెలిసిందన్నట్లు తల పంకించింది. నోట్లు తీసుకుంది. ఊడవడం పూర్తిచేసి వెళ్ళింది. ఆమెచేతికి ఆ గాజులు బాగుండలేదు. అల్లా బోడిగావుంటేనే బాగుంటుంది. గదిలో వొంటిగా వుంటంవల్లనేగా, యీ ఆలోచనలు. బైటికి వెడితే, ఏదీ వుండదు.

రాత్రుళ్లు నిద్రపట్టదు. ఏవేవో ఆలోచనలు. రెండో ప్రపంచసంగ్రామం - క్విట్ఇండియా ఉద్యమం - హిట్లర్ దంపతుల ఆత్మహత్య, 'క్రిప్స్'మిషన్, నౌవకాలీ, మహాత్ముని నిర్యాణం, రిపబ్లిక్ దినోత్సవాలు. మూడుకోతులు-బల్లమీద రబ్బరుబొమ్మ - గదివూడుస్తూ 'నానీ'. ఊహ విశాలమైందంటారుగాని, శరీరం ఎంత సంకుచితమైందో, ఊహకూడా

అంతే. మానవుడి మెదడుకొలత కొంత ? ఆరంగుళాలపొడవు-వెడల్పు. ఊహకూడా అంతే. గిరగిర తిరిగి, మళ్ళా అక్కడికే చేరుకుంటుంది. రక్తం, నరాలు అవయవాలు మెదడుని, ఊహని కట్టిపడేస్తాయి. అనంత విశ్వాన్ని పాలిస్తున్న పరమాత్మ ఆత్మస్వరూపం దాల్చి యీ కాస్త శరీరంలో దాగివున్నాడంటే నమ్మలేకుండా వున్నా డతను.

ఆ మొర్నాడు ఉదయం అలిమేలు అతని గదిలోకొచ్చి రెండు రూపాయలు తిరిగి ఇచ్చివేసింది – తను అద్దెతోపాటు, యీ రెండూ అదనంగా యిచ్చాడుగనక. పోనీ మీ అమ్మాయిని తీసుకోమను అందామనుకున్నాడు గాని, తనేస్వయంగా ఇద్దామని నిర్ణయించుగుని ఆ రెండూ తీసుకున్నాడు. నాన్సీపై కోపమూ, జాలికూడా కలిగింది. చాలా అమాయకురాలు – ఏమీ గ్రహించలేదు. నవ్వుతుంది – ఊహాలేని భాగ్యరాలు; డబ్బుతో నిమిత్తంలేని పవిత్రమూర్తి ; కామాని కతీతమైన సుకుమారి. చెడుచూడను; వినదు; చెప్పదు. మూడుకోతుల నీతిని జీర్ణించుకొన్న త్రిమూర్తి!

ఆ రాత్రి మోహన్‌బాబుకి నిద్రపట్టలేదు. కొరియా పరిస్థితినిగూర్చి ఆలోచించాడు. అంతర్జాతీయ కార్మిక సంస్థని గూర్చి ఆలోచించాడు; ఈజిప్టు వ్యవహారంగూర్చి తీవ్రంగా ఆలోచించాడు. వాటికి యదార్థానికున్న వొత్తిడిలేదు – ఆ ఊహాచక్రానికి కేంద్రంలేదు. ఈజిప్టు, కొరియా, జెనీవా – అవన్నీ భూగోళశాస్త్రపటంలో మచ్చలు, పత్రికలలో అక్షరాలు, ఉపన్యాసవేదికనుండి వెలువడే ధ్వనులు.

దోమ ధ్వనిచేస్తోంది. అనేకం దోమలుంటే వాటిని ఎదుర్కోడానికి సిద్ధంగావున్నాడు తాను - కాని వొక్కటే వుంటే అతను అసహాయుడు. ఎటునుంచో వొస్తుంది, ఎక్కడ వాలకూడదో అక్కడ వాలుతుంది, రోదిస్తుంది, నిష్క్రమిస్తుంది.

లేచాడు - వరండాలోకి నడిచాడు. చెట్టుకింద నిలబడ్డాడు. ఆకులు కదుల్తున్నాయి - కొబ్బరిచెట్లు గుర్రెడుతున్నాయి. మందారం ఎర్రశాలువా కప్పుగుంది. అవతల గదివైపు వెళ్ళాడు. కిటికీలోంచి నీడలు పడటంలేదు. దీపంలేదు. అంతా చీకటి - ఆకాశంలో నక్షత్రాల కర్ధంకాని చీకటి. గది ముందు మెట్టుమీద కూర్చున్నాడు. రాత్రుళ్ళే ప్రాణం హాయిగావుంటుంది; తన నిజస్వరూపం తనకి తెలుస్తూ వుండే సమయం అదొక్కటే. 'నువ్వెవరవో తెలుసుకో' అంటాయి వేదాలు, ఆపని రాత్రే సాధ్యమవుతుంది. తనెవరు? ఏమో !

గదిలోంచి కంఠాలు వినబడుతున్నాయి, అతను ఉలిక్కిపడి, గోడదగ్గరగా జరిగాడు. పురుషుడికంఠం - అతనికి తెలుసు, హొన్నప్పగారబ్బాయి, మాధవరావుది ఆ కంఠం. ఆ రెండోది స్త్రీకంఠం! మాటలు తెలియడంలేదు - ఏదో చప్పుడు, గాజుముక్కలగొట్టం తిప్పినప్పుడు అందులో గాజు ముక్కలు సన్నగాచేసే చప్పుడికిమల్లే. ఎన్నడూలేంది, ఆ ఉదయం 'నాన్సీ' చేతిని ప్లాస్టిక్ గాజులు చూశాడు. ప్లాస్టిక్ గాజులు చప్పుడుచేస్తాయా? అతను సరిగ్గా చూడలేదు ప్లాస్టిక్ గాజులు కావేమో! మళ్ళా చప్పుడు నిలిచిపోయింది. ఒకటి రెండు ఇంగ్లీషుమాటలుకూడా వినబడ్డాయి. 'నాన్సీ'తో ఇంగ్లీషా!

లోపలికి చూస్తే, దీపంలేదు. లోపల చీకటి. తను అట్లాంటివి చూడొచ్చా? కళ్ళు మూసుగుని చూడొచ్చునేమో. ఏదో చప్పుడు – ఒకడుగు వేసిన చప్పుడు. భయమేసింది. లోపలి కొచ్చాడు. మంచంపైనవాలాడు. నిద్రరాక నరాలుసిరసించి శరీరం తనే నిద్రపోతుంది. దాన్ని విడిచేసి ఊహాయాత్ర సాగించాడు. విశ్వం అనంతంకాదుట ఒక చోటునుండి తిన్నగా ప్రయాణించేస్తే, ఎప్పుడోఅప్పుడు నిజస్థానానికి చేరుకోవడం తధ్యంట. విశ్వం, సమయానికి బంధింపబడి, రెండూ కాస్తంత వొంగి ఏకమయ్యాయిట – ప్రథమ ముద్దుకోసం పెనుగులాడు తున్న ప్రేమికుల అధరాలకిమల్లే. స్థలం ప్రియుడు, కాలం ప్రేయసి—

వారు విడివిడిగావుంటే సంతానం వుండును. కలిసివుండ టంవల్ల, ఫలితంలేదు. జీవితానికి, అర్థంలేదు, ప్రేమకివుందేమో గాని! అది భౌతిక, ఖగోళశాస్త్రుల నిర్వచనం. తను తిరిగి 'నాన్సీ'దగ్గరకే వొచ్చాడు. చీకట్లో మూడుకోతుల బొమ్మ కనబడటంలేదు నైతికవిలువలను పాటించనక్కర్లేదు. కళ్ళు మూసుకున్నాడు. తెల్లవారింది.

'నాన్సీ' ఊడవడాని కొచ్చింది. ఆమెకేసి పరీక్షగా చూచాడు. కళ్ళు తేటగా మెరుస్తున్నాయి. పళ్ళు తెల్లగా తళుక్కుమంటున్నాయి. అప్పుడే ఉదయించిన సూర్యబింబంలా వుంది – ఎడారిఅంచునలేచిన సూర్యగోళంలా స్ఫుటంగా, తీక్షణంగా. ఆమెలో ఏమార్పులేదు. అద్దంలో తన మొహం చూసుగున్నాడు. ఏమిటాగీట్లు! వొంటెలమంద నడవగా ఏర్పడిన ఎడారిజాడలకిమల్లె,వర్షానికి బురదైన నీటిగుండంకిమల్లె,

ఆమె వొంగివూడుస్తుంటే బల్లకింద ఏదో పడిపోయినట్లు, మోకాళ్ళమీదపడి, వొంగి ఆమె చేతిగాజులు పరీక్షగా చూశాడు. కొంచంగా చప్పుడుచేస్తాయి, రంగుగాజులగొట్టం తిప్పినట్లు. మరోటిచూశాడు - మెడలో ఎర్రపూసలతాడు.

"కొన్నావా?"

అవునన్నట్లు తలవూపింది.

"ఎక్కడ ?"

నవ్వుతుందేం ?

"మాట్లాడవేం ?"

ఆమూలకి వెళ్ళింది. వెనకభాగం - చీరలోంచి పిరుదల ఆకృతి కనబడుతోంది - తను ఎగ్జిబిషన్‌లో చూసిన శిలా ప్రతిమకి మల్లే.

"ఎప్పుడేనా సినిమాకి వెళతావా ?"

తలవూపుతుంది.

"వెడతావా ?"

బైటకి వెళుతోంది. సంజ్ఞ చేసి నిలిపాడు.

"ఇవిగో రెండురూపాయిలు-సినిమాకెడతావనిచ్చాను. మీ అమ్మకి చెప్పావా ? ఇంకెప్పుడూ అల్లాచెయ్యకు."

అమ్మో - అన్నట్లు కళ్లు పెద్దవిచేసింది. అతని కంఠం బొంగురుపోయింది - ఎండినట్లు మాట తడబడుతోంది. రూపాయిలు చేతులోపెట్టి, వేళ్ళు మడిచి నొక్కాడు.

"ఫరవాలేదులే - ఏదేనా కొనుక్కో."

తీసుకుంది. "అమ్మయ్య" అనుకొన్నాడు.

ఎందుకిచ్చినట్లు ఆడబ్బు తను ? మొదటిరోజున అద్దె యిచ్చేటప్పుడు, ఆ రెండురూపాయలూ అదనంగా చేతులో పడ్డాయి. ఇచ్చిచూశాడు - ఏమవుతుందోనని. రూపాయ కోసం కొట్లాడుకోడం, ఖూనీలుజరగడం పత్రికలలో చదువు తాం. అలిమేలుకి డబ్బుకాపీర్నం లేదు. ఆ రెండురూపాయలూ తిరిగియివ్వడంలో డబ్బుపట్ల ఆమె నిజాయితీ తెల్లమవుతోంది. ఎందుకిచ్చినట్లు ? ఆమెని సంతోషపెట్టాలనితప్ప మరో ఉద్దేశం అతనికి కనబడలేదు.

ఆ సాయంత్రం కాలక్షేపం అవక సినిమాకి బైలు దేరాడు మోహన్‌బాబు. అతను హాల్లోకి వెళ్ళేటప్పటికి ఆట ప్రారంభమైంది. అది ఇంగ్లీషు చిత్రం. జనం మధ్యమధ్య పెద్దగా నవ్వుతున్నారు. ఎందుకో అతను అందులో లీనం అవలేక పోతున్నాడు. చూస్తున్నాడు, వింటున్నాడు - కాని అదేమీ అనగాహన అవడంలేదు. మనస్సు ఎటో విహరిస్తోంది. సగం మనస్సు సినిమాకథలో లగ్నంచేసి, మిగతామనస్సుని వేరే చోటుకి పంపగలగడం వింత అనుభవం - అట్లా జరుగుతోం దని గ్రహించడం మరీ విచిత్రమైన అనుభవం. జనంతోపాటు అతనూ మధ్యమధ్య నవ్వుతున్నాడు - చీకట్లోకూడా సమూ హాల ఉద్రేకానికి లొంగిపోవడం తమాషాగా ఉంటుంది. పది మందితోనూ పంచుకునే ఆనందం వేరు — వ్యక్తిగా, ప్రత్యే కంగా ఆనందం పొందడం వేరు. ఏకాంతంగా పొందిన ఆనం దంలో ఔన్నత్యం, నిండుతనం, సామాజికఅనుభూతిలో లోపి స్తాయి కాబోలు అనుకుంటూ వుండగా ఇంటర్వెల్‌లో లైట్లు

వెలిగాయి. జనం నిట్టూర్చి, సిగరెట్లకి, 'టీ'కీ బైటకి కదిలారు. హాలంతా పరకాయించి చూశాడు. దూరంగా వెనకాల సీట్లో హొన్నప్పగారబ్బాయి మాధవరావు – కనిపించాడు. అవును, అతనే. అతను తనని చూడకుండా పక్కకి మొహం తిప్పివేశాడు మోహన్‌బాబు, అతను చూడకుండావున్నసమయంలో చూస్తూ. ఎందుకు? ఏమో అతనికే తెలియదు. కొన్ని చేష్టలకి అర్థమే వుండదు. మళ్ళీ చూశాడు. మాధవరావు ప్రక్కన ఒక స్త్రీ కూర్చుంది — మనిషి నలుపు — కాని నాజూకుగా, చదువుకున్న దానిలా కనిపిస్తోంది. చెక్కిళ్ళపైన ఏదో కాంతివుంది. ఆమె చెవుల దుద్దులు మెరుస్తున్నాయి. అవి వజ్రాలదుద్దులు.

ఎవరామె ?

తన పక్కసీట్లో ఆంగ్లోఇండియన్ స్త్రీ కూర్చునివుంది. అల్లాగే కాకూడదూ. కాని మాధవరావు చనువుగా, దగ్గరగా కూర్చున్నట్లు స్ఫురించింది. స్ఫురించడమేమిటి ? వారిద్దరూ మాట్లాడుకుంటున్నారు. నవ్వుకుంటున్నారు.

సిగరెట్లు పారేశి జనం లోపలికి జొరబడ్డారు. హాలంతా వొంటిదీపం వెలుగులో, పొగమసగలో, తుపాను చెలరేగిన సముద్రంలో చిన్న పడవలా అతని కళ్ళముందు వూగిపోతోంది. మళ్ళీ చీకటి, చేపలవాళ్ళ వలలా – చిత్రం కొనసాగింది – మధ్యమధ్య విరగబడినవ్వడాలు ప్రారంభమైనాయి. మోహన్‌బాబుకి వొళ్ళుమండుతోంది. ఆ పైకి నవ్వడం ఎందుకు ? లోలోన ఆనందించకూడదూ?

ప్రేయసితో ఏకాంతంగా ఏ కాలవగట్టునో, ఉద్యాన వనంలోనో విహరించక, ఒపరమధ్యకి రావడంలో ఏం ఆనందం వుందో అతనికి అర్థంకాక ఆ నవ్వేజనంపై విసుక్కున్నాడు.

ఆ కోపం చిత్రంపైకి మరలింది. దేశంలో నేటి నైతిక అరాజకత్వానికి కొంతవరకూ ఇంగ్లీషుచిత్రాలు కారణం. పాశ్చాత్యుల స్వేచ్ఛాప్రవర్తన, శారీరక సుఖాల అన్వేషణ, ఆధ్యాత్మిక చింతన రాహిత్యమూ, నేటి యువతీయువకులను భౌతిక సౌందర్యాన్వేషకులుగా మార్చివేసినాయి. వారు ఇంట్లో, నిత్యజీవితంలో పొందలేని అనుభూతి, ఇంగ్లీషుచిత్రా లలో రహస్యంగా పొందుతున్నారు. యువతీయువకులు మాత్రమే ఏమిటి? వారు అది అన్వేషించడం సహజం - మంచిదికూడా. పెద్దలుకూడా, వయసుమళ్ళినకొద్దీ, యీరకం అన్వేషణ తీవ్రరూపందాలుస్తుంది. వృద్ధులుకూడా, ఈచిత్రాలని విరగబడి చూస్తున్నారు. చాలామందికి సడలి, హరించుకు పోతున్న తమ వ్యక్తిత్వాలకి ఈ సినిమాలే శరణ్యం.

మన ప్రదర్శకులు యీ రహస్యం కనుక్కున్నారు. మన చిత్రాలలో, పాశ్చాత్య సంగీతరీతులు, నృత్యసంప్రదా యాలు, శృంగారచేష్టలు - వీటిని ప్రవేశపెట్టి, జనసామాన్యం జోహారుల నందుకుంటున్నారు - కుబేరులవుతున్నారు. ఇదొక మతంగా ప్రబలుతోంది. ఈ పాశ్చాత్య చిత్రాల దిగుమతిని ప్రభుత్వం నిషేధించి మతసామరస్యం ఎందుకు పెంపొందిం చదో? అది ప్రజాస్వామ్య సిద్ధాంతానికి విరుద్ధం. కళా రంగంలో అసలు కూడదు. అరాజకత్వంలోంచిగాని కళ జనించదు, పెరగదు.

సినిమా అయింది. జనం లేచారు. వారు వొక్కసారిగా వొదిలేసిన శ్వాస హాలును చుట్టుముట్టింది. బైటపడ్డాడు మోహన్‌బాబు, మాధవరావు, అతనిప్రక్కన కూర్చున్న దుద్దులమ్మాయి ముందు నడుస్తున్నారు. వారివెనకాలే నడుస్తున్నాడు. టాక్సీ, రిక్షా, బళ్లవాళ్ళ ఆహ్వానాలు కాదని, వారి వెనకనే తనూ నడుస్తున్నాడు. నాలుగైదు ఫర్లాంగులు వెళ్ళారు. సందులోకి తిరిగారు. తనూ తిరిగాడు. మాధవరావు నిలిచిపోయ్యాడు. ఆ అమ్మాయిమాత్రం నడిచివెళ్ళింది. మరో అరఫర్లాంగు నడిచిఒకింట్లోకి వెళ్లింది.ఆమె ఇల్లేకాబోలు. మాధవరావు వెనక్కి తిరక్కపూర్వమే, గబగబనడిచి ఇంటికి చేరుకున్నాడు మోహన్‌బాబు. తలుపువేసి దీపంఆర్పి కిటికీ లోంచిచూస్తూ కూర్చున్నాడు. మాధవరావొచ్చి, తన గది లోకి వెళ్ళడం చూశాడు. ఆ అమ్మాయి ఎవరో? రాత్రి తను మాధవరావుగదిలో మాటలు విన్నాడు. అందులో రెండోకంఠం స్త్రీది. సినిమాకొచ్చిన అమ్మాయి దే అవాలి. నానీదిమాత్రం కాదు, అన్నమయ్య అనుకున్నాడు.

నిద్రపట్టేమందు తాగి పడున్నాడు మోహన్‌బాబు. రెండు మూడు రోజుల్లో మరోవిషయం జరిగింది. పరొన్నప్ప గారు ఏదోపనిమీద మైసూరు వెళ్లారు. మధ్యాహ్నం రెండైంది. అన్నపూర్ణమ్మగారు నిద్రపోతోంది. ఇల్లంతా నిశ్శబ్దంగావుంది. మోహన్‌బాబు పడుందామని మంచంమ్మీద పక్క సర్దుతు న్నాడు. బైట గేటుముందు ఏదోచప్పుడైంది. పోస్టువాడేమో నని చూశాడు. అలిమేలు. తిన్నగా పక్కగదిలో కెళ్ళింది — అది మాధవరావు గది. ఎందుకో? తలుపు తాళంచెవి సందు

లోంచి చూస్తున్నాడు - మోహన్‌బాబు. అతని గుండెలు వేగంగా కొట్టుకుంటున్నాయి. మధ్య తన కెందుకు బాధ. శరీరంపై తనకెట్లాంటి యాజమాన్యము లేకపోవడం చిత్రంగా వుంటుంది. మనుషుల అలజడి — రెండో వ్యక్తి గదిలోకి వెళ్ళాడు. అతను మాధవరావు. రెండుమూడు నిముషాలలో అలిమేలు ఇవతల కొచ్చేసింది. అమ్మయ్య అనుకొని నిట్టూర్చాడు మోహన్‌బాబు. అలిమేలు వెళ్ళింది. మాధవరావు గది గడియపెట్టిన చప్పుడైంది. మోహన్‌బాబు పడుకున్నాడు. కాలం జరగదు. ఏమీ జరగదు. విసుగుపుడుతుంది. జీవితం పట్ల నిష్కారణంగా విసుగుపుడుతుంది. ఔరంగజేబుని గురించి ఆలోచించాడు. అతని కొడుకులు, వారి ప్రేమకలాపాలు, సింహాసనంకోసం కొట్లాటలు, యుద్ధాలు. ముమ్‌తాజ్‌బీగమ్ తాజ్‌మహల్‌లో శాశ్వతంగా పవ్వళించింది. జీవితంలో ఏమి చూసిందో మృత్యువులోనూ అదే - విసుగు

ఓ గంట కాలక్షేపంచెయ్యడం చేతకాని యీ మనుషులు అమరత్వాన్ని కోరతారెందుకో! వేదాంతులు, వారి సిద్ధాంతాలు - పరమాత్మలోంచి పుట్టుకొచ్చాడుట యీ మనిషి - మళ్ళా పరమాత్మలోకే వెడతాడుట - ఆ తలుపు తెరుచుకుని, యీ చీకట్లో క్షణంవుండి, మళ్ళా ఆ రెండో తలుపు తెరుచుకుని పరమాత్మలో ఐక్యమై అమరత్వం పొందుతాడుట! ఎంతవెర్రి - కాలక్షేపంకాని వేదాంతుల కల్పన యీ అమరత్వం.

లేచేటప్పటికి నాలుగైంది. బైటకెళ్ళి టీ త్రాగి వొచ్చాడు. సాయంత్రం కనుక్కోడానికి నానీ రాలేదు.

జ్వరం వొచ్చిందిట. అలిమేలే వొచ్చింది. అన్నీ సర్ది, కారియర్ తీసుకెళ్లింది. ఐదు దాటింది. ఆరవుతోంది. మాధవరావు ముస్తాబై, బైటకెళ్లాడు. తెల్లపాంటు, లోపలకి మడిచిన చొక్కా, బెల్టు, మధ్యపాపిడతీసి వెనక్కి-దువ్విన క్రాపింగు-బాగానేవుంటాడు. బత్తాయిపండురంగు. ఆరకం పచ్చదనం తన కిష్టంలేదు. దెబ్బతిని, కాస్త వొడిలి, నలిగిన బత్తాయి పండులా, జాలిన దనడంబూ, రంగూను.

మోహన్‌బాబుకూడా బైలుదేరాడు. గూడకట్టు, లాల్చీ, పైన తువ్వాలు – నిరాడంబరంగా వుండాలి వస్త్రధారణ. తెల్లఖద్దరు బాగుంటుంది. మాధవరావు వెనకాలే నడుస్తున్నాడు. అసలు అల్లా వెళ్ళాలి అనుకోలేదు. కాళ్ళు అటు తీసుకెడుతున్నాయి. మళుపుతిరిగాడు. ఇతనూ తిరిగాడు.

అదేదో కాఫీహోటల్లోకివెళ్ళాడు మాధవరావు. ఇతను వెళ్ళలేదు. దూరంగా చెట్టుకింద నిలబడి, మేడమీదనుంచి వొస్తున్న రేడియోపాట వింటున్నాడు. మాధవరావు బైటకొచ్చాడు. అతనిచేతులో పొట్లంవుంది. టిఫిన్ పాకేజి. మళ్ళీ ఇద్దరూ నడుస్తున్నారు. చీకటి పడుతోంది. ఇంక విద్యుత్ దీపాలు వెలగడం తరవాయి. ఆ గుమ్మంముందు నిలిచాడు మాధవరావు. తలుపుతీసింది. తనెరుగున్న మొహామే. అలిమేలు. గుమ్మందాటి బైటకొచ్చింది. మరోమొహం తలుపు సందులోంచి కనబడింది. ఆరోజున సినిమాలోచూసిన వజ్రాలదుద్దులు ధరించిన అమ్మాయిలాగుంది. లాగు లేదు, చొక్కాలేదు — ఆ అమ్మాయే!

మాధవరావు లోపలికెళ్ళాడు. తలుపు గడివేసింది అలిమేలు.

అలా చూస్తూ ఎంతసేపు నిలబడ్డం? ఈ చివరనుంచి ఆచివరదాకా ఎలక్ట్రిక్ దీపాలసంఖ్య లెక్కపెడుతూ నడుస్తున్నాడు. కాలక్షేపానికి ఆ చెట్టుమీద వొక కొమ్మకున్న ఆకులు లెక్కించాడు. కనబడ్డంలేదు. ఆకులమధ్య పక్షులు స్థావరం కోసం కీచులాడుకుంటున్నాయి, ఇళ్ళసమస్య తీవ్రమైనది. మనుష్యులకంటే ప్రణాళికలు, మేస్త్రీలు, పథకాలువున్నాయి. పక్షులకో – బలవంతులకే ఇళ్లు. ప్రేయసిని ఆ కొమ్మపైనే కొంచం దూరంగా వుండనిస్తుంది.

తలుపు తెరిచారు. కీనీడలో సరిగ్గా కనపడటంలేదు. అతను మాధవరావు – వెనక దుద్దులమ్మాయి – వేగంగా నడిచి ఇంటికొచ్చేశాడు మోహన్‌బాబు. ఆ దంపతులు సినిమా కెడుతున్నారా? షాపింగ్ కెడుతున్నారా? అలిమేలుకు ఏం సంబంధం?

ఇంటిముందు గేటుతీసి వరండాలోకి రాగానే అన్నపూర్ణమ్మగారు ఉయ్యాలబల్లమీదకూర్చోడం చూశాడు. కిటికీముందు 'నానీ' కారియర్‌తో కూర్చుంది. తన గదితలుపు తీశాడు. నానీ లోపలికొచ్చింది. కారియర్ మూలపెట్టింది.

"నీకు జ్వరం అంది మీ అమ్మ?" అన్నాడు.

"అమ్మెవరు?"

"అలిమేలు"

"కాదు, పిన్నమ్మ."

"ఓ!"

"ఊఁ" అన్నదామె. నవ్వుతుంది.

ప్రపంచంలో చెడుగు, భయం, భారం, బాధ ఆమెకి పట్టినట్లులేదు. ఆమెజగత్తులో మొగాడు - మొగాడినల్ల వొచ్చే దురంతాలు లేనట్లున్నాయి.

"జ్వరమా?"

'పిన్నమ్మకా?"

"ఛ, ఛ. నీకు."

"నాక్కాదు. అక్కయ్యకి."

"అక్క యెవరు?"

"అక్క - మా అక్కయ్య."

"నాకేం తెలుసు? తెలుగు బాగానే వొచ్చే."

"మేం తెలుగారిమే."

"మరి రానట్టు మాట్లాడతావేం?"

"మీలా రాదు. కాస్త వొస్తుంది బాగా" వెడుతోంది.

"ఆగు"

ఆగనన్నట్లు తలవూపింది. గబగబ నడిచి వెళ్ళింది. ఆపిల్ల దగ్గరనుండి తెలుసుకోవల్సినవి చాలా వున్నాయి. మంచి సమయం చిక్కింది. తను ధైర్యంచేసి చెయ్యిపుచ్చుగుని ఎందుకు నిలపలేదు? ఏదో అభిమానం - హోదా, అంతస్థు గురించి పట్టింపు - దాన్నుండి జనించే బిగింపు. ఎప్పుడో అప్పుడు చొరవచేసి ఆమెని నిలేసి, నాలుగు విషయాలు అడిగెయ్యాలి. ఏమిటానాలుగు? నవ్వొచ్చింది. మూడుకోతులు,- నాలుగు విషయాలు!

ఆ రాత్రి అక్కడ వుండబుద్ధిపుట్టలేదు. భోజనం అయ్యాక మిత్రుడు చౌడప్పగారింటికెళ్ళి, కబుర్లు చెప్పాగుని పరున్నాడు.

ఉదయం గదికొచ్చేటప్పటికి ఎనిమిదైంది. హొన్నప్ప గారు కనిపించారు. ఊరునుంచి వొచ్చినట్లున్నారు. గదంతా చిందరవందరగావుంది. సర్దడం మొదలెట్టాడు. గోడదాటి గేటు ఇతవలకి ఐదారుకోతులొచ్చాయి. హొన్నప్పగారు వాటిని తరుముతున్నాడు. కొన్ని చెట్లెక్కి గంతులేస్తున్నాయి. నల్ల మొహం కోతులు. పొడుగాటి తోకలు – నల్ల మొహంచుట్టూ, ఊదారంగు చర్మం – చిరువెంద్రుకలు. అతనికేసి చూస్తోంది ఆ కోతిపిల్ల. మనిషికీ వాటికీ దగ్గర సంబంధం.. బాధవ్యం నెల కొల్పమని జాలిగా చూస్తోంది. అరటిపండు వడేశాడు. ఆనందంతో లాక్కుపోయి తింటున్నాయి. తీసుకొన్న కోతే మిగత వాటికి పంచాలి, వాటిల్లోనూ భూస్వామితత్వం, యజమాని తత్వం.

గది బాగుచెయ్యడానికి అలిమేలొచ్చింది.

"నాసీ కెల్లావుంది?"

"బాగానేవుంది – బద్దకం – వొళ్లు బద్దకం."

"నిన్న సాయంత్రం వొచ్చింది?"

"నాకు పనుంది. దాన్ని రమ్మన్నా."

"జ్వరం ఎవరికి?"

"జ్వరం ఏమిటి? ఎవరికీలేదు."

"అక్కయ్యకిట."

"ఓ అదా–అవును.సాయంత్రం డాక్టర్‌కి చూపించా."

"ఏమన్నాడు?"

సమాధానంచెప్పదు. నవ్వింది. పనిపూర్తిచేసి వెళ్ళింది.

పదిగంటలైంది. వీధిలోకి బండి వొచ్చింది. అందులో అన్నపూర్ణమ్మగారెక్కింది. నానీకూడా వొచ్చింది. రోడ్డు మీదనుంచే, తనూ బండిలో ఎక్కింది. హనుమప్పగారు సాగనంపి గేటుమూసి, లోపలి కెళ్ళాడు.

మోహన్‌బాబు స్నానానికి బైలుదేరాడు. మండువాలో తడక వెనక ఎవరో మాట్లాడుకోడం విన్నాడు.

"అబ్బాయి పట్నంవెళ్తాడు – మరో రెండొందలు" అది హనుమప్పగారి కంఠం.

"ఈనెల డాక్టర్లకవుతోంది."

అది అలిమేలు కంఠం. ఇంక మరి వినకూడదు. గదికెళ్ళి స్నానంచేసి ముందుగదిలో కొచ్చాడు. గది దక్షిణం వైపు తలుపు గడియెట్టకుండా, దగ్గరగా జార్లవేసి వెళ్ళాడు. వొచ్చేటప్పటికి తెరిచివుంది. అటూయిటూ చూశాడు. ఏమీపోలేదు. తలుపులుమూశాడు. తల దువ్వుకుంటున్నాడు. అతనికంతా గందరగోళంగావుంది. విషయం సగంసగం తెలియడంవల్ల కలిగే చీకాకు ఆవరించింది. తనెందుకు వినడం? ఎందుకుచూడడం? వింటున్నదీ, చూస్తున్నదీ మంచివిషయాలుగాలేవు. కోతుల బొమ్మకేసి చూశాడు. అక్కడలేదు. బల్లకింద చూశాడు. మంచంకింద చూశాడు. ఎక్కడా లేదు. గదంతా చూశాడు. గదిబైటకొచ్చాడు. ఏమైంది? ఎట్లాపోయింది? ఎవరుతీశారు? చెట్లపైన కోతులు గంతులేస్తున్నాయి. వాటికేసి చూశాడు. ఒకకోతి చేతిలోవుంది కోతుల

బొమ్మ. అవును. బల్లమీద బొమ్మపక్కనే మరో అరటిపండు వుంచాడు. ఆ పండూ, ఈబొమ్మ, గదితలుపుతీసి లాక్కుపోయిందికోతి. తినేది అనుకుంది కాబోలు. తమ సంతతిని లాక్కుపోకేంచేస్తుంది ?

బెదిరించాడు; రాళ్ళు విసిరాడు. కోపంగా చూస్తున్నాయి కోతులు. మూతివిరుపులు, కోరచూపులు, – అసంతృప్తిప్రకటిస్తున్నాయి. దూకుతున్నాయి, బైటకెడుతున్నాయి, లోపలికొస్తున్నాయి – మీదపడి పీకవుకదా ! లోపలికొచ్చి, కిటికీతలుపు మూశాడు. మంచంమీద పడుకున్నాడు. ఆంజనేయదండకం చదవాలంటే అతనికిరాదు. రాముడు, సీత, లంక, సుగ్రీవుణ్ణి గురించి ఆలోచించాడు. డార్విన్ సిద్ధాంతాన్ని వాల్మీకి ఏనాడో వ్రాసిపారేశాడు, చిత్రం !

మరోగంటలో అన్నపూర్ణమ్మగారు, 'నానీ' బండిలో తిరిగివొచ్చారు. పెద్దామె లోపలకెళ్ళింది. బుట్టలో పళ్ళు, పొట్లాలు. లోపలపెట్టింది నానమ్మ. హనుమప్పగారు బండివాడికి డబ్బులిచ్చి పంపించారు.

మోహన్ బాబు భోజనంచేసి 'నానీ'కోసం చూశాడు. ఆమె ఇంటికివెడుతూ గేటుదగ్గరకొచ్చింది. కిటికీకేసి చూసింది. రమ్మని సంజ్ఞచేశాడు. వొచ్చింది. కోతికేసి చూపించాడు.

బల్లమీద వుండేది – బొమ్మ. అదిగో అది నోట్లో కరుచుకుంది. ఎట్లాగా – ఏమన్నా చెయ్యగలవా?"

ఇంట్లోకి వెళ్ళింది నానీ. తినేది ఏదో చేతులో పట్టుకుంది. చెట్టుకిందకెళ్ళి కోతికి చూపించింది. కోతిపిల్ల కింది కొమ్మమీదికి దూకింది. వెనకాల పెద్దకోతి చూస్తోంది.

చిన్నది ఆమె చేతులో పదార్థం తీసుకుంది. దానిమీద పడిన పెద్దకోతి నోట్లో బొమ్మ కిందపడింది. నానీ తీసుకుంది. నవ్వు కుంటూ లోపలకొచ్చింది. బల్లమీద పెట్టింది.

"బాగానే మచ్చిక చేసుకొంటావే" అన్నాడు. తలు పులు దగ్గరగా మూసి గుమ్మం మధ్యగా నిలబడుతూ.

"కోతం టే ఏం భయం?"

"నీకు మనుష్యులంటేనే భయంకాదూ" అన్నాడు నవ్వుతూ. ఆ వాక్యానికి అర్థంఏమిటో అతనికే తెలియదు. తలవూపింది. నవ్వింది. వెళ్ళడానికి తలుపుదగ్గరకొచ్చింది.

"వెళ్ళాలి"

చెయ్యిపట్టుకున్నాడు. విదిలించింది.

"అమ్మో" కళ్లు పెద్దవిచేసింది. కంటిపాప కిటికీ కేసి చూస్తూ, కొసలకి కదిలింది. పెదవులు బిగించింది. అతనికి ఆ దృశ్యం చూడడం ఇష్టం.

"గాజు లెక్కడివి?"

"అక్క పట్నంనుంచి తెచ్చింది."

"నీఅక్క పట్నంలో పనిచేస్తోందా?"

"చదువుకుంటోంది"

ఆశ్చర్యపడ్డాడు. "మరి నువ్వు చదువుకోవేం?"

"నాకెవరు చెప్పిస్తారు?"

"మీ అమ్మ"

"అమ్మకాదు, పిన్నమ్మగా. కూతురుగనక రాజమ్మకి చదువు."

"అక్క పేరు రాజమ్మా?-అంటే అలిమేలుకూతురా?"

తలవూపింది. జెడ వెనక్కి తోసింది.

"అంత డబ్బెక్కడిది?"

"పిన్నయ్య గణించిపొయ్యాడు"

"ఏం పని?"

"యుద్ధంలో ఇనుము."

"మరి అలిమేలుకి ఇళ్ళల్లోపనేం కర్మ?"

"చిన్నప్పటినుంచీ చేస్తావుంది"

"మరి నీకు చదువుచెప్పించదా?" తల వూపింది.

"మా అమ్మ, అయ్య లేరు. పిన్నమ్మ చూస్తుంది."

మరి, మరి...పెళ్లి...?"

కళ్ళు పెద్దవిచేసింది.

"నీకాదు. రాజమ్మకి."

నవ్వుతూంది. "వెళ్ళాలి."

అతను కదలలేదు. దక్షిణంతలుపు తెరుచుకుని పసుగెత్తి కెళ్ళింది. ఆమె పిరుదులు, నత్యానికి లయ కల్పుతున్నాయి. కదిలే శిల్పం. కాలక్షేపం అవక, జీవితంమీద విముఖతపుట్టిన వారందరూ, తలకాయలు కొట్టుకొని చనిపోయేటందుకు అనువైన శరీరం ఆమెది.

మరో రెండురోజు లయ్యాకగాని మళ్ళా నానీతో మాట్లాడే అవకాశంచిక్కలేదు మోహన్‌బాబుకి.

కారియర్ తెచ్చేటప్పటికి సాయంత్రం పడుదాటింది. 'నానీ' కారియర్ కిందపెట్టగానే ఎలక్ట్రిక్ దీపం ఆర్పివేశాడు మోహన్‌బాబు. ఆమె తలుపు తెరవబోయింది. ఇవతలకిలాగి

తలుపుమూశాడు. ఆమె వక్షం, అతని బుజానికి తగిలింది. ఆమె వొక్కఁగంతేసి, దీపంస్విచ్ నొక్కిఁంది.

"చీకటంటే భయమా?"

"వెళ్ళిపోతా."

"కాసేపు మాట్లాడాలి."

"దీపం ఆర్పడం ఎందుకు?"

ఏమో అతనికేమీ తెలీదు. రహస్యవిషయపరిశోధనకీమాత్రం వెలుగు తగదు కాబోలు.

"నిన్నెవరూ చూడకండా" అన్నాడు.

"పిన్నమ్మ చంపేస్తుంది"

"ఎందుకు?"

"ఆలస్యంగా యింటికెడితే, యింకేమన్నావుంది."

"నేను పనిమీద వుంచానని చెప్పు."

"భయం"

"నేనంటేనా?"

నవ్వుతోంది.

"రాజమ్మ విషయం చెప్పు. ఏం చదువుకుంటోంది?"

"నాకు తెలియదు. పట్నంలో చదువుతోంది. మావయ్యగారితో కలిసి"

"మావయ్యెవడు?"

"మావూగాడు. అన్నపూర్ణమ్మగా రబ్బాయి."

అతనికి బోధపడుతోంది. అలిమేలుభర్త యుద్ధం రోజుల్లో ఇనపవ్యాపారంలో బోలెడంత గడించాడు. తరవాత చనిపోయ్యాడు. ఆడబ్బుతో అలిమేలు కూతురికి పట్నంలో

చదువు చెప్పిస్తోంది. కూతురు, హనుమంతప్పగారబ్బాయి మాధవ రావు (మావుగారు) కలిసి చదువుకుంటున్నారు. వారికి స్నేహం యేర్పడింది. ఆమె చదువుకోడంతో, పనిమనిషి కూతురన్న చౌకతనం పోయింది. సమానురాలైంది.

"కలిసి చదువుకోడంమట్టుకేనా?" అనడిగాడు.

ఆమెకి అర్థమైనట్లు లేదు. సమాధానం రాదు.

"మొన్న సినిమాలో చూశాను, వారిద్దరినీ" అన్నాడు. ఏమీ మాట్లాడదు.

"ఓ నవ్వులు. మీద చెయ్యేశాడు. ఇంటిదగ్గర దిగ పెట్టాడు."

ఏమీ మాట్లాడదు.

"బాగా ఇష్టం అన్నమాట"

"రాజమ్మకి మావుగారంటే ఇష్టం."

"పెళ్ళిచేసుకుంటుందా?"

"ఏమో."

"మరి నీ పెళ్ళి?"

సిగ్గుతో తలవొంచుకుని నవ్వుతోందని, బుగ్గల తీరువు వల్ల గ్రహించాడు.

"చేసుగుంటావా?"

ఎల్లాగో చూసింది. అతన్ని తలుపుదగ్గరనుంచి తోసింది. చెయ్యి బుజంమీద పడింది.

"ఏంపన్లు?"

"ఇష్టంలేదా?"

లేదన్నట్లు తల జోరుగా కదిపింది.

"మీ కాళ్ళకి మొక్కుతా, నన్ను పోనీయండి." అని చేతులు జోడించింది

"హనుమంతప్పగారికి, అలిమేలుకి-స్నేహమా?"

"ఏమో"

"అదొక్కటే చెప్పు. వెళ్ళనిస్తా."

"ఏం చెప్పను ?"

ఎంతకాలంనుంచి పనిచేస్తోంది?"

"చాలాకాలంనుంచి. రాజమ్మ చిన్నపిల్ల- హనుమంతప్ప గారి వ్యాపారానికి పెట్టుబడికూడా పెట్టింది పిన్నమ్మ. ఇంట్లో కర్చులొస్తే, అప్పిస్తావుంటుంది"

"అమ్మగారికి తెలుసా ?"

"తెలీదు."

"ఏం కథ ?"

నవ్వుతోంది. తలుపుతీశాడు మోహన్ బాబు. జేబులోంచి ఐదురూపాయలనోటు తీసిచ్చాడు.

"ఎందుకు ?"

"సినిమాకెళ్ళు. గాజులు కొనుక్కో."

"నాకొద్దు."

వెళ్ళిపోయింది నానమ్మ.

డబ్బిస్తే పుచ్చుకోనంతటి నిజాయితీగల పనివాళ్ళకాలం వొచ్చింది. పనిమనిషి కూతురుకి పట్నంలో చదువు చెప్పిస్తుంది. యజమానికి పెట్టుబడిపెడుతుంది. అప్పులిస్తుంది. అబ్బాయి కాలేజీ జీతం కట్టాల్సివొస్తే, హనుమంతప్పగారు ఆమె నడగాల్సివొచ్చింది. సమాజంలో ఆర్థికంగా సంక్రమించిన

అంతస్థులు పోయినాయి. యీ యుద్ధంలో – తెగలు, వ్యత్యాసాలుపోయి, అంతా ఏకమౌతున్నారు. ఇంక పెళ్ళిళ్ళతో. పడిపోతూన్న గోడలు నేలమట్టంఅవుతాయి.

కాని మాధవరావు, రాజమ్మని పెండ్లి చేసుకుంటాడా? వాళ్ళింట్లో పనిమనిషి కూతుర్ని –.ఎంత చదువుకున్నదైనా? చేసుకోడు. కులాసాగా, సరదాగా, స్నేహంగా వుంటాడు. వివాహం వుద్దేశం వుండకూడదు. ఓవేళ వున్నా. తలిదండ్రులు అందు కంగీకరిస్తారా? అతనల్లా చెడిపోవడం మంచిదికాదు. దాన్ని ఆపుచెయ్యడం తనకర్తవ్యం. హొన్నప్పగారితో చెప్పడం శ్రేయస్కరం.

శెలవలవగానే మాధవరావు పట్నం వెళ్ళిపొయ్యాడు. నాన్నిచ్చిన డబ్బు, అలివేలుదని అతనికి తెలుసా? తెలిస్తే రాజమ్మతో స్నేహంగా వుండగలడా? నానీ తనిచ్చిన ఐదురూపాయలనే తృణీకరించిందే! కాని ఆమధ్య యిచ్చిన రెండు రూపాయలూ తీసుకుందేం నానీ? అంతా అయోమయంగా వుంది. రాజమ్మకూడా వూరికి వెళ్ళేవుంటుంది.

ఆరోజు శనివారం. మధ్యాహ్నం మూడైంది. హొన్నప్పగారు ఏవో పద్దుపుస్తకాలు చూసుగుంటున్నాడు. గదిలోకి వెళ్ళాడు మోహన్‌బాబు.

"రండి కూర్చోండి" అని కుర్చీ చూపించాడు హొన్నప్పగారు.

"చదువూ అదీ బాగా సాగుతోందా?"

"ఆహా" అన్నాడు, 'అదీ' అంటే మరింకేమిటా అని ఆలోచిస్తూ.

"సంతోషం"

"మీ వ్యాపారం బాగా వుందా ?"

"ఏం వుండడం లెండి" ఇప్పు డేదీ అనుకొన్నట్లుగా సాగడం లేదు."

"మీతో వో విషయం చెప్పాలి. ఓ విధంగా, నాకెట్లాంటి హక్కూ లేదనుకోండి."

"చెప్పండి."

"మీ వాడు వొక తక్కువకులందానితో స్నేహం చేస్తున్నాడు. నే చూశాను"

ఆశ్చర్యం ప్రకటించాడు హనుమన్నప్పగారు.

"ఎవరితో?"

"మీకు తెలిసేవుంటుంది"

"ఎబ్బే! నాకు తెలీదు. చెప్పండి."

"మీ ఇంట్లో పనిచేసే, అలిమేలుకూతురుతో."

"నానీతోనా?"

"కాదు."

"మరి?"

"మీకు తెలుసు"

"రాజమ్మతోనా?"

బిగ్గరగా నవ్వాడు. "వాళ్లు క్లాస్‌మేట్సుగా."

"కథ చాలా దూరం వెడుతోంది."

"అంటె?"

పక్కగదిలోంచి అన్నపూర్ణమ్మగారొచ్చింది.

"మామావూ మాట చెబుతున్నారా?" అన్నదామె.

అన్నపూర్ణమ్మగారు పెద్దామె. జుట్టంతా నెరిసింది. చెవలకి ఎర్రరాళ్ళ దుద్దులున్నాయి. మాధవరావు తల్లి పోలికే."

"అలిమేలు కూతురుతో మాటాడా?" అన్నదామె.

"మరేం లేదు లెండి. ఇప్పట్లో స్నేహమే కావొచ్చు, అంటే మొదట్లో. తరవాత ఏ కడుపో కాలో........."

మోహన్‌బాబు వాక్యం పూర్తికాకుండానే అన్నపూర్ణమ్మగారు 'ఆ' అని పెద్దగా అరిచి, పక్కనున్న మంచం పైన వాలిపోయింది.

"ఏమిటండీ మీారంటూావుంట?" అని గర్జించాడు హనుమప్పగారు.

"ముందు ఆవిడవిషయం చూడండి"

ఆమెకి మంచినీళ్లిచ్చారు. ఆమెచేతులు, కాళ్ళు గజ గజ వొణికిపోతున్నాయి.

"నే నేమీా అనలేదు. రేపు ఏ కడుపో కాలో వొస్తే వివాహంచేసుగునే అవసరం రాకుండాపోతుందంటారా? ఆ మధ్య డాక్టరింటికికూడా వెళ్ళారుట"

అన్నపూర్ణమ్మగారు మరో కేకపెట్టింది. మెడ, తల, వూగిపోతున్నాయి.

"బాబ్బాబు, డాక్టర్ని పిలుస్తారా?"

మోహన్‌బాబు, డాక్టర్ కోసం వెళ్ళాడు. డాక్టర్‌ని తీసుకొొచ్చేటప్పటికి అగగంటైంది. ఈలోగా అలిమేలుకూడా వొచ్చింది. అమ్మగారికి సపర్యలు చేస్తోంది.

అన్నపూర్ణమ్మగారు మాట్లాడడంలేదు. పక్షవాతం అని తేల్చాడు డాక్టరు.

ఆ రాత్రంతా అందరూ ఆమె మంచంచుట్టూ జేరి, కావలసింది చూస్తూ, వొంటికి తైలం మర్దనచేస్తూ, కునుకు తీస్తూ గడిపారు. ఆమె యీ స్థితికి తను కారణం అనుకోక తప్పిందికాదు మోహన్‌బాబుకి. అలిమేలు, నానీ, అతనికేసి కోపంగాచూస్తున్నట్లనిపించింది. ఇదంతా తనెందుకు తెచ్చి పెట్టుకున్నట్లు! మంచిచేద్దామని.

ఆమొర్నాడు, మాధవరావుని అర్జంటుగారమ్మని టెలిగ్రాం యిచ్చినట్లు తెలుసుగున్నాడు మోహన్‌బాబు.

డాక్టరు ప్రమాదంలేదని ధైర్యం చెప్పాడు. అది మొదటిసారి వొచ్చినప్పటి తీవ్ర లక్షణంట. తేరుకుందిట. మరో సారి రాకుండా భద్రంగావుండాలిట. డాక్టర్ వెళ్ళేటప్పటికి, మధ్యాహ్నం పన్నెండుదాటింది. మోహన్‌బాబు హోట ల్‌లో భోజనంచేసి వొచ్చాడు.

అతనికి నిద్రొస్తోంది. కారియర్ కడిగి తెచ్చింది అలిమేలు.

"మీ రెందుకు అవన్నీ చెప్పడం?"

ఆమెధైర్యానికి చకితుడయ్యాడు మోహన్‌బాబు. నిద్ర వొక్కసారిగాపోయింది. మంచంమీద కూర్చున్నాడు.

'మీకు నానీజోలెందుకు? మాధవరావుగారంటె, - మా రాజమ్మని పెండ్లి చేసుకుంటాను. మీరు చేసుకుంటారా నానీని?'

ఆ ఉద్రేకంలో ఆమెని దగ్గరగా, పూర్తిగా చూడ గలిగాడు. నలభై దాటుతుందేమో ఆమె వయస్సు. శరీరం ముడతలు పడుతోంది. కళ్ళ కిందనలుపు తెలీకుండా, కాటుక

కాపాడుతోంది. మంచిగుస్సులు వేసుగుంటే బాగా నేవుంటుంది. దుస్తులు, పోషణ సంస్కారం, – యివే మనుష్యుల్ని వేరు చేసేవి. కళల్లో యివన్నీ పోతాయి. అంచేతే కళని అంతర్జాతీయ భాషగా గౌరవిస్తున్నారు.

"నేను నానీని ఏంచేశాను?"

"మరి డబ్బివ్వడం దేనికి ?"

"సంతోష పెట్టడానికి ?"

"దీపం ఆర్పడం ?"

ఛీ, ఛీ – యింత పచ్చిగా అడుగుతుందేమిటి ? మరో వుద్దేశంలేకుండా సంతోషపెట్టడం అనేది ఆమె అర్థంచేసుకోవాలంటే అర్థశతాబ్ది సంస్కారం రావాలి అనుకున్నాడు.

"అంత ఇష్టంగావుంటే పెండ్లిచేసుకోండి. రేపు మాధవరావుగా రొస్తుండారు. రాగానే, అన్నీ మాట్లాడుకుందాం."

"ఇంకానయం, – మాధవరావు మీా అమ్మాయిని చేసుకుంటాడనా ?"

"ఓ, ప్రమాణంచేశాడు. డాక్టర్‌కి చూపించా రాజమ్మని. మూడోమాసంట..."

తలుపు చప్పుడయ్యేటట్లు వేసి వెళ్ళింది అలిమేలు.

మోహన్‌బాబుకి ఆలోచించేశక్తి పోయింది. ఏదో ఆకృతి, కేంద్రంలేని భయం పట్టుగుంది. పోస్టుమేన్ ఇచ్చిన ఉత్తరం సరిగ్గా చూడనేలేదు. చూసినా, అందులోఏముందో తెలీలేదు. గబగబ పెట్టెలోకి సామాన్లు సర్దాడు. బల్లమీాద వున్నవాటిని, ట్రంకులో పడేశాడు. మంచం వూడదీసి నవారుతో కట్టాడు. పాతబట్టలన్నీ హాల్డాల్‌లో పడేశాడు. రోడ్డు

మీదికెళ్ళి జట్కా పిల్చుకొచ్చాడు. సామాన్లు అందులో కెక్కించాడు. ఇంటి తలుపులు వేసివున్నాయి. హొన్నప్పగారు పరున్నారు. అలిమేలు ఇంటికెళ్ళింది. ఎవ్వరూ చూడటంలేదు, అమ్మయ్య అనుకున్నాడు.

మళ్ళా గదంతా వొక్కసారి పరకాయించి చూశాడు. అలారంగడియారం ట్రంకులో పెట్టాడు. బల్లకింద పడివుంది మూడుకోతులబొమ్మ. తను చెడుగుచూశాడు విన్నాడు; చెప్పాడు. దాన్నితీసి దూరంగా కిటికీలోంచి గిరవాటెట్టాడు. స్నానంగదిలో సోప్ కేస్, టూత్ బ్రష్ మాట మరిచిపోయి బండెక్కి స్టేషన్ కొచ్చాడు.

అదీ మోహన్ బాబు చెప్పినకథ. ప్లాట్ఫారంపై జనం సందడిగా తిరుగుతున్నారు. పోర్టర్లు సామాన్లతో పరుగు లెడుతున్నారు. రైలు రానేవొచ్చింది ప్లాటుఫారం ఘాటుకి తట్టుకోలేక తుమ్ముతున్నట్లు శబ్దంచేస్తూ. పోర్టరు, సామాన్లు మోహన్ బాబు వో పెట్టెలో కెక్కారు.

"అదీ విషయం. నేను లేకపోయినందుకు మరోలా అనుకోకు." అన్నాడు మోహన్ బాబు.

"నువ్వేమంటావ్?" అన్నాడు మళ్ళా. ఏం వ్యాఖ్యానం చెయ్యాలో నాకు తెల్సిందికాదు.

"ఏమీ అనను. వ్యాఖ్యానంకూడా నువ్వే చేసేశావు" అన్నాను.

"అంటే?"

"కోతులబొమ్మ అవతల పారేశావుగా" అన్నాను. ఇద్దరం బిగ్గరగా నవ్వుకున్నాం. గార్డు విజిల్ వేశాడు. మిగిలిన

జనం పెట్టెలలోకి ఎగపడుతున్నారు - ప్లాట్‌ఫారం తమ్మితే వూడిపడ్డట్లు ఒక్కడోకుతో ఎంజిన్ కదిలింది పట్టాలు మూలిగాయి. తలుపులదగ్గర జనం నిలబడి చేతులు వూపుతున్నారు, జ్వరంతో మూలుగుతున్న రైలుమీద శాలువా కప్పినట్లు.

ఓ అమ్మాయి గబగబ వొగుర్చుకుంటూ పరుగెత్తుకొచ్చి, మోహన్‌బాబు కూర్చున్న కిటికీలోకి, ఏదో గిరవాటెట్టింది. రైలు వెడుతోంది. అతను దాన్ని పైకి చూపించాడు. అది కోతులబొమ్మ.

"మరిచిపోయ్యారు." అన్నదామె. దూరమైపోయ్యారు రైల్లో వ్యక్తులు. మోహన్‌బాబు ఆమెకేసి చూస్తున్నాడు. ఆమె వెనక్కి తిరిగింది. నాకేసిచూసి నవ్వింది, నడుచుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది. ఆమె 'నానీ' అని గ్రహించాను. మోహన్‌బాబుకి ఆమె కావాలి - ఆమెతో వివాహంకాదు. మూడుకోతుల నీతి యింకా దాన్ని ఆమోదించే స్థితికి రాలేదు కాబోలు అనుకొని, సామాన్లు పోర్టర్‌నెత్తినిపెట్టి బైటకి నడిచాను.

# 'బీ'

పూర్తి పేరు హాషిమాబీ. పనుండి హైదరాబాదు వెళ్ళాను. స్నేహితుడు కుటుంబరావు ఇంట్లో దిగాను. ఆమెను అక్కడ చూశాను. పదకొండు, పన్నెండు సంవత్స రాల వయస్సుంటుంది. కుటుంబరావు అల్లా ఊళ్ళోకెళ్ళాడు. ఒక్కడినీ ముందుగదిలో కూర్చుని పత్రిక చూస్తున్నాను. బుట్టలోంచి పూలగుత్తితీసి నాముందు బల్లమీద పెట్టింది 'హాషిమాబీ' – ఆమెకేసి చూశాను. నవ్వింది. వాలకం, వైఖరిచూసి ముస్లింకన్య అనుకున్నాను. కోలమొహం, చామ నఛాయ. కొలతబద్దతో కొలిచి అమిర్చినట్లుగా తీర్చిన ఫాళ్ళ వరస– లేత పెదవుల వెనక చీకటి అడవిలో మంటలా, స్ఫుటంగా మెరుస్తుంది. అతికించి పెట్టినట్లు క్రమమైన కను బొమ్మలు, మధ్యపాపిట ఇరుప్రక్కలా గూళ్లు తెలియని నల్ల పిట్టలులా, సగంసగం వొచ్చిన రెక్కలమీద ఎగిరిపడు తున్నట్లు ముంగురులు– చిన్ని గడ్డం. దానిమధ్య సున్న ఆకారం పచ్చబొట్టు. చినిగిపోయిన ఎర్రగౌను– తెల్లలాగు; మెడచుట్టూ పెనవేసుగుని బాధతో విడిచి విరహంతో వొదలలేక బుజాలు పట్టుగుని దేవుళ్లాడుతున్న రెండుజడలు – పల్చటిగౌను, దాని కంతలలోంచి, ఎదిగి ఆకృతి తెచ్చుకుంటూన్న అపురూపమైన శరీర అవయవాల కదలిక కనబడుతూంది. నదివొడ్డున గడ్డ కట్టిన మట్టిముద్ద– నీటితాకిడికి వొక స్వరూపం తెచ్చుకుం టుంది. ఆ మట్టిముద్ద మధ్యలో యుగాలక్రితం యిసుక–

పోయిన మణిలా ఆమె శరీరంలో జీవితతృష్ణ మూలమూలల మెరుస్తోంది. పరిశుభ్రతకి అలవాటుపడని శరీరం– దుస్తులకు, జుట్టుకు దుమ్ము, మట్టి చటుక్కున ఆకర్షించేది ఆపిల్ల చూపులు. దంతపుపెట్టె తెరవగానే, లోన బంగారపు తమలపాకులా కను రెప్పలగుండా దూసుకొచ్చి వెడల్పుగా కనబడి, పక్కకి వొదిగి నిలబడ్డట్లు మొనలుతేరి, ప్రకాశించి కలవరపెట్టే చూపులు 'బీ' వి.

ఆ కళ్ళ ఆకర్షణ మామూలు ఆకర్షణకాదు అది అందం గాకూడా కనబడదు. కొన్ని జలచరాల మెదడుపైన మణు లుండేవంటారు– ఆ మణిలో భీభత్సంగా కనబడి గగుర్పాటు కలగజేసే వొక వికృతమైన ఆకర్షణవుంటుంది. అల్లాంటి ఆకర్షణ ఆమె కళ్ళలోవుంది. గుండ్రటికళ్లు అంత బాగుండవు. ఆమెకళ్ళు గుండ్రంగా లేకపోయినా, నల్లపాప గుండ్రంగా కదలడంవల్ల, చూపులు అల్లా గుండ్రంగా వున్నట్లు కనబడతా యేమో అనుకుంటా. నిశ్చలమైన చూపుకాదది. కంటిలో పాప గుండ్రంగా, గిరగిర తిరుగుతూవుంటుంది. మనకేసి చూడదు. మనచుట్టూ చూస్తుంది. అల్లా చూస్తూ నవ్వుతూ నిలబడింది. లోపలనుండి పనికుర్రాడు, మరెన్నవచ్చి బల్ల మీద పూలగుత్తిని తీసుకువెళ్ళాడు. బీ గదిఅవతలకి నడిచి, తలుపువెనక నిలబడి, మొహంమాత్రం కనబడేటట్లు వొంగి నాకేసి చూస్తూ నవ్వుతూ నిలబడింది. లోపలికి రమ్మన్నాను.

రా నన్నట్లు తలవూపి నవ్వింది.

"నీ పేరేమిటి?"

"బీ"

"ఇట్రా రా...?"

వొచ్చింది. కళ్ళు నాచుట్టూ చూస్తున్నాయి.

"ఇదిగో...మరి నువ్వు పూలెట్టుగోవా?"

"ఊహూఁ" అన్నట్లు తల ఊపింది. జడలు బుజాలమీద కదులుతున్నాయి.

"ఏంపని చేస్తావు?"

నవ్వింది. మాట్లాడదు. నా పక్కనే బల్లమీంద ఫాన్ కేసి చూస్తోంది.

"తెలుగు మాట్లాడతావా?"

మాట్లాడతాను అన్నట్లు తల ముందుకు వూపింది.

మూగపిల్లేమో అనుకున్నాను. ఫాన్ కేసి వొకటి రెండడుగులేసింది. ఫాన్ ముందు చెయ్యిజాచింది.

"ఇంద – ఏమన్నా కొనుక్కో" అని జేబులోంచి వొక అణా తీసిచ్చాను.

పుచ్చుగోనన్నట్లు తలవూపింది.

"ఫరవాలేదులే."

తీసుగుంది. ఫాన్ కేసిచూసి నవ్వుతోంది.

ఫాన్ రెక్కలతో పాటు ఆమెకళ్ళు గిరగిర తిరుగుతున్నాయి.

"గాలి వేస్తోందా?"

ఊ అన్నట్లు తలపంకించింది

"ఇప్పుడు?" అని ఫాన్ నిలిపి వేశాను.

నవ్వింది బీ. ఫాన్ తిరగడం బీకి వొక వింత. బీదపిల్ల అట్లాంటిది ఎప్పుడూ చూసివుండదు.

"మళ్ళా తిప్పండి" అన్నది బీ.

అమ్మయ్య మాటలొచ్చు. మూగది కాదు. ఫాన్ తిప్పాను. ఆమె కళ్ళు ఆ ఫాన్ రెక్కలతో పాటు గిరగిర తిరుగుతున్నాయి. కాసేపు తిరగనిచ్చి. ఆమె స్విచ్ ని కదిపి ఫాన్ నిలిపి వేసింది. అదంతా ఆమెకి వినోదంగా వుంది. ఫాన్ అల్లా కదిపితే పాడై పోతుంది, వొద్దు అందామనిపించింది. స్వంత ఫానవుతే అట్లా అప్రయత్నంగా అనివుందు నేమో.

మళ్ళా స్విచ్ ని కదిపి ఫాన్ తిప్పింది బీ. నాకు నవ్వొచ్చింది. కుటుంబరావు ఇంట్లో రేడియో పెట్టు, గోడమీాద ఎత్తుగా బల్లమీాద పెట్టాడు. కిందగావుంటే పిల్లలు దాన్ని కదిపి పాడుచేస్తారని భయంట.

ఈ ఫాన్ కి జైలుకడ్డీలు లేవు. వొకరకం చట్రంవుంది కాని దానిఅల్లిక దగ్గరగాలేదు. చెయ్యిపట్టే సందులుగలచట్రం అది. నాకోసం ఆ ఫాన్ తీయించి పెట్టినందుకు నవ్వొచ్చింది. పిల్లలు స్కూలుకెళ్ళారు. 'అమ్మో' అని కేక వినబడింది. పక్కకి తిరిగి చూశాను. ఉంగరంవేలుని నోట్లో పెట్టుకుంది బీ. ఏంజరిగిందో తెలిసింది. ఆ ఫాన్ తిరుగుతుంటే అందులో వేలుపెట్టింది. వేలుకి దెబ్బతగిలింది. చెయ్యి తీసేసి, వేలు నోట్లో పెట్టుగుంది.

"దెబ్బ తగిలిందా?"

వేలు పైకితీసి చూపించింది. రక్తంలేదు. మంటపెట్టే దెబ్బ తగిలివుండొచ్చు. లోపలినుంచి పనికుర్రాడొచ్చి ఆమెను కసిరాడు. మళ్ళా ముట్టుగుంటే చేతులు విరగ్గొడతానన్నాడు.

అవతలకి పొమ్మన్నాడు. బీ నాకేసి జాలిగా చూసింది. నేనేం చెయ్యను ?

"అందులో వేళ్ళు పెడితే దెబ్బ తగులుతుంది. అల్లా చెయ్యకేం" అన్నాను.

సరేనన్నట్లు తలవూపి, నవ్వింది. పనిక్రాడు ఆమెను దూరంగా నెట్టి, తలుపు వేశాడు. ఆ వీధిలో మాంసంకొట్టు సాయబు పిల్లట బీ. వాళ్ళమ్మ మిషను కుడుతుంది. ఆ వీధిలో వున్న యిళ్ళల్లోకి వెడుతూ, యజమానులు చెప్పిన చిల్లర పన్లు చేసిపెడుతూవుంటుందిట. పూలు, పాలు, పేపర్లు, రికషాలు – యిట్లాంటివి తెచ్చిపెట్టడం, ఎవరికి తోచింది వారు ఇస్తోంటారుట. పిల్లలతో ఆడుకుంటూవుంటుందిట. గదుల్లో కొచ్చి ఫాన్‌లో చేతులు పెడుతూ వుంటుందిట,

పిల్లలందరికీ ఫాన్‌లో వేళ్ళుపెట్టడం మామూలే. పిల్లలకి కదలికంటే చాలా ఇష్టం. ఫాన్ నిలిపి, మళ్ళా కదిలేటట్లు చెయ్యడంలో వారిశక్తి ప్రకటితమవుతుంది. ఆ ప్రకటనలో వారి కానందం వుంది. నేను మరొకటి గమనించాను.

మగపిల్లలకి కదిలే ఆటవొస్తువులంటేయిష్టం; ఆడపిల్లలకి కదలని బొమ్మలంటే ఎక్కువ యిష్టం. ఈ సూత్రాన్ని గుర్తుంచుకునే నేటి ఆటవొస్తువులు తయారవుతున్నాయను కొంటా. అందుకనే గిరగిర తిరుగుతున్న ఫాన్‌లో చెయ్యిపెట్టి నిలిపి వేసిందేమో బీ అనిపిస్తుంది.

ఆ మర్నాడు మరొక చిత్రమైన దృశ్యం చూశాను. కిటికీలోంచి రోడ్డుమీద నడిచే జనం కేసిచూస్తూకూర్చున్నాను.

చెట్టుపక్కన చిన్న మాంసం దుకాణంముందు. ఎవరిదో బైసికిలొకటి స్టాండ్ మీద నిలబెట్టబడివుంది. హాషిమాబీ అటు కేసి వెడుతూ ఆ సైకిల్ ముందు చూస్తూ నిలబడివుంది. పెడల్ తిప్పి, వెనకచక్రం కదిపింది. పెడల్ వేగంగా తిప్పింది. చక్రం మరింత వేగంగా తిరుగుతోంది. బీ తన చేతిని ఆ చక్రం కడ్డీల మధ్య పోనిచ్చి, నిలపబోయింది. దెబ్బ తగిలినట్లుంది. చటుక్కున చెయ్యి తీసివేసి వేలుని నోట్లో పెట్టుకుంది.

తన కేసి ఎవరేనా చూశారేమో అన్నట్లు నలుదిక్కులా చూసింది. నే కూర్చున్న కిటికీ వేపుకూడా చూసింది. నవ్వింది. పరుగెత్తుకుపోయింది.

నాకూ నవ్వొచ్చింది. ఆ అమ్మాయికీ నాకూ ఏలాంటి సంబంధమూ లేదు; వుండదు. అయినా ఎందుకో మా యిద్దరిమధ్యా వొక చిత్రమైన సన్నిహితత్వం ఏర్పడినట్లయింది. తరిచిచూస్తే అది కనబడదు; కారణాలు వెదికితే దొరకవు. సముద్రంలోంచి ఆవిరి లేచి మేఘంగామారి క్షణంలో భూమ్యాకాశాలని ఏకంచేసి, కదిలి మాయమవడంలోవున్న స్థూలత్వమే ఈ ఆప్యాయతలోని అనుభవానికీ వుందనిపిస్తుంది.

ఫాన్‌లో వేళ్ళుపెట్టి నిలపాలని పిన్నలకేకాక, పెద్దలకి కూడా అనిపిస్తుంది. నా కట్లా ఎన్నోసార్లు అనిపించేది. దీనికి కారణం ఏమిటో మానసికశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పాలి.

తెలియనివాటిని శోధించి తెలుసుకోవాలన్న అభిలాష మానవనైజం! స్విచ్‌లో చెయ్యిపెట్టి, విద్యుత్ ద్వారా షాక్ తింటే ఎట్లావుంటుందో! అల్లాగే ఫాన్‌లో చెయ్యిపెట్టి ఆపితే ఏం జరుగుతుందో! దెబ్బ తగులుతుంది. ఆ దెబ్బలో బాధ

వూహించుకుని మనపట్ల మనకి సానుభూతికలగడం, ఆ సాను భూతితో ముడిపడే ఆదరణ, శాంతి,- యీ రకం చేష్టలకి ప్రేరణ అని తోస్తుంది. నాలుగంతస్తులమేడమీదనుండి కిందికి చూసినప్పుడు, వొక్కక్షణం, ఆ గోడమీదనుండి కిందికి దూకాలనిపిస్తుంది. ఊపిరిబిగపెట్టి అంతపనీ జరిగినట్లువూహించి గోడనుంచి వొకడుగు వెనక్కి వెయ్యడం జరుగుతుంది. మనల్ని మనం మానసికంగా బాధించుకోడంకిందకొస్తుంది ఈ తృష్ణ. కాని చాలామందిలో, నాలోలాగే, యీ తృష్ణ ఊహాలోనే వుండిపోతుందేమో! బీ విషయంలో కార్యరూపం దాలుస్తోంది యీ బుద్ధి. నాకు చెయ్యాలనిపించికూడా చెయ్యలేక పోయిన పనినికాస్తా, ఆమె సాహసంతో చేసేసింది. అందుకనే ఆమెపట్ల ఆరకం ఆకర్షణ, అన్యోన్యం ఏర్పడిందేమో అని స్ఫురిస్తుంది. 'నువ్వు చెయ్యవుకాదూ! చూడు, నేను చెయ్యి పెట్టి ఆపుచేస్తా' అన్నట్లు, ఆపనిచేసి, చేసినట్లు నవ్వుద్వారా ప్రకటించి వెళ్ళిపోయింది బీ. ఇంతటి స్వల్పవిషయంతో మా ఇద్దరిమధ్య వొక స్నేహభావం ఏర్పడినట్లనిపించింది. ఆమె జీవితం ఆమెది-నాది నాది. మా మార్గాలు వేరు. ఏదోబాధ, బాధని తీసెయ్యాలన్న బాధ, - తీసెయ్యలేనందుకు నాకు బాధ. నా బాధనిచూసి ఆమెబాధ - అంతా ఆ గిరగిరతిరిగే బీ కళ్ళల్లో. తిరిగిపొయ్యే కళ్ళని నిలిపినట్లుగా నవ్వినప్పుడు నిశ్చలంగా మెరిసే ఆమె పళ్ళమధ్య తళుకు— శాశ్వతంగా కదిలిపోయిన మధురక్షణం. ఆ అనుభవం.

కుటుంబరావింట్లో గడిపిన ఆ రెండుమూడురోజులూ, లోలోన యిట్లాంటి ఆలోచనలు సాగించినట్లుగుర్తు. పనికాగానే

వెళ్ళిపొయ్యాను. 'బీ' విషయం మరిచిపొయ్యాను కూడా.

నాలుగేళ్ళ తర్వాత మళ్ళా హైదరాబాదు రావడం జరిగింది. కుటుంబరావింట్లో శుభకార్యం. నాకు వేరే పని కూడా వుంది. బీ కనపడ్డంలేదేం? అని అడిగాను. ఏడాది క్రితం మహబూబ్ అనే వొక ముస్లిమ్ కుర్రవాడిని వివాహం చేసుకుందిట. అత్తవారింటికి వెళ్ళిందిట.

"రేపొస్తుందంటండి" అన్నాడు పనికుర్రాడు మరెన్న. వెనక బీని కసిరి గదిలోంచి పంపించి తలుపేసింది పిడే. వీడూ ఎదిగాడు. కంఠం బరువైంది. క్రాప్ పెద్దగా పెంచి వెనక్కి దువ్వాడు. నుదుటిమీద పడే వెంట్రుకలని వెనక్కి తోసి వెయ్యడం, వాటిని ముందుకులాగి, మళ్ళా వెనక్కితో సెయ్యడం — అది వాడికి సరదా, గోడవెనక్కి నక్కి సిగరెట్టు పీలుస్తున్నాడు. అది నే గ్రహించినట్టు తెలుసుకుని, కాస్తంత సిగ్గుపడి నవ్వుతాడు. వాడినిచూస్తే బీ జ్ఞాపకంవొచ్చింది.

"బీ మొగుడి కేంపనిరా?" అని అడిగాను.

"మోటారుసైకిలుమీద డర్‌బిర్, డర్‌బిర్ మజాయించడము" అని నవ్వుతున్నాడు.

"నవ్వు దేనికిరా?"

"అదేమో ఎనకాల కూర్చుంటుందండి. ఓ-దర్‌బర్, దర్‌బర్‌మంటూ వూరంతా కజాయింపండి" అని నవ్వుతూ గోడవెనకనక్కి సిగరెట్టుదమ్ములేస్తున్నాడు పనికుర్రాడుమరెన్న 'మజాయింపుట', 'కజాయింపుట' — ఏవో క్రొత్త ప్రయోగాలు నామీద పడేస్తున్నాడు యీ బాలభాషాకోవిదుడు, మరి!

నాకు నిజంగా బీని, భర్తని చూడాలనుంది. బీకి పెండ్లయిందనగానే, చిన్నప్పుడు నేచూసిన ముస్లింల పెండ్లిండ్ల తంతు దృశ్యాలు జ్ఞప్తికొచ్చాయి–మేలి ముసుగులు, గుర్రాల మీద ఊరేగింపులు, మల్లెపూలదండలు, షహనాయి వాద్యం. ఘాటైన పరిమళాలు— గ్యాస్‌లైట్ వెలుగుల్లో ముసుగు మధ్యలో మెరిసిన లేతనవ్వులు, నోరువిప్పితే అందులో వజ్రాలని దొంగిలించుకుపోతారన్న భయంతో బిగించిన పెదవులు.

బీ భర్తకి భారతభూసేనలలో పనిట – కుటుంబరావు చెప్పాడు. కొంతకాలానికి ఆమె భర్తకి పెద్ద పదవి దొరుకుతుంది. భర్త సైన్యాన్ని అటూయిటూ నడుపుతుంటే, ఆమె వాటిని సంజ్ఞలుచేసి నిలిపివేస్తుందా? ఆ దంపతులు గుర్రాల మీద స్వారిచేస్తారా? వెనకటి యుద్ధాలలో, గుర్రాలు, ఏనుగులు. ఇప్పుడు టాంకులు, మోటార్లు. బీ భర్తకు వొక మోటార్ సైకిల్ వుందిట. దానిమీద అతివేగంగా ప్రయాణం చేస్తూవుంటాడట – భార్యని వెనకాల సీటుమీద కూర్చోపెట్టుగుని.

కాని మొర్నాడు, అత్తవారింటినుండి బీ రాలేదమ్మా–మరెన్న చెప్పాడు.

"ఎందుకనో?"

"అసలు వొకచోట వుంటేగదండీ. ఆ మోటారు సైకిలుమీద, దాన్ని ఎనక కూకోపెట్టుగుని, చర్ పర్, చర్ పర్, గర్ బర్, గర్ బర్ మంటూ లగాయించడంతోటే సరిపోతుందండీ" అన్నాడు మరెన్న. మరికొన్ని క్రొత్త ప్రయో

గాలు నా నెత్తిన రుద్దుతూ. ఆమొర్నాడు నేను బైలుదేరి వొచ్చేశాను.

నేను ఇంటికొచ్చిన నెలరోజులకి కుటుంబరావు వ్రాసిన ఉత్తరంలో బీభర్త మోటార్ సైకిలుమీద వెడుతూ ప్రమాద వశాత్తు సైకిలుమీదనుండి ఎగిరిపడి, గాయాలవల్ల హాస్పటల్ లో మరణించాడన్నవార్త చూసి దిగులుపడ్డాను. వెనక సీటుమీద బీకూడా వుందిట. ఆమెకూడా పడిందిట. ఒకటి రెండు చిన్నగాయాలు తగిలాయిట, కాని పెద్దప్రమాదం జరగలేదుట.

ఏం జరిగిందో ఊహించవచ్చు. యువకులకి వేగంగా ప్రయాణంచెయ్యడం అంటె చాలా సరదా. కదలిక, పురోగమనం, వేగం— ఏటిని కాంక్షిస్తుంది యవ్వనం. భర్త మోటారుసైకిలుమీద వెళ్ళినప్పుడల్లా తనూవస్తానని, వెనక సీటుమీద కూర్చుని, ప్రయాణం చేస్తూవుండేది. అతివేగంగా వెడుతుంది మోటారుసైకిలు. పడికి నడిపోకుండా అతని బుజాలు గట్టిగా పట్టుగుని కూర్చుని వుంటుంది తాను. శృంగారపు తృష్ణని తాళ్ళుగాపేని అతని మెడచుట్టూ బిగించి ఇంక మోటారుసైకిల్ నిలపమంటుంది. అతను వినిపించుకోడు; ఆ శృంగారం చక్కలిగింతకి ఉద్రిక్తుడై మరీవేగంగా సైకిల్ నడిపివుంటాడు. ముందుచక్రం వేగంగా కదలడం ఆమె చూస్తుంది. అందులో చెయ్యిపెట్టడానికి అందదు. అందులోనో వెనకచక్రంలోనో, కాలుపెట్టివుంటుంది— ఏమో ! మొత్తానికి నడుస్తున్న సైకిల్ని నిలిపేయత్నం చేసివుంటుంది.

ఆ ఊగిసలాడ్డంలో భర్తపట్టు సడలివుంటుంది. వేగంలో మతిపోయి, ఏ మలుపుతిరగడంలోనో యంత్రంపట్ల ఆధ్వర్యం విస్మరించి, సైకిల్ తిరగబడి, ప్రమాదానికి గురైవుంటాడు. వేగంగా వెడుతున్న ఆ మోటార్ సైకిల్‌ని, ఉద్రేకంతో కొట్టుగుంటున్న ఆ గుండెలని, వొక్కసారి అరికట్టి, శాశ్వతంగా, స్థిరంగా, తనదిగా చేసుకోవాలన్న యత్నం అల్లా అంత మొందిందనుకుంటేనే నాకు తృప్తి. మృత్యువుకి కారణాలు ఏమిటో వేదాంతులు చెప్పొచ్చు. మరో కొత్త కారణం కల్పించింది, 'హోషియా మహబూబా బీ'! అర్థరహితమైన జీవితానికి అర్థం కల్పించడం తప్ప మానవుడు చెయ్యగలిగిన మహాత్కార్యం ఏముంటుంది ?

పెండ్లికూతురుగా 'బీ'ని ఊహించుకున్నాను. తెల్లటి పైజామా— ఆకుపచ్చరంగు పొడుగాటి జుబ్బా— నారింజ రంగు కండువా మేలిముసుగులా తలమీదనుండి బుజాలపైకి రెండంచులూ జారేటట్లు ఆ పల్చని కండువా మడతలలోంచి ఆకుపచ్చ జుబ్బా—వక్షంమీద వ్రేలాడ వేసిన రెండుజడలు, —ఏ అవయవం కేసి చూడనీకండా, గిరగిర తిరిగే కంటిలో పాప, నిలిచి మాటవిని శాసించే పళ్ళతళుకు, శాశ్వతంగా నవ్వే శిలాప్రతిమలో విడిన పెదవులతో నిర్మాణమైన విడని మొగ్గలాంటి ఆ చిన్నినోరు, దోవ వెదుకుతూ, గుండ్రటి ఆవరణ చేసుకుంటూ, బెదిరి వెనక్కివెళ్ళి, తెగించి ముందు కొచ్చి, వొకరికొకరు తోడన్నట్లు వక్షంపై తేనుకుని శిఖరాలని అందుకుంటున్న చిన్ని గుండ్రటి స్తనాలు—రక్తమాంసాల పిల్ల పర్వతద్వయం నడుమ లోయలో కదలని నదిలా

సన్నటి నడుం.— హాషిమాబీని పెండ్లికూతురుగా అల్లా ఊహించుకున్నా. మరిప్పుడో వైధవ్యంలో బీ. అడివంతా ఒక్కసారి మండినట్లు, యవ్వనపు శృంగారం ఒక్కసారి ప్రజ్వరిల్లి, భూకంపంలా భర్త కోర్కెని చీల్చి, కిందికి పడేసి ఆశక్తితో అతన్ని చంపేసి, మండి మిగిలిన అడవిలో ఒంటి వృక్షంలా, ఎడారిలో మతిపోయి మిగిలిపోయిన చెట్టువేరులా, చంద్రబింబాన్ని కామించి గెంతి మరి కిందికి దిగిరాని సముద్రం కెరటంపై తుంపరలా – ఎక్కడో హిమాలయ మంచుశిఖరాన ఇరుక్కుపోయిన తెల్లమేఘంలా 'బీ' నా ఊహాలో నిల్చిపోయింది. పెండ్లికూతురుగా, తనూ భర్తా నన్ను చూడ్డానికొచ్చి సలాం చేసినప్పుడు, ఏదేనా కానుక ఇద్దామనుకున్నాను. వైధవ్యంలో ఆమెను తల్చుకుంటే అల్లా చూడకపోవడమే మంచి దనిపిస్తోంది. నా కెందుకీబాధ!

భర్త చనిపోయింతర్వాత బీని కుటుంబరావు చూశాడుట – నేను మరోసారి హైదరాబాదు వెళ్ళినప్పుడు చెప్పాడు. వాళ్ళ పాతింట్లో కిటికీవెనక నిలబడి, సంధ్యకేసి చూస్తూవుందిట. నల్లజుబ్బా. అక్కడ చిరిగిన తెల్లకండువా ముసుగులా జడ మీద కప్పివేసి నిలబడిందట. అతన్ని చూడగానే గుర్తించినట్లు ఓపికలేని మందహాసంలో, పళ్ళతళుకు, పెదవుల వెనక వికసించని పుష్పంలో పుప్పొడిలాగ ముక్కలైపోయిందిట. "నువ్వు చెప్పింది నిజమే. కంటిపాప గుండ్రంగా తిరుగుతున్నట్లు కనబడుతుంది" అన్నాడు కుటుంబరావు.

ఆ దృశ్యం కూడా నే చూడకుండా చేసిన విధికి లోలోన కృతజ్ఞత చెప్పుకున్నాను. విధిని వెక్కిరించనివారూ, తిట్టని

వారూ లేరు నాకు విశేషపట్ల గురిలేదు. కాని యీ వొక్కసారి దాని వునికిని గుర్తించి, జోహారు చెప్పుకున్నాను.

కుటుంబరావుకి అక్కడనుంచి మరోవూరు బదిలీ అయింది. వెళుతూ నా పని ముగిసేవరకూ తనింట్లోనే వుండ వల్సిందిగా ఏర్పాట్లన్నీచేసి, పనికుర్రాడు మరెన్నని వప్ప గించి వెళ్ళాడు. ముందుగదిలో ఫ్యాన్ లేదు. వీధిలో వెనక వున్న మాంసం దుకాణం, చెట్టు లేవు. ఇప్పుడక్కడ వొక టీ దుకాణం అవతరించింది. రాత్రి పగలూ, గ్రామఫోనుపాటలు లవుడ్ స్పీకరులోంచి బిగ్గరగా వినిపిస్తుంటాయి. ఆలోచన తోచనివ్వని ధ్వనులు. ఒకటి రెండు రోజుల్లోనే దానికి అల వాటుపడిపోయ్యాను. ఆ దుకాణం రోతగా తోచినా, ఎందుకో అది దగ్గరలో వుందనుకుంటే కాస్తంత ధైర్యంగా, ఆహ్లా దంగాకూడా వుండేది. అయిష్టత పురిగొల్పే వాటితోకూడా సమాధానపడి, వాటిని తనవిగా చేసుకుంటాడు కాబోలు మానవుడు.

టీ దుకాణంముందు సైకిలాగింది; వొక మోటారు సైకిలాగింది. ఇద్దరుముగ్గురు పిల్లలుచేరి వాటిని పరీక్షగా చూస్తున్నారు. బీ జ్ఞాపకంవొచ్చింది. ఆ యంత్రాలతో చెలగాటం ఆడి వినోదించేవారు లేరుకదా. బీ ఇప్పుడు ఎవరిళ్ళకీ వెళ్ళడంలేదని చెప్పాడు కుటుంబరావు. నా కామెని చూడాలనివుంది ఎందుకో! చూస్తే బాధగావుంటుంది నిజమే. బాధపడటంలోకూడా కాస్తంత ఆనందం పొందాలనిపిస్తుంది. త్రాచుపాము పడగపైగుర్తు, సముద్రం లోతులో ముత్యపు చిప్పలో ముత్యం, పౌరాణికయుగంలోని జలచరం నుదిటి

మీద వజ్రం, జుగుప్సకలిగిస్తాయి, ఆకర్షిస్తాయి. పాముని పెంచింది క్లియోపాత్ర. ముళ్ళపొద నీడలో వెన్నువాల్చింది ఈజిప్షురాణి నెఫెర్ టీటి. కత్తిని తన రక్తంలోముంచి జాబు వ్రాసింది ఝాన్సీ. ఈనాడివి 'బీ' కి సాధ్యంకావు ఆమె చరిత్రకట్టలవెనక స్త్రీ. జమునావొడ్డున పాడుపడిపోయిన మహల్‌లో మూలగదిలో గులాబిపూలమధ్య మొహం దాచుగుని, ఎర్రటి సంధ్యాలావణ్యం చూసి ఎర్రటిపెదవి కొరుక్కుని, కారిన రక్తంచుక్కలని రాని ప్రియుడికోసం, తన గుండెవలె, ఆ చుక్కలు గడ్డకడుతుంటే చూసి విషాదంలో జారిన కన్నీటిబొట్లద్వారా, గడ్డకట్టనీకుండా, కామంతో శోకిస్తున్న చారిత్రిక జనానాలోంచి విముక్తఅయిన ముస్లిం కన్య బీ. శాసించేటందుకు రాకొమారులు లేరు యీనాడు; జయించేటందుకు రాజ్యాలు లేవు; ఎక్కేటందుకు పల్లకీలులేవు. భగ్నంచేసేటందుకు ప్రేమించే హృదయాలు గుర్రాలమీద స్వారీచేస్తూ రావు. ఆ దొరికిన వొక్కదాన్ని, ఆ యంత్రంలో పడేసి చంపేసింది.

టీ దుకాణంలోంచి తిన్నగా నాగదికొచ్చాడు కొత్తగా పరిచయంఅయిన రాజన్నగారు.

"పాపం! బీ ఎల్లావుందో చూశారా?"

"ఆ మధ్య చూశాను - రెండునెలలైందేమో"

"దానికేం నిక్షేపంలావుంది" అన్నాడు.

"అంటె?"

"మాయింటికొచ్చింది చూడ్డానికి."

"దిగులుగావుందా?"

"దిగులేం తెగులు. ఆటీన్ రాణిలాగుంది. పైగా మా గోడగడియారం తగలేసింది."

"అంటే?"

"మాదో పాతది, గోడగడియారం వుంది లెండి. మా వాడు కీ ఇచ్చి, అద్దంతలుపు వెయ్యడం మరిచినట్లున్నాడు. బీ వెళ్ళి అందులో చెయ్యెట్టి, పొడుగాటి తీగకివుంటుందే పెండ్యులమ్ బిళ్ళని కదిపినట్లుంది. ఏంచేసిందో నే చూడలేదు. మొత్తానికి ఆ గడియారం కాస్తా మూలపడింది" అన్నాడు రాజన్న.

నాకు నవ్వొచ్చింది – ఆపుగున్నాను. పాడైంది మన గడియారం కాదుగా – నవ్వితే ఆయనకి కోపం రావొచ్చు.

"అన్నీ అట్లాంటి పన్లే. ప్రతిదాంట్లో వేళ్ళుపెట్టడం, చెడగొట్టడం, వేళ్ళు విరగకొట్టుకోడం" అన్నాడాయన.

"మరంతే – ఆ పిల్ల జీవితం? భవిష్యత్తు మాటేమిటి?" అన్నాను.

"ఏమో, ఎవడికి తెలుసు. వాళ్ళమ్మ మిషనుకుడుతుంది. ఇదికూడా ఆ పని నేర్చుకుని, గడుపుకుంటుంది – ఏదో ఉపాధి దొరక్కపోదుగా" అని వెళ్ళాడు రాజన్న.

తరవాత, పనికిరాడు మరెన్న నడిగాను బీని గురించి. మరెన్న తన చెయ్యి బోర్లతిప్పి చూపించాడు.

"చూడండి" అన్నాడు.

"ఏముంది ? ఏమీ కనబడ్డంలేదే !" అన్నాను.

"ఇప్పుడంతా సాఫైపోయింది లెండి– అబ్బో! – వెనక– నాలుగైదేళ్ళయిందండి—దాంట్లో ఆ నరండా ముంగల మెట్లు

న్నాయి చూశారు— ఆడ కూర్చుని ఫినైలుతో నేల తుడుస్తుండానండి. గుడ్డపీలిక ముంచి చదునుకు తుడుస్తుండా. ఆడకొచ్చింది బీ— నా చేతికేసి చూస్తూ నిలబడింది. 'లెగు, పో, అవతలకి' అన్నానండి. గిరగిర తుడుస్తుంటే, నా చేతి మీదికి గెంతి, కాలుతో తొక్కిందండి. 'అమ్మో చచ్చా' అన్నానండి. ఫినైల్ గొట్టం బుడ్డి పైకెత్తి, నెత్తిన పెడదామని తరుముకెళ్ళానండి. పర్ కిర్, బర్ కిర్ మంటూ, ఓ దౌడు తీసిందండి" అని ప్రత్యేకమైన వాడిభాషలో కొన్ని అమూల్యమైన ధ్వనులతో మేళవించి వర్ణనచేశాడు మరెన్న.

"భర్త పోయింతర్వాత, ఆమెను చూశావా ?"

"లేదండి. మొగుడుచస్తే బైటకి రారండి వాళ్ళు—"

"మరి రాజన్నగారింటికెళ్ళిందిట."

"కూరకో, పచ్చడికో ఆళ్ళమ్మ పంపివుంటుందండి."

"ఇప్పుడు వూళ్ళో లేదా ?"

"లేదండి"

"ఏమైందో ?"

"హాయిగా మరో సాయబుని పెండ్లిచేసుకుందండి."

"అదెప్పుడు ?"

"రెండు నెల్లయిందంటండి. అడుగో మిషనుకుట్టు మస్తాన్ చెప్పాడండి."

"నిజంగా !" అన్నాను ఆశ్చర్యం ప్రకటిస్తూ.

"అవునండి. మలబార్ సాయిబంట. హాఫీజంటండి ఆడి పేరు. ఇమానం నడుపుతాడంటండి. ఆణ్ణి చేసుకుంది."

"వారి పెళ్ళి నువ్వు చూడలేదా ?"

"పై ఊళ్ళో స్నేహం కలిసిందంటండి. కసిబిసిగా, బిగి జిగిగా, గప్ చిప్ గా చేసేసుకుందంటండి– ఇమానంలో తర్ మర్ పర్ మర్ గా తిరగొచ్చునని." అంటూ పనిమీద వెళ్ళాడు మరెన్న.

నాకు నవ్వొచ్చింది—బీ మళ్ళా పెండ్లిచేసుకుందన్న వార్త వినగానే, ఏదో కొంతభాగం తగ్గినట్లనిపించింది. కన్య జీవితం మాతృత్వంలోగాని సంపూర్ణమవదు. అందుకనే, కథలలోన్నూ, నవలల్లోనూ, విడివిడిగావున్న నాయికా నాయకలను జోడాలుగా కేటాయించవల్సిందిగా రచయితని శాసిస్తాడు పాఠకుడు. వివాహంలో వారికథ సమాప్తం కావాలి. తరవాత వాళ్ళు ఎట్లావున్నదీ, ఏం చేసిందీ, అతను ఊహించుకోగలడు. తర్వాత ఏముంటుంది? వారికి సంతానం కలుగుతారు. పెంచి, పెద్దలని చేసింతర్వాత, తలిదండ్రులు జీవితం చాలించుకుంటారు.

యుక్తవయస్సులో ఎవరేనా పెండ్లికానివారున్నారంటే, వారిపట్ల సమాజానికి బాధ్యతవుండితీరుతుంది. వారినో ఇంటివారినిగా చేసేవరకూ సమాజం నిద్రపోదు. నాలో వున్నది యీరకం తృప్తికాదు. వివాహం చేసుకోవడంలో 'బీ' వ్యక్తిత్వం బైటపెట్టింది. ఆమె చాలా బీదది. నేను ఎదిగింతర్వాత చూడకపోయినా, పెద్ద చక్కంది కాదనే అనుకుంటాను. రోడ్డు ముగిసింతర్వాత ఊరవతల వానకి తడిసిన మన్నుగుట్టలు 'బీ' లాంటి స్త్రీలు. తోచక చేతులో నో ముద్దని తీసుకుని కాలక్షేపానికి దాన్ని కదిపి, దువ్వి, నొక్కి-వొక ఆకృతి తెస్తాడు అటు నడిచిన పురుషుడు. ఎండకి గట్టిపడి

ఆ రూపం ప్రతిమగా నిలిచిపోతే వ్రూళ్ళోకి తీసికెళ్ళి వొక్క చూరుకింద పెడతాడు. బొమ్మ పగిలి విడుతుంది. అందులోంచి మరోబొమ్మ బైటపడొచ్చు, ఏమీ లేకపోనచ్చు. ఈసారి నాకు 'బీ' ని చూడాలనివుంది. కాని వాళ్ళు హైదరాబాద్‌లో లేరు. భర్తకి ఔరంగాబాద్ విమానాశ్రయంలో పనిట. అక్కడికి వెళ్ళారు. ఆమె తల్లికూడా అక్కడికే వెళ్ళిందిట.

నేనూ మా ఊరువెళ్ళిపొయ్యాను. 'బీ' కి పెండ్లి కాగానే ఆమెపట్ల కుతూహలంకూడా సన్నగిలింది. ఆమెని గూర్చి ఆలోచించడంకూడా జరగడంలేదు – ఎప్పుడేనా ఆకాశంలో విమానం వెడుతూ చేసేచప్పుడుకి, పైకి చూసినప్పుడు తప్ప.

రెండుమూడు నెలలకిగాని మళ్ళా హైదరాబాదువెళ్ళే అవకాశం కలగలేదు. బదిలీఅయిన కొత్తఊరు కుటుంబరావుకి సరిపడలేదు. అతని ఆరోగ్యం బాగుండలేదు. మళ్ళా తనని హైదరాబాదుబదిలీచెయ్యవల్సిందిగా దరఖాస్తుపెట్టుగున్నాడు. దానికేమీ సమాధానం వొచ్చినట్లులేదు. ఆరోగ్యం కోలు కొనే నిమిత్తమై రెండు నెలలు శెలవుపెట్టి హైదరాబాదు వొచ్చేశాడు. చికిత్సనిమిత్తమై హాస్పిటల్‌లో చేరాడు. చూడ్డానికి రమ్మంటే వెళ్ళాను.

కుటుంబరావుకి విశ్రాంతి కావాలన్నారు డాక్టర్లు. విశ్రాంతి కావాలన్నడాక్టర్లంటే నాకిష్టం. ప్రపంచంలో అరిష్టాలన్నీ అందరూ విశ్రాంతిలేకుండా, పనిలో నిమగ్నులుకావడం వల్లనే సంభవిస్తాయనుకునేవాళ్ళలో నేనొకణ్ణి. ప్రతిసంవ

త్సరం వొక్కరోజేనా, ప్రతివ్యక్తి తనుచేసేపని నిలిపివేసి, తమాయించి, తన్నుతాను సింహావలోకనంచేసుగుని ప్రయోజనం కోరకుండా, ప్రపంచాన్ని తిలకిస్తే సత్ చిత్ ఆనందాలు సమకూరుతాయనుకుంటాను.

ప్రపంచం నామాట వినదు. ఈ ముక్కలు ఎందరెందరో చెప్పారు. ఏ వొకరిద్దరు ధన్యజీవులో తప్ప, యీ బోధ ఎవ్వరూ పాటించరు. గోళాలు తిరిగిపోతున్నాయి. భూమి తిరిగిపోతూంది. ఎవ్వరూ ఆపలేరు. సమాజాలు కదిలిపోతున్నాయి. మనిషి నిత్యకర్మ అనే చక్రంలో నలిగి తిరిగిపోతున్నాడు. ఆచక్రం అతను తయారుచేసుకున్నదే. 'బీ' లాంటి వారెవరేనా ఆపుదామని చెయ్యిపెడితే, ముక్క వూడిపడుతుంది. మధ్య నాకెందుకు?

కుటుంబరావున్న వార్డుపక్కగదిలో మిఠనుకుట్టు మస్తాన్ వున్నట్లు, మరెన్నట్ల తెలిసింది. చూడ్డానికివెళ్ళాను. ఏమిటో మిఠనుకుట్టేవాళ్ళు సన్నగావుంటారని నా ఊహ. అతనిపేరు మస్తానైనా, మిఠనుకుట్టు మస్తానే అసబుద్దేస్తుంది ఎందుకో. సన్నగా వున్నాడు. చిరుగుల జుబ్బా - టోపీ. లోతుకుపోయిన కళ్లు, ఎదిగినగడ్డం, మధ్య వొక పన్ను లేదు. మాతికి ఇరుప్రక్కలా కాపలాకాస్తున్నట్లు లోతైనగీతలు, నీరసంగా కిందికిచూస్తూ, నవ్వుతూ మాట్లాడతాడు.

అతనికి కీళ్ళజబ్బుట - ముఖ్యంగా మోకాళ్ళు పట్టేస్తాయిట. మోకాలుచిప్పలపై ఏహో రబ్బరుగొట్టాలు తగిలించారు. ఇప్పుడు కొంచం మెరుగేట - సన్నగలుగుతున్నాడుట. ఇంక నాలుగైదురోజుల్లో ఇంటికి వెళ్ళిపోతాడుట.

"ఊరికే రాత్రి పగలు, మిషనుకుట్టడంవల్ల కాస్త పట్టేశాయేమో — పోనీ కొంతకాలం చేతిమిషను వాడరాదూ?" అని వోదారుస్తూ మాట్లాడాను. మరెన్నో నవ్వుతున్నాడు.

"ఈడొక్కడేనంటండీ, కస్ పిస్, కస్ పిస్ మని మిషను తొక్కడం – బోలెడంతమంది లేరంటండీ – ఆళ్ళందరూ కాళ్లు పట్టి చస్తున్నారంటండీ – ఈడి కర్మ!"

నిజమేనన్నట్లు మస్తాన్ నవ్వుతూ తనకాళ్ళ కేసి చూసుకుంటున్నాడు.

చేతులతో కాళ్ల మీద రబ్బరుగొట్టాలు సరిగ్గా సర్దుతున్నాడు. ఎడమచెయ్యి వెనకభాగాన మానిపోయిన దెబ్బ గుర్తు కనబడింది. ఆ దెబ్బకేసి చూశాడు మస్తాన్. నవ్వాడు. ఏమిటన్నట్లు చూశాను.

"ఇది ఔరంగాబాద్‌లో జరిగిందండి. ఆ మధ్య అక్కడ మిలటరీవోళ్ళ మిషన్లు వేలం పాడుతున్నారు. చవకగా కొనుక్కొడుమువుగాని రమ్మందండి 'బీ'. సరేనని వెళ్ళాను."

"ఎట్లావుంది 'బీ' ?"

"బాగానే వున్నారండి. రేకుల గది వొకటుందండి. అందులో తనూ, హఫీజు వుంటారండి. వెనక మరో చిన్న గది. అందులో వాళ్లమ్మ. ఏదో గడించి పడేస్తాడండి. అయినా అలవాటుచొప్పున వాళ్లమ్మ మిషను కుడతావుంటుందండి. ఆచుట్టుపక్కల ఇళ్లవాళ్ల చిరిగిన బట్టలు అయ్యి, మరమ్మతు చేసిపెడుతూ వుంటుందండి."

"మరి బీ కి కాలక్షేపం?" అన్నాను.

"మొగుడుతో షికార్లండి. ఆళ్ళకో జీపుందండి. అందులో..."

అతని మాట పూర్తిచెయ్యకుండా ఆ వాక్యాన్ని అందుకున్నాడు మరెన్న.

"తర్ బర్, తర్ బర్ మంటూ మొగుడితో షికార్లండి" అని నవ్వుతూ పూర్తిచేశాడు మరెన్న.

"విమానంలో వెళ్ళరా ?"

"నాకేం తెలుసుండండి. రెండురోజులే నే వుంట. ఓ రోజల్లా వేలంపాటతో సరిపోయిందండి. మొగుడు – హాఫీజు విమానం నడపడం నేర్చుకున్నాడండి. అందులో కొత్తవాళ్ళకి నేర్పుతానికి ఎక్కించుకుపోతా వుంటాడటండి. ఆడోళ్ళని రానీరంటండి."



"మరి నువ్వెక్కావా ?"

"లేదండి."

"మిషను కొన్నావా ?"

"కొన్నానండి. ఆళ్ళగదివెనక మండువాలో పెట్టి మిషను తొక్కి రైటు చూస్తున్నానండి సాయంత్రం. బీ వొచ్చి తొక్కుతుంటే ఆ చక్రంలో చెయ్యిపెట్టి వెనక్కి నెట్టిందండి. పై బెల్టువూడి, నా వేళ్ళు సూదికింద కుట్టడిపోయాయండి. అదండి యీ దెబ్బ" అని చేతి వెనకభాగంకేసి దిగులుగా చూస్తున్నాడు.

"మా బాగా అయిందిలే" అన్నాడు మరెన్న. మస్తాన్‌కి వో పాతలాల్చి పంపించాను.

"కుట్టమంటారాండి ?"

"లేదు, నువ్వుతోడుక్కో" అన్నాను. అందరం నవ్వుకున్నాం.

ఆ సాయంత్రం హోటలుకెళ్ళి కడుపార భోజనం చేశాను. హాస్పిటల్‌లోంచి బైట పడగానే, మనం ఇంక బ్రదికి వున్నందుకు దైవానికి కృతజ్ఞత చెప్పుకుంటాం. నీళ్ళు పోసు కోడం, తినడం, నిద్రపోడంలాంటి దినచర్య మరింత తీక్షణంగా వుత్సాహంలో జరుపుతాం. సినిమాకుకూడా వెళ్ళాను. ఆ సినిమా ఏమీంబాగా లేదు. కాని నేను చాలా ఆనందించాను. ఆ ఆనందం అంతా నాలోవున్నదే అని నాకు తెలుసు.

ఆ మొన్నాడు కుటుంబరావు హాస్పిటల్‌నుండి విడుద లయి, యింటికొచ్చే యేర్పాట్లు చేస్తున్నాం.

మరెన్న ఎక్కడా అయిపులేదు. పక్కగదిలో మస్తాన్ కూడా కనబడలేదు. ఏమయ్యారు? రాత్రి విడుదలయి ఇంటికి వెళ్ళాడా మరెన్నని తీసుగుని? ఏమో, డాక్టర్ని అడగాలను కున్నా. ఆయన ఇంకా రాలేదు. ఈలోగా ఏర్పాట్లు పూర్తయి యింటికొచ్చేశాం.

మరెన్న లేకపోతే ఇంట్లో పనికి కష్టంగావుంది కుటుంబ రావుకి. ఆ వీధిలో దుకాణంలోవుండే గాలిబ్ తనకూతుర్ని చిల్లరపనులకి పంపించాడు. ఆ పిల్ల పేరు 'కైరున్నిసా'. నల్లగా వుంటుది. చెవులకు పోగులుంటాయి. కోలమొహం. బుగ్గమీద పచ్చబొట్లు. చలాకీగా వుంటుందికాని ఎక్కువ మాట్లాడదు.

బ్రెడ్ పట్టుగురమ్మని పంపించాడు కుటుంబరావు. నేను స్నానంచేసి, కిటికీముందుకూర్చుని పత్రిక చదువుకుంటున్నాను.

రోడ్డుమీద టీ దుకాణంనుండి సంగీతం గంద్రగోళంగా వినబడుతూంది. దానికితోడు మరో సినిమాలారీలోంచి పాటలు లవుడ్ స్పీకర్ లో భీకరంగా పోటీచేస్తూ వాతావరణాన్ని కల్లోల పరుస్తున్నాయి. ఆ గంద్రగోళంలో నా మనస్సెందుకో ప్రశాంతంగావుంది.

ఒక్కసారి ఆ ధ్వనులు నిలిచిపోయ్యాయి. అంతా నిశ్శబ్దంగావుంది. లయ, క్రమం తప్పినట్లు నాకు చీకాకేసింది. ఆ పాటలు నిలిచిపోతే పిచ్చెత్తినట్లయింది. టీ దుకాణంకేసి చూశాను. జనం గుమిగూడారు. నిశ్శబ్దంగా వున్నారు.

ఆ గుంపులో 'కైరున్నిసా' చేతిలో పొట్లం పట్టుగుని నిలబడివుంది. ఇంటివైపు పరుగెత్తుకొస్తోంది. ఏమిటో చూద్దామని నేనూ లేచి బైటికి రాబోతున్నాను. ఆ పిల్ల గబగబ వాగరుస్తూ వచ్చింది.

"ఏమిటది?"

"బీ చనిపోయిందట" అన్నది.

నేను, కుటుంబరావు వొక్కసారి 'ఆ' అని నిలబడిపోయ్యాము.

"అడుగో మరెన్న" అని రోడ్డుమీద గుంపుకేసి చూపించింది. మేం గబగబ రోడ్డుమీది కెళ్ళాం. మరెన్న వాడి వెనక కుంటుకుంటూ మిషనుకుట్టు మస్తాను వొస్తున్నారు.

"ఏం జరిగింది?"

మెల్లిగా నడుచుకుంటూ వొచ్చి, వరండాలో బల్లమీద కూర్చున్నాడు.

"విమానంలోపడి చచ్చిందండి - బీ" అన్నాడు. వివరాలు చెప్పమన్నాం.

"నిజం భగవంతుడికి తెలియాలండి. హాఫీజు మరొక మ్మాయిని చేరతీశాడంటండి. దానికికూడా విమానంలో పని టండి. అందులో వెళ్ళేవాళ్ళకి టిఫిన్, టీ అయ్యా యివ్వడం టండి. దాన్నికూడా తర్ఫీదుకోసం తిప్పమన్నారంటండి. హాఫీజ్ ఆ పిల్ల నెక్కించుకుని పోతూంటం బీకి నచ్చలేదండి. అదంతా వొట్టిది - ఆడోళ్ళని విమానం ఎక్కనివ్వరు. ఆ పిల్లతో ఆ మినమీాద షికార్లు తిరుగుతుండావు, వొల్లకాదని మంద లిస్తే ఆడు వినడంలేదంటండి. హాఫీజ్, ఆ కొత్తపిల్ల జీపులో తిరగడం - సాయంత్రాల విమానంలో ఎల్లడం చూసి 'బీ' కి బిసెక్కిందండి.

ఆ సాయంత్రం విమానం ఎగిరేచోటకి బైలుదేరా డంట హాఫీజు. నేనూ వొస్తానంది 'బీ'. వల్లకాదన్నాడు. వొచ్చి తీరతానంది. హాఫీజు లగెత్తుకుపోయ్యాడు. ఆడెనకాల బీ పరు గెత్తింది. అళ్ళమ్మ పోమాకే, ఆ చచ్చినోడితో, నీకేం కతుకు అంటానే వుందంట — యిది..."

"...వో దిగడదిగడమని దేవుడు" అన్నాడు మరెన్న. అతన్ని చెప్పనీమని మరెన్నని మందలించాడు కుటుంబరావు.

"ఇంకేముందండి, విమానాలకాడ ఎవ్వరు లేరంటండి. వో విమానంలో హాఫీజు ఆ నేర్చుకునే మార్వాడీపిల్ల ఎక్కా రంటండి. తలుపులేశారట. బీ పరుగెత్తుకుంటా విమానంకాడి కెళ్ళిందండి. విమానం కదిలిందంట. నిలపమంది 'బీ'. పరు గెత్తుకుంటా, పైకి ఎగిరి గది తలుపు పట్టుకోబోయి, చెయ్యి

జారి కిందపడి చచ్చింది అంటుందండి ఆ మార్వాడీపిల్ల "అసేం లేదు. విమానంముందుగా నిలబడింది. విమానం కదిలింది. అది తప్పుకోలేదు. దాన్ని గుద్దేసి సర్రున వెళ్ళింది-ఫర్లాంగు వెళ్ళాక నిలిపాను. దిగిచూసేసరికి ఎక్కడా మనిషి ఐపులేదు, అంటాడు హాఫీజు. నిజం భగవంతుడికి తెలియాల. మొత్తానికి సచ్చిందండి - పసందైన పిల్ల పాపం..."అని మస్తాన్ తన మోకాలికేసి చూస్తున్నాడు.

కుటుంబరావు కళ్ళల్లో తడి చూశాను. అప్రయత్నంగా నా కళ్లుకూడా తడిశాయి. రుమాలుతో తుడుచుకున్నాను.

"హాఫీజు అది సావాలనే ఇమానం పోనిచ్చాడండి. అందుకనే ఆణ్ణి పట్టుకున్నారు పోలీసోళ్ళు. ఆణ్ని, ఆ పిల్లనీ..." అన్నాడు మరెన్న.

"ఏముందండి - ఆడు గోల - నాకేంలేదు బాబో అని ఏడుస్తాడు. అది ఆపుచెయ్యమంటే, అదంతా వేళాకోళం అనుకున్నాడుటండి. నిజంగా చస్తుందని కల్లోకూడా అనుకోలేదన్నాడండి: ఆళ్ళిద్దరినీ అరెస్టుచేశారండి. బీ తుక్కుతుక్కు అయి, మనిషెక్కడా కనబడలేదండి. తెల్లవార్లు లైట్లేసుగుని వెతికి, తెల్లారగట్ల, పొదల్లో దానిబట్టల పీలికలు, మిగిలిన వాటినీ తెచ్చి భద్రంచేసి. గుర్తుపట్టేనిమిత్తం తెలిసినవోళ్ళని పట్టుకురమ్మని, పోలీసోళ్ళని కారులో పంపితే, నేనూ - నడవలేను కదండి - సాయంగా మరెన్న, రాత్రి కార్లో బైలుదేరి మధ్యాహ్నానికి చేరుకున్నామండి. గుర్తుపట్టాంపండి. ఆణ్ణి విడిచి పెడతారంటలెండి - పెద్ద పోలీసుదొర చెప్పాడండి. 'బీ'

పోతాపోతా నన్ను విమానం ఎక్కించి మరీపోయిందండి–"
అని నవ్వి మౌనంలో పడ్డాడు మస్తాన్.

"...నానూ ఇమానంలో తస్ బిస్ గస్ బిస్ మంటా, జుయ్ గుయ్ మంటా వొచ్చేశానండి అదుగో ఆ పోలీసు దొర గారితో......" అని పూర్తి చేశాడు మరెన్న.

టీదుకాణం సంగీతాలు మళ్ళా అందుకున్నాయి. గుంపు పల్చబడి, వాళ్ళవాళ్ళ పనులమీద పోతున్నారు. నిత్యజీవితం గిరగిర తిరుగుతూ కొనసాగుతోంది. సూర్యుడు పైకి పోతున్నాడు. నాకా రోజున భోజనం చెయ్యబుద్ధిపుట్ట లేదు. కుటుంబరావు, నేనూ కాస్తంత బ్రెడ్ తిని, కాసిని పాలుతాగి పడుకున్నాం. సాయంత్రం బైటికినడిచాను. ఆకాశంలో అర్ధచంద్రుడు తెగిన సౌందర్యంతో దిగులుగా మొహం చూపలేక మేఘం వెనక మరుగుపడ్డాడు. వీధిచివర ఇంట్లోకి పరుగెట్టింది కొత్తపనిపిల్ల కైరున్నిసా. ఇళ్ళు, రోడ్డు, చప్పుళ్ళు, మనుష్యులు వెనక దిగడి పోయ్యారు. అవింక రాతిగుట్టలు – అక్కడక్కడ ఎదిగేవిధం తెలీక మొలిచినచెట్లు. పైన ఆకాశర, తారకలు. దిగులు తగ్గినట్లయింది. బరువు ఎవరో తీసేశారు. సందేహాలు, శంకలు, ప్రశ్నలులేవు. నాకర్థమైంది.

విమానాశ్రయం దగ్గరకి పరుగెత్తుకుంటూ వెళ్ళింది హాషిమాబీ. విమానంలో ఎక్కి, ప్రయాణానికి సిద్ధంగా వున్నారు హాఫీజ్, శిక్షణపొందుతున్న ఆ అమ్మాయి. విమానం భూమిమీద కదలడానికి సిద్ధపడుతోంది. పైకి లేచే ముందు ఐదారొందల గజాలమేర నేలమీద చక్రాలపై సాగి,

వేగం పూరించుగుని ఆ పైన పైకిలేస్తుంది విమానం. ఆ పరుగుకి సిద్ధపడుతూంది విమానం. దానిముందు ఫాన్‌లో రెక్కలలాంటివి పెద్దపెద్ద రెక్కలుంటాయి. అవి వేగంగా తిరుగుతాయి. తరవాత విమానం కదలుతుంది. హాషిమాబీ విమానంపక్కకి వెళ్ళి పైకి చూసింది. పైన ఎవ్వరూ కనబడరు. విమానంముందుకొచ్చింది. బ్రహ్మాండమైన వేగంతో ఫాన్ రెక్కలు గుండ్రంగా తిరుగుతున్నాయి. నిలపమని కేకేసింది. ఆ చప్పుడులో ఎవరికీ మాట వినపడదు. విమానం కదలబోతోంది. ఆ రెక్కలని పట్టుగుని నిలిపివెయ్యాలి. తనకి తెలిసింది, అలవాటైంది అదొక్కటే సాధనం. చెయ్యిపెట్టి పట్టుకోబోయింది. ఆ చక్రంలో శక్తి ఆమెని గిరగిరతిప్పి, తుక్కచేసేసి, దూరంగా ఎక్కడో గిరవాటెట్టింది. ఆ మెలో మిగిలిన భాగాలు గుర్తుపట్టటమే కష్టమైపోయింది.

ఆ విధంగా బీ అంత మొందిందనుకుంటాను. మధ్యాహ్నమంతా చెప్పుకుని కుటుంబరావు, నేనూ యీ నిర్ణయాని కొచ్చాం. కొన్ని విషయాలపట్ల కారణాలు స్పష్టంగా వుండనక్కర్లేదు; తర్కబద్ధమైనవిగా నిర్ణయానికి తరమనక్కర్లేదు. కాని పర్యవసానాన్ని మనస్సు ఆమోదిస్తుంది. ఆ ఆమోదంలో గొప్ప ఆనందం వుంది.

రాయిమీద కూర్చున్నా. నక్షత్రాలు మసగమసగగా కనపడుతున్నాయి. ఎక్కడనుండో ఏ జంతువు అరుపో వినబడుతోంది; ధ్వని నిశ్శబ్దాన్ని కామిస్తోన్నట్లు, పాదాలకింద కీచురాయి రోదిస్తోంది. ఆ నిశీథి ప్రశాంతతలో నా ఊపిరికి

స్థానంలేదు. నిట్టూర్పు అక్కడ వొదిలేసి వెనక్కితిరిగాను. అక్కడే వొకరాయిలా స్తంభించి నిలిచిపోతుంది ఆ నిట్టూర్పు.

మృత్యువుతో కథని ముగించడం సులువే. కథలో ఇమడటానికి అనువైనవిగా సిద్ధంగా లభించవు జీవితంలో సంఘటనలు. కాని బీ కథ సిద్ధంగా అమిర్చిపెట్టిన కథ. దాని కేదో అతికించి, కల్పించి, వ్యాఖ్యానించి, ముగించే అవసరం లేక పోయినా, చటుక్కున స్ఫురించే అర్థం మట్టుకు కనిపించడం లేదు. ఈ కథకేమన్నా అర్థంవుందేమో ఎవరైనా చెబితే సంతోషిస్తా.

ఏదో అంతరార్థం కల్పిస్తేగాని, మనస్సు కుదుట బడదు ఈ ప్రాణి ఏ కొత్తవిషయం సాధిస్తుందో చూద్దామన్నట్లుగా వొకొక్క జీవుడిని లోకంలోకి నెట్టుతుంది సృష్టి. తన ఉనికిని పెంపొందించుకోవాలనే సృష్టి అభిలాష. దానికి తోడ్పడేటందుకు ప్రాణులను సృష్టిస్తుంది. ఒకొక్క ప్రాణీ వొకొక్క సృష్టిరహస్య పరిశోధకుడు. వారివారి కృషి ఫలించిందీ లేనిదీ సృష్టికే తెలుస్తుంది. పెడతోవని వెళ్ళినవారినీ, మిడిసిపడి, అతిగా శోధించినవారినీ సృష్టి మందలిస్తూనే వుంటుంది. తన శక్తికిమించిన శక్తిగల ప్రాణి లొచ్చిపడితే భరించలేదు.

అట్లాంటి ప్రాణి, హేమీమాబీ. గుండ్రంగా తిరిగే కంటిపాపల నేత్రాలుగల శారీరక వైచిత్రిని తెచ్చుకుని సృష్టి రహస్యాన్ని శోధించడానికి పూనుకుంది ఆమె. ఆ పరిశోధన స్వరూపం ఎట్లాంటిదో నే ఊహించగలను.

మొత్తం విశ్వంలోవున్న పదార్థం అంతా వొక చిన్న గోళంగా కుదించి వుండేది సృష్టి ప్రారంభంలో. అది ఎందుకు అల్లావుందో, ఎక్కడనుంచి వొచ్చిందో ఎవ్వరికీ తెలియదు. ఉంది. అంతే ఆదిలో దాన్నెవరో గిర్రున తిప్పారు. అది కోట్లసంవత్సరాలుగా గిరగిర తిరుగుతోంది. తిరగడంలో గోళంలోపల పదార్థం అణువులు వొత్తిడికి డీకొని, విడి వేరు వేరు గోళాలుగా తిరుగాడాయి. అట్లా ఒక్కొక్క గోళంలో నుంచి కొన్ని పిల్లగోళాలు పుద్భవించి, పరిభ్రమిస్తూవున్నాయి. విడిపోయినా వాటికి అన్యోన్య ఆకర్షణవుంది. నిర్ణీతమైన దూరంలో మార్గంలో తిరుగాడుతాయి. గోళాలు పెరిగిపోతున్నాయి. కొన్ని విడిపోయి, నుశైపోతున్నాయి. కొన్ని పెద్దవైపోతున్నాయి. విశ్వం పెరిగిపోతూవుంది. విశ్వంలో ప్రతి పదార్థమూ గిరగిర తిరిగిపోతోంది. దాన్ని ఎవ్వరూ ఆపలేరు. మొదట్లో ఏశక్తి తిప్పిందో, ఆ శక్తికికూడా నిలపడం సాధ్యం కాదు. సృష్టి ఆగదు. పరిభ్రమిస్తూ వుంటుంది. విశ్వంయొక్క వైశాల్యం గాంభీర్యంతో పోలిస్తే మానవుడు అల్పుడు. కాని దాని వైశాల్యం, గాంభీర్యం ఎట్టిదో ఎంతటిదో తెలుసుకోగల మహత్తర శక్తీ, అద్భుత చైతన్యం, వొక్క మానవుడికే వున్నాయి. విశ్వంముందు మానవుడి అల్పత్వం ఋజువు కావాలంటే, అది మానవుడి ఊహవల్లే జరగాలి.

కాని, ఇది తెలుసుకోడం వేరు, ప్రత్యక్ష పరిశోధనకి పూనుకుని, ఊహని కార్యంలోకి మార్చడం వేరు. ఆ కదిలిపోయ్యే సృష్టిని, తిరిగే విశ్వాన్ని వొక్క క్షణం ఆపుతానంటుంది హాషిమాబీ. అంతటిశక్తి యీూవ్వనానికి తగదు.

అంతటిశక్తిని ఆమె శరీరం వుంచుకోలేదు. దైవానికి సాధ్యం కాని కార్యం ఆమెకి ఎందుకు సాధ్యం కాకూడదో ఆమెకి తెలీదు పాపం. ఈరకం పరిశోధనకా ఆమె నిక్కడికిపంపించటం! తగదని తీసుకుపోయింది సృష్టి.

మళ్ళా మనుషుల అలజడి, దుమ్ము, ధ్వని, దీపాలు, గుడ్డవిప్పుగుని నగ్నంగా గెంతుతూవున్న గాలి – యీ నా ఆలోచనల్ని భంగంచేశాయి. అదుగో దూరంగా రోడ్డు మొగ, అక్కడో రాతిబండ, దానిమీద వో కుర్రాడు. పరీక్షగా చూశాను. మరెన్న.

"ఏం మరెన్నా, ఇట్లా కూర్చున్నావు వొక్కడవు? అయ్యగారిక్కావల్సినవన్నీ చూశావా?"

"ఊరికినే, ఏమీ తోచక యిట్లా గొచ్చానండి."

"ఏం?"

"బీని గురించి తల్చుకుంటే దిగులేస్తుంధండి."

"అవును పాపం."

జేబులోంచి ఏదోతీశాడు మరెన్న. కాగితం మడత. అది విప్పాడు.

"తెల్లవార్లు తెగవెదికినారంటండి. బీ జాడ కనబడ లేదండి. సాయంకాలం వొచ్చేముందు, నేనూ ఎదికినానండి– దిగమగ గమదిగ పుట్లంట నడుసుకుంటూ ఎళ్ళి, దాని బట్టల పీలికలు అయ్యి, ఆ పొదంట దొరికినయ్యండి. ఆడ పడుందండి– యీ తలవెండ్రుక" అని కాగితంమడతలోంచి నల్లటి పొడు గాటి తలవెండ్రుక అరచేతిలోపెట్టి పైకి చూపించాడు.

"బీ జడలోదండి."

నేనేమీ మాట్లాడలేదు. ఏమనాలో తెలీదు.

"దాని జడలోదనెట్లా తెలుసు?"

"చూడండి, వొంకీలేదండి. ఆళ్ళమ్మది వుంగరాల జుట్టండి – దానిదీ అదేనండి. దానికి వొంకలుతిరిగే ఉంగరాలజుట్టంటే యిష్టంలేదంటండి. జడ వొంకర్లు తిరగకండా పెన్నళ్ళు, బలపాలు, నెత్తిన పెట్టుగునేదండి..." అన్నాడు.

నడకసాగించాను. వాడూ లేచాడు. "అయినా మన కెందుకండి – దేనిజోలికీ పోగూడదండి." అని మరెన్న ఆ వెంద్రుకని నగ్నంగా వీస్తున్న గాలిలో విడిచేశాడు. చంద్రుడి కేసి ఎగిరిపోయింది. దానిలో నగ్నశరీరాన్ని మరుగుపరచు కుంది గాలి. వెనకటి కథలకి చివర గుణపాఠం తగల్చడం సంప్రదాయం. కదిలేవాటిని నిలపకూడదు అన్న నీతిపాఠంతో యీ కథ ముగించబుద్ధివేస్తుంది. ఇది నే నేర్చుగున్న పాఠం కాదు. అసలు దేని జోలికీ పోకూడదన్నాడు మరెన్న. గీతలో బోధలది. ఆవొక్క వాక్యంతో మరెన్ననీ – మరొకడినీ, అందరినీ, ప్రపంచంలో ప్రాణులన్నిటినీ, వొక అణువుగా చేసేసి చేతిలో బిగించి గుండెలకు హత్తుకోవాలనిపించింది. ఆ క్షణికమైన అనుభూతినిచ్చి వెళ్ళిన హాషిమాబీ జీవిత రహస్య పరిశోధనలో కృతార్థురాలైందనుకుంటూ.

---

# నన్ను గురించి కథ వ్రాయవూ?

"నన్ను గురించి కథ వ్రాయవూ?" అని అడిగింది కుముదం.

ఈ ప్రశ్న నాకు కొంత ఆశ్చర్యం కలగజేసింది. ఎందుకంటే కొద్ది మార్పుతో ఇదే ప్రశ్న ఎనిమిది సంవత్సరాల క్రితం అడిగింది. నాకు బాగా జ్ఞాపకం. మా సోమనాపు గారింట్లో కుముదంతండ్రి కాపురంవుండేవాడు. అద్దె తీసుకు రమ్మని అప్పుడప్పుడు నన్ను పంపేది మా అత్తయ్య. ఆ రోజు సాయంత్రం కర్రకు మేకు దిగేసి, ఇనపచక్రం దొర్లించుకుంటూ దొడ్లో పరుగులెత్తింది కుముదం. నా కప్పుడు పన్నెండో ఏడు. ఆమె నాకంటె రెండు సంవత్సరాలు చిన్నదని వాళ్ళమ్మ నాకు చెప్పింది. నేను అద్దెమాట మరిచి కుముదంతో కబుర్లు చెబుతూ కూర్చుండేవాడిని. చెట్టెక్కి జామపండ్లు కోసిపెట్టమని వేధించుకుతినేది. పూర్తిగా పండని జామపండు రంగులా వుండేది ఆ పిల్ల ఛాయ. నేనేవో కల్పించి కథలకింద చెప్పేవాడిని. వీటిల్లో పాత్రలు మా వూళ్ళో యిరుగు పొరుగు అబ్బాయిలూ, అమ్మాయిలు. ఈ కబుర్లు అమాయకంగా చూస్తూ విన్నా,- కుముదం కళ్ళల్లో ఎక్కడో యీర్ష్య మసగగా మెదిలినట్లు భ్రమించి, నేను గర్వపడేవాడిని. అతిశయోక్తి కల్పన కథకుడి జన్మలక్షణం కాబోలు! యదార్థవిషయాలు మానేసి, కల్పిత గాథలను, యదార్థాలుగా చెప్పడం ఊహా

సృష్టి లక్షణం అనుకుంటా. ఇవన్నీ కుముదం నమ్మినట్లుగానే కొంటెగా నిట్టూర్పు విడిచేది. నేనూ, యీ వ్యక్తులు, ఘట్టాలు యథార్థాలుగా స్మరించుకొని, తెచ్చిపెట్టుకున్న మౌనంలో పడేవాడని. ఆ నిశ్శబ్దంలో కుముదం కంఠం వినిపించింది. "నన్ను గురించి కథ చెప్పవూ?" అంది. ఆ ప్రశ్న వెయ్యకపోతే, ఆమె కథ మరొకరిదగ్గర చెప్పివుందునేమో నాకు తెలీదు. నే అనుకోడం ఆమె కథ ఎవరితోనూ చెప్పి వుండను. ఎందుకంటే, ఆమె నిజంగా మనిషి – ఊహాలో వ్యక్తికాదు,

అదే ప్రశ్న మళ్ళా అడగడం నాకు ఆశ్చర్యం కలగజేసింది. ఐనా నేను కథలు వ్రాస్తానన్న సంగతి ఆమె కెట్లా తెలుసో నాకర్థంకాలేదు. నా కథలు, వొకటి రెండు తప్ప అచ్చుకాలేదు; వాటిని గురించి నే నెవ్వరితోనూ ముచ్చటించలేదు. ఇరవై సంవత్సరాల యువక అజ్ఞానంలోవున్న నన్ను ఎన్నుకోతగ్గ రచయితగా యీ సంఘం గుర్తించదని నా భయం. ముదుసలే జ్ఞాని కాగలడని భారతీయుల వెర్రి నమ్మకం. పెద్దలన్నా, ప్రాచీనులన్నా, పాతవిషయాలన్నా, మనవాళ్ళకి అంత గౌరవం. ఒక విషయం మంచిదా చెడ్డదా అన్న తార్కిక సంశయాలకి సంఘంలో అంతగా తావులేదు. ఎటొచ్చీ ఆ విషయాన్ని ప్రతిపాదించిన వ్యక్తి మృతుడై వుండాలి.

శక్తిగలవాళ్ళు ధనార్జనలోనూ, అవి లేనివాళ్ళు దైవంలోను లీనమైన యీ దేశంలో కథకుడికి విలువలేదని నే నా రోజుల్లో నమ్మేవాడిని. నేను వ్రాసి తగలపెట్టిన రచన

లతో నాకు మరో దేశంలో బ్రహ్మారథం పడుదుకు. సంఘం గురించదన్న భయ మొకటేకాదు, నేను కథలు వ్రాయక పోవడానికి కారణం; నా రచనావిధానానికి పరిపక్వం రాలే దని కూడా నే లోపల అనుకునేవాడిని; నా సృష్టిశక్తుల్ని రగిల్చి నన్ను తన్మయుణ్ణిచేసి నా జీవితంపై వొత్తిడి కలిగించే వ్యక్తులుకాని, నా రచనల్ని చదివి, వాటిల్లోని లోతులకి దిగబ్రాకి తాత్కాలికంగానైనా ధన్యత చెందే వ్యక్తులుకాని ఆనాటివరకూ లేరని నాకు తెలుసు. ప్రపంచాన్ని పరిశీలిస్తూ వ్యక్తుల మంచి చెడ్డలని, వింతప్రవర్తనని ప్రేక్షకుడుగా అనుభ వించి అర్థంచేసుకుని, అల్లా సంపాదించిన ఆంతరంగిక జ్ఞానాన్ని నా తాత్త్వికదృష్టిలో మేళవించి, వార్ధక్యంలో మహత్తర గ్రంథం వ్రాసి, మరణించాలని నా ఆదర్శం. ఈ రెంటిలో వొకటైనా జరిగితీరుతుంది. మహత్తర గ్రంథం వ్రాయలేకపోవచ్చు; కాని మరణంమాత్రం తప్పదన్న ధైర్యం నాకో నూత్న వుత్సాహాన్ని ప్రసాదించింది. ఆరోజుల్లో, "నన్నుగురించి కథవ్రాయవూ?" అనే ప్రశ్న స్త్రీ నోటినుండి వినడం అదే మొదటిసారి. తన వ్యక్తిత్వాన్ని గుర్తించుకుని, దాని ప్రభావాన్ని ఇతరులకి తెలియచెయ్యాలన్న స్త్రీని మొట్ట మొదట కుముదంలో చూడగలిగాను. ఆమె వొక జీవి; ప్రత్యేకమైన వునికిగలది. ఆమెని తొలిగిస్తే ప్రపంచంలో కొంత పవిత్రమైన ఖాళీ ఏర్పడుతుంది. నే చూసిన స్త్రీలు వివాహం జరిగిన రోజునే జన్మించినవాళ్ళు. భర్తని పొడిగిస్తే, స్త్రీ ఔతుంది; యింకా పొడిగిస్తే భర్త సంతానంగా మార తాడు; అతను గతించగానే ఆమె స్థూలజీవితం సమాప్త

పూతుంది. సృష్టిని ఆహ్వానిస్తూ తెరుచుకున్న తలుపులు మన స్త్రీలు. తెరుచుకోని తలుపులు లేవు. ఏదైనా వొక తలుపు తెరుచుకోనినాడు, దాన్ని గురించి చెప్పుకోని, మరమ్మత్తు సంకల్పించాలి. మరమ్మత్తుచేసినా బాగుపడని తలుపులను నిర్మూలం చెయ్యాలా, లేక వేరే పనులకు వుపయోగించుకోవాలా అన్న సందేహాన్ని సంస్కర్తలు తీర్చాలి. కథకుడు, ఏం చెడిపోయిందో చెప్పగలడు; వీలైతే మిగిలినదానితోనే తృప్తిపడుతూ యితరులతో ఆ తృప్తిని పంచుకోగలడు; కాని బాగుచేసే విధానాలతో అతనికి నిమిత్తంలేదు.

"నీలో ఏముందని నిన్ను గురించి కథవ్రాయనూ?" అన్నాను. అట్లా అన్నందుకు పశ్చాత్తాపపడినా, ఆ ప్రశ్న నా నమ్మకాన్ని, ఆశయాలనీ యథార్థంగా వ్యక్తపరుస్తుంది. ఆమెలో కథావస్తువుగా వుండేటంతటి విశేషం వొక్కటికూడా లేదు. చూడడానికి చాలా సామాన్యంగా వుంటుంది; పల్చటి శరీరం; వేసంగిలో వర్షం కురిసేముందు దట్టంగా అల్లుకున్న మబ్బురంగు శరీరచ్ఛాయ; సంపూర్ణంగా వికసించని అవయవాలు; ఎవరో దువ్వినట్లుగా ఉండే జడకట్టు; చూసిన వస్తువులు తనకోసం కానట్టు చాంచల్యంగా కదిలే బలహీనమైన కనురెప్పలకింద మంచులో కదిలిపోయిన కుందేలులా మెరిసే నేత్రాలు; కంఠంలో కొలవడానికి వీలుగావుండే పచ్చటి నాళాలు; నీడ కనిపించినట్లు స్ఫురించే వక్షం; శరీరంలో వైభాగాన్ని మోసేటందుకు వోపికలేనట్టి అల్పమైననడుం. కుముదం సాధారణమైన స్త్రీ. ఎవరూ – తుదకు వాళ్ళమ్మకూడ – ఆమె

అందమైందని చెప్పుకోడం నే నెరగను. అందుకనే ఆమెలో నే నేమీ విశేషం చూడలేక పోయ్యానేమో!

"నాలో ఏముండాలి?"

"ఒక ప్రత్యేకత; అందరిలోనూ లేని ఏ వొక్క విశేషం అయినా సరే -"

వేలునున్న ఉంగరాన్ని చూచి దాన్ని వేళ్ళతో తిప్పింది. పోతపోసి పదును పెట్టినట్లుగా చలించే వేళ్లు ఆమెవి. ఏ అవయవం కదిలినా, శరీరంలోని శక్తంతా దానిలో పూరించి నట్లుగా వుంటుంది. ఒక వొస్తువు కేసి చూస్తూన్నప్పుడు, పంచ ప్రాణాలు కళ్ళల్లోకి పరిగెత్తుకొచ్చినంత తీవ్రంగా చూస్తుంది. సిగ్గుపడితే రక్తం చెక్కిళ్ళలోనుంచి తొంగి చూస్తున్నట్లుం టుంది, కాని కుముదాన్ని వర్ణించినంతమాత్రాన కథౌతుందా?

"నీ పెండ్లికి నన్ను పిలవలేదేం?" అని అడిగాను.

"మా అమ్మ నీకూ శుభలేఖ పంపానంది - వొస్తే నలుగుర్నీ చూచి, ఏమన్నా వుంటే కథేనా వ్రాద్దువుగా" అంది కుముదం. కళ్ళల్లోంచి పెదవులమీదికి దిగజారిన నవ్వుని ప్రదర్శిస్తూ.

"నేను తమాషాకి అనడంలేదు. సాధారణ వ్యక్తులను గురించి వ్రాసేటందుకు ఏముంది? పదిమందీ ఒకేలాగున్నప్పుడు వారిలో ఏ ఒక్కర్నీ గురించి చెప్పుకోం. కాని, అందులో ఏ ఒక్కడైనా, పదిమంది చేసినదానికి వ్యతిరేకంగా చేస్తే అతన్ని గురించి చెప్పుకుంటారు. అట్లాంటి వ్యక్తులని గురించి వ్రాయొచ్చు" అన్నాను.

"అయితే అందరూ చేసినదానికి విరుద్ధంగా చేసేవాళ్లే మనుష్యులన్న మాట..."

"నే అల్లా అనను. అట్లాంటి వాళ్లు చెప్పుకోదగ్గ మనుషులంటాను"

ఎక్కడో ఎప్పుడో పుట్టడం, ఎవరో ఎవర్నో వొప్పగిస్తే వార్ని పెండ్లాడడం, ఎందుకో తెలీకండా పిల్లల్ని కనడం, ఎప్పుడో ఎక్కడో చచ్చిపోవడం. ఇది చాలామంది చేస్తున్నది. దీన్ని గురించి కథగా చెప్పుకునేందుకు ఏముంది? ప్రత్యేకత, వ్యక్తిత్వం లేని యీ జీవితాలు ప్రశాంతాన్ని పొందుతున్నాయి; కాని, అది బురదగుంటలో పురుగు పొందే ప్రశాంతం. సంఘాన్ని ధిక్కరించి, సాంప్రదాయాలపై విప్లవం చేసి, యితరులకి అవగాహన కాని కొత్తవిలువని సాధించి పొందినవాడే ధన్యజీవి. వ్యర్థజీవులు సంఘం అల్లిన వలలో చిక్కుకొని, మర్యాద పేరు చెప్పుకుని కుళ్ళిపోతారు. స్థాపితమైన ఆదర్శాలపై విప్లవం చేసినవాడు సంఘాన్ని తనవైపుకి మరల్చ యత్నిస్తాడు. కాబట్టి సంఘాభివృద్ధి అల్లాంటి వాళ్ళపై ఆధారపడుతుంది. కుముదంలో ఈ విప్లవచిహ్నం వొక్కటి కూడా లేదు.

ఆమె చదువుకోలేదు; సంగీతం నేర్చుకోలేదు. కనీసం కూనిదీర్ఘాలు తీస్తుందని చెప్పుకోడమేనా నే నెరగను. జ్ఞానం వొచ్చిం తర్వాత ప్రేమించి- చేసుకున్న పెండ్లి కాదు; గొప్ప సిథిపరురాలు కాదు; పోనీ బాగా బీదదీ కాదు, సానుభూతి చూపేటందుకేనా; చక్కంది కాదు, పద్యాలు వ్రాద్దామంటే; అనాకారీ కాదు, వికృతాన్ని ఆధునికుల ధోరణిలో చిత్రిద్దామంటే;

మంచివాళ్ళని గురించి వ్రాయొచ్చు; చెడ్డవాళ్ళని గురించి వ్రాయొచ్చు; కాని సాధారణమైనవాళ్ళనిగురించి వ్రాయడం ఎంతో కష్టం. అసలు వ్రాసేటందుకు ఏముంది ?

కొందరు వ్యక్తులు తల్లిదండ్రుల చర్యలవల్ల ఖ్యాతి కెక్కుతారు. కుముదం ఆ తెగకి చెందదు. వాళ్ళ తండ్రి చనిపొయ్యాడు. తల్లి ఏవూళ్ళోనో కొడుకుదగ్గరవుంది. వాళ్ళ కుటుంబానికి చరిత్ర లేదు.

"మీ ఆయన ఏం చేస్తున్నాడు ?"

"ఎల్. టి. చదువుతున్నారు."

"స్కూల్ మాస్టరవుతాడన్నమాట – ఏ పనీ దొరకనివారికి అదే శరణు. మంచివాడేనా ?"

నవ్వింది. "మంచి అంటే ఏమిటో నాకేం తెలుసు? నీకు తెలియాలి, కథలు రాసేవాడవు."

"ఓస్! చెప్పడం కాబోలు. అది కాదు కుముదం. అందర్లాగే కాపరాని కెళ్ళి పిల్లల్నికంటే ఏం ప్రయోజనం? ఏదో వో గొప్పకార్యం సాధించాలి; సంఘాన్ని ముందుకు నెట్టాలి. ఇక్కడికే భారతమాత యీ సంతానాన్ని పోషించ లేకపోతోంది."

"నా కింకా పిల్లలులేరు. అయితే ప్రతిఆడదీ పెండ్లి చేసుకోకుండా, పెళ్ళిపందిళ్ళలో పికెటింగ్ చెయ్యాలంటావా?"

"పెళ్ళి వొద్దని నే ననడంలేదు. వివాహం స్త్రీ జీవితంలో ప్రధానఘట్టం. అందులో నువ్వు సాధించింది ఏముంది? ప్రేమా? సౌఖ్యమా? ఆధ్యాత్మికమా? దేశభక్తా? ఎదీలేదు"

"పెండ్లి చేసుకున్న ప్రతి స్త్రీ భర్తను వొదిలేస్తే నువ్వు కథలు వ్రాస్తానంటావ్. అంతేనా?"

అంత పచ్చిగా అడిగినందుకు నాకు రోషం వొచ్చింది.

"వొదిలేస్తే చాలదు – మరో గొప్ప విలువని సాధించాలి."

"అంటే?"

"ప్రేమలేని వివాహానికి విలువలేదనుకుంటాను."

"నీకేం తెలుస్తుంది? నీకు పెళ్ళికాలేదు."

"ఆ విలువని సాధించగల్గితేనే వివాహానికి అర్థం వుంటుంది."

"అట్లాగైతే, ప్రతి స్త్రీ భర్తను వొదిలేసి మరోడితో వుండాలందూ, ప్రేమను సాధించేందుకు?"

అట్లా అడిగినందుకు నాకు నవ్వొచ్చింది. "దానికోసం ఆ త్యాగం చెయ్యగలిగితేనే మెచ్చుకుంటాను" అన్నాను.

కుముదం మాట్లాడలేదు. ఈ భావాలు ఎంతవరకూ ఆమెని కలవరపెట్టాయో నాకు తెలీదు. స్త్రీ ప్రకృతిపైన వొత్తిడి కలిగించేది భావాలో సహజమైన ఉద్రేకమో నేను చెప్పలేను. అది తెలిస్తే స్త్రీహృదయం అర్థంచేసుకున్నట్లే.

"కాని...కాని..."మాటలకోసం తడుముకుంటూ, నిదానించింది.

"ఏమిటి నీ సందేహం?"

"ఏమీలేదు. నాకేదో చెప్పాలనుంది. ఎట్లా చెప్పాలో తెలీడంలేదు. నే చదువుకున్నదాన్నికాదు. ఉండు, ఆలోచించనీ......"

నేను ఆమె కళ్ళకేసి చూస్తూ కూర్చున్నాను. నిదానించి చూస్తే ఆమె మొహంలో వొకవింత ఆకర్షణవుంది. ఆమె శరీరంలో వొంపులు, ఎత్తుపల్లాలు సూర్యరశ్మి సోకినప్పుడు తీర్చినట్లుగా విప్పారుకున్నాయి. ఆ కళ్లు ఆమెకి వుపయోగంలేవు కాబోలు; మనుష్యులకి ఆత్మ వుందో లేదో నాకు తెలీదు కాని, ఆమెకి మాత్రం లేనట్లు నా కనిపించింది. మరో లోకంలో ఆత్మని మరచిపోయి, శరీరాన్ని తనిష్టం లేకుండానే ఇక్కడికి రప్పించినట్లు సంచరిస్తుంది. ఈ ప్రపంచంలో మూసుగుని మరో లోకంలో తెరచుకొన్న నేత్రాలు ఆమెవి. "కాని...కాని...సూర్యుడు, చంద్రుడూ - ఎప్పుడూ చూస్తుంటాను, కాని ప్రతిసారి ఎందుకో క్రొత్తగా కనబడతాయి. మంచినీళ్ళు రోజూ తాగుతా. కాని ప్రతిసారి ఎంతో క్రొత్తగా వుంటాయి...నక్షత్రాలు..."

నేను వెడతానని లేచాను.

"నక్షత్రాలు...ఉ...మంచిది..." ఆమెని గురించి ఏం కథ వ్రాయనూ?

♦ ♦ ♦ ♦

కితంసారి మేం కలుసుగుని నాలుగేండ్లయింది. ఈసారి కుముదంగారి వూరు అద్దికోసమే వెళ్ళలేదు. వేరే పనుండి వెళ్ళాను, మధ్యాహ్నం రెండుగంటలు దాటింది. నడివేసంగి ఎండ నన్ను నీడకి తరిమింది. పోస్టాఫీసు ప్రక్కనున్న మామయ్యగారింటికి ఎప్పుడూ దొడ్డిదోవన వెళ్లడం అలవాటు చొప్పున ఆనాడుకూడా అల్లాగే వెళ్ళాను.

కుముదం మండువాలో గచ్చుమీద కూర్చుని అనాస పండు తరిగి వెండిపళ్ళెంలో వేస్తోంది. నారింజపండురంగు చీర కట్టుకుంది; నన్ను చూచి తేవడంలో పమిటజారింది. నాకర్థమైనట్లు నవ్వి వెనక్కి తిరిగి లోపలికెళ్ళి వాక కుర్చీ అమిర్చి కూచోమని సంజ్ఞ చేసింది. నే చూసిన దృశ్యం నా కిది నరకులేని కొత్త చనువునిచ్చిందని వొప్పుకోకతప్పదు. మనిషి శీలానికి వ్యక్తిత్వానికి మొహం వొక్కటే నిదర్శనం కాదనుకుంటాను. కొన్ని ఆకస్మిక దృశ్యాలు, జీవితకాలం పరిశీలించినా బోధపడని అంతరంగికాలని తేటపరుస్తాయి కాబోలు.

కుర్చీలో కూర్చోగానే పటుక్కుమంది పాతకుర్చీ. లేచి సర్దుకున్నాను. కుముదం పమిటని పళ్ళమధ్య బిగించి నవ్వుని ఆపుకుంటోంది.

"అన్ని కుర్చీలమాదిరి నిన్ను భరించి వూరుకోక, విరిగి, కొత్తదారితీసింది చూచావా! దానికథ వ్రాయవూ?..." అంది. నాకూ నవ్వొచ్చింది. చాపమీద కూర్చుని స్తంభానికి జార బడ్డాను.

"మనం కలుసుకుని దగ్గరదగ్గర నాలుగేళ్ళయింది. తెలుసా? నే నివన్నీ మరిచిపొయ్యాను. నీకింకా ఎట్లా జ్ఞాపకం వుందీ?" అన్నా ప్రశ్నార్థకంగా.

"ఏమో, నువ్వు జీవితాన్ని పరిశీలిస్తావు. నేను అనుభవిస్తాను. ఏమో," అన్నది.

ఆమెకి జీవితం అనుభవించడం అంటే ఏమిటో తెలీదని నా నమ్మకం. కాలం ఆమెపై ఎట్లాంటిమార్పూ తేలేకపోయింది. ఇదివరకు చూసినప్పటికంటె యీసారి ఎక్కువ

ఛలాకీ, యవ్వనోద్రేకం చూపగలిగింది. ఆమెలో ఆకర్షణీయ మైంది ఎడతెగని యవ్వనమేమోననిపిస్తుంది. యవ్వనం వొక్కసారి తనశక్తిని ప్రకటించకుండా, నిలిపి నిలిపి ప్రజ్వలించినట్లుగా గోచరిస్తుంది. * కొన్ని ఉపమానాలు మననాగరిక సాంప్రదాయాలకి విరుద్ధమని జంకుతున్నాగాని, లేకపోతే ఆమె శరీరాన్ని గుఱ్ఱంపిల్ల కదలికలోని లావణ్యంతో పోల్చొచ్చు. లేడిగొంతులో శృంగారం వుందికాని, బలంలేదు. కుక్కపిల్ల గొంతులో కొంటెతనం వుందికాని శక్తిలేదు మేకపిల్ల గొంతులో వేగం వుందికాని మృదుత్వంలేదు. ఇవన్నీ గుఱ్ఱంపిల్ల అలిగిననాడు చేసిన నాట్యంలో వున్నాయి.

"నువ్వూ, మీ ఆయనా కులాసాగా వుంటున్నారా?" అన్నాను. ఏమనడానికి తోచక.

"నీ దయనల్ల."

"ఇంకా నిన్ను గురించి బోలెడు వినాలనుంది."

"నన్ను గురించి వినేందు కేముంది. మాది సామాన్య బ్రతుకు" అంది నీరసంగా

"అప్పుడే జీవితంపైన విసుగుపుట్టిందా?" అన్నాను.

"ఈ ప్రశ్నలు నన్నింతవరకూ బాధించడంలేదు. నీమాట చెప్పు ఏం చేస్తున్నావూ? ఎక్కడున్నావూ? ఎల్లా వున్నావూ?..."

మనదేశంలో చదువుకున్న యువకుణ్ణి ఏం చేస్తున్నావూ? – అని అడగడంకంటె ఎక్కువ అపచారంలేదు.

---

* గుఱ్ఱంపిల్ల ఉపమానం సంప్రదాయానికి విరుద్ధంకాదు; వాల్మీకి రామాయణంలో వుంది.

పాపం, అల్లా అడిగినవాళ్ళందరూ మామేలు కోరేవారే; కాని, దానికి సమాధానం చెప్పడంలో ఉద్యోగంలేని యువకుడు ఎంత బాధపడతాడో పెద్దవాళ్ళకి తెలీదు. ఏమీ చెయ్యడంలేదని చెప్పడం నాకు చిన్నతనంగా తోచి "ఏమి లేదు - కథలు వ్రాయడం మొదలుపెట్టాను" అన్నాను.

"నన్ను గురించా?"

నవ్వుకున్నాను. పడుతూ, నడుస్తూ, పడుతూ, చంటి పిల్ల చక్కావచ్చి అర్థంలేకుండా ఏడవడం మొదలెట్టింది. నే నాశ్చర్యపడ్డాను.

"మా పాపాయి. ఇంక రెండు నెల్లకి మూడో ఏడొస్తుంది" అంది కొద్ది గర్వంతో.

"నా కెప్పుడూ చెప్పలేదే? ఈ సంగతే తెలీదు" అని ఆశ్చర్యం దిగమింగుకోలేకపోయాను.

"నీకు తెలియజేసేటందుకు యిందులో ఏం విశేష ముంది? ఇది సాధారణంగా అందరికి జరిగేపనేకదా! నీ కీ విషయం వేరే నే చెప్పాలా?" అంది. ఆమె అంతవరకూ తన పిల్లనిగురించి చెప్పకపోడం చూస్తే నాకు మరీ ఆశ్చర్యం కలిగింది.

"దాని కో పాపాయి పుడుతుంది. ఎప్పుడో, ఎక్కడో. అది ఎవర్నో, ఎక్కడో పెండ్లి చేసుకుంటే దానికి మరో పాపాయి, ఎప్పుడో, ఎక్కడో పుడుతుంది. అలా జరిగిపోతుంది. ఇందులో ఆశ్చర్యపడవల్సిన విశేషం ఏముంది...?"

కుముదంలో మాతృత్వం తాలూకు చిహ్నాలేవీ నాకు కనబడలేదు. పిల్లలని చూసుకుని తల్లులుపడే గర్వం ఆమెలో

లేదు. ఆ ప్రశంస ఎత్తాలని ఆమెకు తట్టనేలేదు. ఆమె శరీరపటుత్వాన్ని చూస్తే, ఆమె యీ పిల్లలని కన్నదా అనిపించింది. పిల్లలూ భర్తా, సంసారం – యివేవీ ఆమె నిజశరీరాన్ని తాకి పంచుకున్నట్లు లేదు.

"నీ పోలికా, వాళ్ళ నాన్న పోలికా?"

"ఏమో నీకే తెలియాలి."

"నా కెట్లా తెలుస్తుంది? నేను వాళ్ళనాన్నని చూడనే లేదుగా."

"వీధులో వున్నారు చూడకూడదూ?" వీధులో అరుగుమీద విద్యార్థులతో ఆయనపడుతున్న అవస్థ నాకు వినపడుతునేవుంది. వెళ్ళేటప్పుడు చూడొచ్చు ననుకున్నాను. కుముదం పిల్లని లోపలికి తీసుకెళ్ళిపోయింది. ఆకులో అనాస ముక్కలుంచి, మంచినీళ్ళు పెట్టింది.

"పాపం, ఎండలో వొచ్చావు. నీ మొహం మాడి పోయింది."

"నిజంగా?"

"మనం పెద్దవాళ్ళమైపోతున్నాం కదూ?"

"నామాట తెలీదుకాని, నువ్వుమాత్రం యింకా చిన్నదానవవుతున్నావు" అన్నాను.

"అది అబద్ధం. ప్రకృతి విరుద్ధం." కొంతసేపు ఎవ్వరం మాట్లాడలేదు. ఎందుకో కొన్ని కొన్ని సమయాలలో ఆమెతో మాట్లాడుతున్నప్పుడు, బుర్ర ఖాళీ ఐపోతుంది! సిగరెట్టు పీలుస్తూ, చీట్లాడుకుంటున్న సమయంలో అమాంతం

గదిలోకి చిరతపులి వొచ్చినప్పుడు, బుర్ర ఎట్లాపనిచెయ్యాదో, అట్లాగే ఆమెతో సంభాషణ.

"దేశంలో సంతానం ఎక్కువైపోతున్నారు. యిట్లా పది సంవత్సరాలు జరిగిందంటే తినేందుకు తిండి వుండదంటున్నారు సాంఖ్యశాస్త్రవేత్తలు, తెలుసా?" అన్నాను.

"అది నాకు తెలీదు. మనం ప్రకృతికి దాస్యంచెయ్యాడం తప్పదు. దాస్యం నేను సహించలేను. కాని అది తప్పదనుకుంటాను. నేను ఎదురు తిరగలేక కాదు; నా క దిష్టంలేదు. జీవితానికి తలవొగ్గి, ప్రపంచాన్ని అంగీకరిస్తాను."

"అదే పొరబాటు. అంగీకారం ఆదర్శాలు లేని, వ్యర్థజీవి విముఖత్వం"

"కావొచ్చు. సృష్టిలో నేనెంతో అల్పురాలనని తోటివాడవైన నీకే తోచినప్పుడు సృష్టిముందు నేనేం తిరుగుబాటు చెయ్యాగలను చెప్పు?"

వెడతానని లేచాను.

"అద్దె తీసుకురానా?" అంది. "నేను దానికోసం రాలేదు. మనియార్డరు చెయ్యొచ్చు."

పాపిష్టి డబ్బుని ఆమె చేతులు తాకటం నా కిష్టంలేదు. ఆమెభర్తని చూడడం కూడా మరచి, బైటకి నడిచాను. నన్ను కుముదం వెనక్కి పిలుస్తుందనుకున్నా. అట్లా పిలవలేదు. నా వెనకాల దొడ్డితలుపు గడియ వేసిన చప్పుడు వినిపించింది.

కుముదాన్ని గురించి ఏం కథ వ్రాయనూ?

◆ ◆

ఆరు సంవత్సరాలు గడిచాయి. రెండో ప్రపంచ సంగ్రామం ప్రారంభమైంది. అప్పటికి నా చదువు, ఉద్యోగ యత్నాలు పూర్తయ్యాయి-వొక్క యత్నమూ ఫలించలేదు. మా మామయ్య నాకోసం పెట్టిన డబ్బు ఖర్చంతా వృథా ఐంది. పైగా, ఆయనా, మా అత్తయ్యా, ఇండియా అంతా యాత్రచేసి రావడంవల్ల ప్రావిడెంట్ ఫండంతా తరిగిపోయింది. నిరుద్యోగసమస్యనుగురించి బోలెడు కథలు వ్రాశాను. సమస్య పరిష్కారం కాలేదు; ఆంగ్లంలో యీ సమస్యను పరిష్కరించడానికి కొన్ని సలహాలిస్తూ వ్యాసాలు వ్రాశాను; ఎవరూ వాటిని గుర్తించినట్లులేదు. కొన్ని సమయాలలో రాజకీయోద్యమంలో దిగి జైలు కెడదా మనిపించేది. అప్పుడు భుక్తికి లోటుండదు, కీర్తి దక్కుతుంది - పైగా జైలులో నే తలపెట్టిన మహత్తర గ్రంథాన్ని రచించడానికి మంచి అవకాశా లుంటాయి. కాని రాజకీయాలలో దిగడం ఎట్లా? 'ఫరవాలేదురా అబ్బీ, యుద్ధం వొచ్చింది. దేవుడి ధర్మమా అంటూ నీ కేదో వుద్యోగం దొరక్కపోదు' అని మామయ్య ఓదార్చేవాడు. *

"నాకు నచ్చిన ఉద్యోగం వొకటి ఖాళీ వొచ్చింది మామయ్యా. దరఖాస్తుకి, ఇంటర్వ్యూకి వో ఏభైరూకలుంటే నాకు లభించొచ్చు." వెంటనే మామయ్యకి వో భావంతట్టింది.

"ఒరే! కుముదంగారింటికెళ్ళి, రెండునెల్ల అద్దె ముందుగా యిస్తారేమో కనుక్కురా" అని నన్ను సాగనంపాడు.

---

* రెండో ప్రపంచ సంగ్రామం ముగియగానే వ్రాసిన కథ యిది.

సూర్యుడు పడమటింట్లో గృహప్రవేశం అవగానే తలుపు వేసి, కిటికి కర్టెన్లు దగ్గరగా లాగడానికి సిద్ధపడినట్లు, మేఘాలు చురుగ్గా విహరిస్తున్నాయి. కుముదంగారి దొడ్లో ఎన్నో యిదివరకు చూడని కొత్త మొక్కలు, చెట్లు వున్నాయి. కొబ్బరిచెట్లు మేఘాలతో ఏకీభవిస్తున్నట్లు ఆకాశంలోకి పొడు చుకుని ఆడిపోతున్నాయి. జామచెట్టు వార్థక్యం వొచ్చినదాని మల్లే ముడుచుకుంది. ఆ అల్ప ప్రకృతిలో వొక్కటీ నారాక గుర్తించినట్లు లేదు. చెట్ల కొమ్మలకి ఉయ్యాల అమర్చబడి వుంది. నూతి పళ్ళెం వేపునుంచి వో పాపాయి పాకుతూ వొస్తున్నాడు. వాడితో ఏదో మాట్లాడాను; వాడి కేమీ అర్థంకాక, జీవిత రహస్యం తెలుసుకోలేకపోయిన వేదాం తిలా, నిరర్థకపు ఏడ్పు మొదలుపెట్టాడు. చెట్ల గుబురుమధ్య కుముదం మేఘాలమధ్య నక్షత్రంలా కదిలింది. నక్షత్రబృందం లోంచి విడిపోయిన పిల్లకాంతిలా మరో చిన్నపిల్ల పరుగు లెత్తింది. కుముదం చేతిలో గునపాన్ని గిరవాటెట్టి పమిటని పళ్ళమధ్య బిగించి పైకిలాగి, చేతులోవున్న మొక్కని నాముందు పడేసింది.

"చూశావా, యీ ఆకుని ఎట్లా తినేస్తోందో యీ చిత్రమైన పురుగు? ఈ పురుగు అందమైనదే, మొక్కా అంద మైనదే. అందాన్ని చూచి అందం వోర్చలేదుకదూ?"

నే నేమీ మాట్లాడలేదు.

"నువ్వొచ్చి ఎంతసేపైంది? పిలవలేక పొయ్యావా? లేక నాపేరే మరచిపొయ్యావా?" అంది.

"లేదు లేదు, - యీ తోటని చూస్తూ ఆశ్చర్యపడుతున్నాను."

"ఇందులో ఆశ్చర్యం ఏముంది? విత్తనం వేసి, నీళ్ళు పోస్తే మొక్క మొలుస్తోంది. ఇవన్నీ సాధారణమైన మొక్కలు," అని కొంటెగా నవ్వింది.

"మా పాపని చూశావా, పెద్దదైంది. నువ్వింక సంబంధాలు చూచిపెట్టే సమయం వస్తోంది. వాడు మా రెండోవాడు. ప్రకృతంటే పడదు. అన్నిటినీ ధ్వంసం చేస్తాడు. వీడు మా మూడోవాడు-వీడికి నాలా ప్రపంచంతో నిమిత్తంలేదు. - పాపా! బకెట్ తీసుకురా..."

అమ్మాయి బకెట్ తీసుకొచ్చింది. కుముదం చిన్నప్పుడు జామపండు తింటున్న దృశ్యం జ్ఞాపకంవొచ్చింది.

"కొంచెం నీళ్ళు తోడిపెట్టు. చేతులు కడుక్కుంటా" అంది.

నేను తోడాను, బకెట్లో సగం నీళ్ళు నూతులోనే పడిపోయాయి.

"నీళ్ళు తోడడం తెలియకపోతే ఎట్లా? నీ భార్య బైటుంటే నువ్వే తోడుకోవాలి."

"నా కింకా పెండ్లి కాలేదు."

నమ్మలేనట్లు చూసి, మౌనంలో పడింది.

"నాకు ఉద్యోగంలేదు. ఎందుకు పెండ్లి?" అని స్వగతంలా చెప్పుకున్నాను.

కుముదం నామాట వినిపించుకోలేదు. చీరని పాదాల పైకితీసింది. ఆమె శరీరానికి మాతృత్వం పరిపూర్ణత నిచ్చింది.

వయస్సు మొహానికి వైరాగ్యాన్నిచ్చినా, వార్ధక్యాన్నివ్వ లేకపోయింది. మట్టిలో నీళ్ళు కలిపిన వింత సువాసన నన్నావ రించింది. మొహాన్ని పమిటతో తుడుచుకుంది. తడిసిన పమిట పర్వతశిఖరానికి ఎగబ్రాకేవాడికి పట్టుదొరికినట్లు, వక్షాన్ని అదిమిపట్టుకుంది. సూర్యుడి కడసారి కిరణం, లోయలో నీడని వొక్కసారి వెలిగించి మాయమైంది. సంధ్య అందాన్ని అనుభ వించాలన్నవాడు కుముదంతో వుండాలి. సంధ్యలో నే నెన్న డూ చూడని ప్రత్యేక శోభని ఆనాడు చూడగలిగాను.

"దా, ఉయ్యాలమీద కూర్చో - వెనక విరిగినకుర్చీ యింతవరకూ బాగుచేయించనేలేదు...ఏదో వొకటి వొస్తూనే వుంటుంది. తీరిక లేదు."

కుముదం గడ్డిలో కూర్చుంది. అమ్మాయి, వేదాంతిని ఎత్తుకొని లోపలి కెళ్ళింది. రెండోవాడు, ధ్వంసంచేసేందుకు మొక్కలు లేవన్నట్లు, గడ్డినే దిమ్మిశాలా మర్దిస్తున్నాడు.

"మనం కలుసుకుని చాలారోజులైంది తెలుసా?"

"ఆహా, దగ్గరగా ఆరుసంవత్సరాలైంది."

"నువ్వు చాలా మారిపోయావు."

మంచికా చెడుకా అని అడుగుదా మనుకున్నాను. నన్ను మాట్లాడనీకుండానే - "ఎక్కడెక్కడి కెళ్ళిందీ, ఏం చేస్తున్నదీ - అంతా చెప్పు నిన్నుగురించి" అంది.

"ఉత్తర హిందూస్థానం వెళ్ళా - ఎక్కడా మంచి ఉద్యోగం దొరకలేదు. మామూలుగా ఇండియాలో మనిషి ఇరవై ఎనిమిదేండ్లకంటే ఎక్కువకాలం జీవించడంటారు సాంఖ్యశాస్త్రకారులు. దాని ప్రకారం నేను నాలుగేండ్ల

క్రితమే చనిపోయి వుండాల్సింది. అల్పాయువుగలవాళ్ళే సుఖంగా వుండగలరు మన సంఘంలో.”

కుముదం సానుభూతిచూపి, జాలిపడుతుందని నా ఉద్దేశాన్ని ఎంతో కసితో భయంకరంగా ప్రకటించానేమో!

“ఉద్యోగం లేకపోతేనేం? దానికోసం జీవితాన్ని తిట్టొచ్చా! ఉద్యోగంలో పడ్డానంటే, అదేలోకం, మరి ప్రపంచంతో సంబంధం వుండదు. ఎవరికో బానిసపై స్వేచ్ఛ పోగొట్టుకుంటావు. ఆడాళ్ళకి వుద్యోగంచేసే బాధలేకపోవడం ఎంతో మెరుగు.”

ఉద్యోగం చెయ్యనందుకు నన్ను అందర్లా ఆక్షేపిస్తూ తిట్టకుండా, మెచ్చుకున్నందుకు నేను కుముదాన్ని కొంత గౌరవించాను.

“పాశ్చాత్య దేశాలలో స్త్రీలు, పొట్టకూటికోసం భర్తలకు మనవాళ్ళల్లా అమ్ముడుపోరు” అన్నాను. అప్రయత్నంగా రెండు గడ్డిపువ్వులను తెంచి జుట్టులో అముర్చుకుంది.

“మన కీ ప్రపంచంలో ఎవరో వొకరికి దాస్యం చెయ్యడం తప్పదేమో ననిపిస్తుంది. దేవుడుసైతం భక్తుడికి దాసుడు కావడంలేదు?”

“నా కింతవరకూ ఉద్యోగం యివ్వని యీ సంఘాన్ని గౌరవించి, ఎందుకు సేవచెయ్యాలో నాకు తెలీడంలేదు.”

“నీకు ఉద్యోగం లేకుండావుంటేనే నువ్వు సుఖపడతావు. ఐనా నీ పిచ్చికాకపోతే, నీకు ఉద్యోగం ఎవరో యిచ్చే దేమిటి? నువ్వేదో గొప్పకార్యం చెయ్యడానికి పుట్టావని వెనక చెప్పావు అది నేను నమ్మతాను. అది చెయ్యిం

స్వతంత్రించి, నచ్చినపని చెయ్యడమే మంచిది. నేను దాస్యం సహించలేను.”

“దాస్యం లేకుండా, ప్రేమని సాధించటం ఎట్లా?” ఈ ప్రశ్న ఎందుకడిగానో నాకు తెలీదు.

“ఔను, మనుష్యులతో చేసే ప్రేమలో దాస్యంవుంది. సంసారంలో బంధనాలు; ప్రేమలో బంధనాలు; అసలు పుట్టడమే సృష్టికి దాస్యం. వీటికి దూరంగా వుంటే మంచిది.”

కుముదం, హృదయానికి దగ్గరగావుండే విషయాలని గురించి ముచ్చటిస్తుంటే వినడం అదే మొదటిసారి. నేను అనుకున్నంతటి అమాయకురాలు కాదని స్పష్టమైంది.

“ప్రపంచంతో నిమిత్తం లేకపోతే, అసలు గొప్ప కార్యం సాధించటం దేనికి?”

“సాధించటంతో మనుషులకు చేసే దాస్యం నుండి విముక్తి దొరుకుతుంది. కాబట్టి, ప్రపంచాన్ని మనం ఏదేనా కోరి, ఆశిస్తే దాన్ని యివ్వదు. మనం దేన్నీ ఆశించకుండా, దూరంగా వుండి చెయ్యగలిగినపని చేస్తుంటే ప్రపంచం మన పాదాలముందు వాల్తుంది.”

కుముదం, స్వతంత్రాన్ని అంత కాంక్షిస్తుందని నేనెప్పుడూ అనుకోలేదు. భర్త, పిల్లలు, సంసారం, ఉద్యోగం–తుదకి ప్రేమ – యినన్నీకూడా దాస్యమే నంటుంది. స్వతంత్రం లేని బ్రతుకు వృథాట. ఒక విలువని అంతగా కోరినప్పుడు, దాన్ని వారు పొందలేకపోతే, నా హృదయం బాధతో క్రుంగిపోతుంది. జనసామాన్యానికి స్వేచ్ఛనిస్తే దుర్వినియోగం చేస్తారు. దానివిలువ తెలియనివాళ్ళకిఅదివ్వడం మహా పాపం

కాని, దేన్నీ వుపయోగించుకోకుండా, కేవలం విలువల ఆరాధనతో తృప్తిపడే కుముదంలాంటి వ్యక్తులకి స్వేచ్ఛ లేకపోవడం ప్రపంచానికి అనర్థం.

"నేను నువ్వైతే ఏంచేద్దునో తెలుసా? నదీతీరాన్ని చిన్న తాటాకుపాక కట్టుకుంటాను. అందులో కూర్చుని, ఊరికే చదువు నేర్పుతానని చాటింపు వేయిస్తాను. మొదట ఏ పదిమంది పొలంకాపులో వొస్తారు. సాయంత్రం, వాళ్ళకి బోధించడం మొదలెడతాను. ఇరుగు పొరుగునుంచి. అనేక మంది కర్షకులు, కూలివాండ్లూ చదువుకోసం వొస్తారు. ఉత్త చేతుల్తో రాకుండా, వొకరు పువ్వు, చింతపండు, వొకరు పాలు – అల్లా నాకు కావల్సినవాటిని వాళ్ళే సిద్ధంచేస్తారు. వారు నా శిష్యబృందం. వాళ్ళ కష్టసుఖాలు పంచుకుంటూ; వారి తగాదాలకి తీర్పు చెపుతూ – అంతే; అప్పుడు నాజీవితం వృథా అనుకోను."

సూర్యుడు అస్తమించగా అలిసిన తన పరివారం పడమటిలోయలో సేదతీర్చుకుంటున్నట్లు వెలుగు ఛాయలు కరుగుతున్నాయి. ఓపికలేక కదలలేకపోయిన మేఘద్వయం, దక్షిణ గాలి పిలుపుకి కదలిపోతున్నాయి. ఇది నారాజ్యం అన్నట్లు వొంటినక్షత్రం కన్నుమీటింది. ప్రకృతిలో నిశీధకీటకాలు తన్మయరొదసాగించాయి. మా సంభాషణ విని విని విసుగెట్టిన పుష్పాలు చీకటి ప్రశాంతంలో ముడుచుకున్నాయి. తూర్పు ఆకాశం జడవిప్పుకుంది. కుముదం తలలో తెల్ల వెంట్రుక మెరిసింది.

"తెల్ల వెంద్రుక" అన్నా, వున్న చోట వేలు మెసుపుతూ.

"ఎన్నాళ్ళని యవ్వనానికి శరీరం దాస్యం చేస్తుంది? దానిదోవ అది చూచుకుంటుంది."

నా కళ్ళు చెప్పలేని విచారంతో తడిసినై. నేను అద్దె మాట అడగడం మరిచిపొయ్యాను. ఆ తన్మయతతో బరు వెక్కిన వాతావరణాన్ని డబ్బు ప్రశంసతో పాడుచెయ్యడం నా కిష్టంలేకపోయింది.

వెడతానని లేచా; మంచిదంది; పోనీ, యీ రాత్రి యిక్కడుండి వెళ్ళకూడదా అంటుందనుకున్నా. కుముదానికి మర్యాదంటే ఏమిటో తెలీదు.

♦ ♦ ♦ ♦

మరి నాలుగు సంవత్సరాలు గడిచినై; యుద్ధం సాగు తోంది. నాకు మాత్రం ఉద్యోగం చిక్కలేదు. నేను దాన్ని గురించి విచారించే రోజులు వెళ్ళిపోయాయి.

రోజులు గడిచిపోతున్నాయి. నా తిండికి ఎట్లాంటి లోపమూ రాలేదు. వస్తున్న రోజు వొకటికూడా లేదు. దూబరా ఖర్చుకి, నాకే అలవాట్లు లేవు. సిగరెట్లు కాల్చను; సినిమాలకెళ్ళను; పుస్తకాలు కొనుక్కోను. అవంటే యిష్టం లేకకాదు. అవి నా అందుబాటులో లేవు. మా మామయ్య చనిపోయి ఆరునెలలైంది. మా అత్తతప్ప నాకు 'నా' అన్న వాళ్ళు ఎవ్వరూ లేరు. ఇది కొంత మేలే. నామీద అధికారం చలాయించేటందుకు, వొక్కరూ లేరు. నాకీ సంఘం తిండిపెట్ట నక్కరలేదు. నా బ్రదుకు నన్ను బ్రతకనిస్తేచాలు. మా

అత్తయ్య వున్న యింటికి అద్దె యిచ్చుకోలేకపోతోంది. తుదకి నిశ్చయించుకుంది, సొంత యింట్లోకెళ్ళి కాపరంపెట్టడానికి. ఖాళీచేయించే యేర్పాట్లకి నన్ను పంపింది.

ఆనాడు ఆదివారం. రాత్రి ఎనిమిది దాటింది. సన్న చంద్రుడు పల్చటి మేఘంవెనక దాక్కున్నాడు. కుముదం గారి యింట్లో దొడ్లో అంతా నిశ్శబ్దం, వీధులోకొచ్చాను. తలుపు తాళంవేసి ఉంది. ఎక్కడికెళ్ళారో నాకు బోధపడ లేదు. కాసేపు అరుగుమీద కూర్చున్నా. తెలిసినవాళ్ళని కను క్కుందామని వీధులోకి నడిచాను. అప్రయత్నంగా బజార్లోకి వెళ్ళాను. కిల్లీ దుకాణం ముందు బల్లమీద కుముదం పెద్ద కూతురు పాపాయి నెత్తుకొని కూర్చుంది. నన్ను కేకేసింది.

"మా ఆఖరు చెల్లాయిని చూశారా? నాలుగోది - దీన్ని స్వరాజ్యం అని పిలుస్తుంది మా అమ్మ...చూడండి, వూ ఏడుస్తుంది...ఊరుకో నా చిట్టితల్లీ."

"ఇట్లా యిక్కడెందుకున్నావ్? మీ అమ్మ ఎక్కడ?"

"మా అమ్మ ఆస్పత్రిలోవుంది. ఇది ఏడుస్తుంటే ఆడించ డానికి బైటికి తీసుకొచ్చాను మా నాన్న హోటలికెళ్ళాడు."

స్వరాజ్యాన్ని బుజాన్నివేసుగుని హాస్పిటల్‌కివెళ్ళాం. కుముదం మంచంపై పడుకుంది. పైన తెల్లటి గుడ్డ కప్పివుంది. చిన్నబల్ల మంచం దగ్గరగా లాగి కూర్చున్నాను.

"ఏం జబ్బు?"

"న్యూమోనియా,"

న్యూమోనియా అంత ప్రమాదకరమైన వ్యాధని నా కంతవరకూ తెలియదు. మాట్లాడేటందుకు ఏమీ కనుపించక,

అద్దంలోనుంచి నిశీథి నల్లత్రాచులా లోకాన్ని అల్లుకుంటోంది.

"నీ స్థితిచూస్తే నాకెంతో బాధగావుంది" అన్నాకన్నీరు దిగమింగుకుని.

"నాకు నిర్వికారం. ఈ ప్రపంచం నాద్రైతేగా విచారానికి. నువ్వుమాత్రం..."కళ్ళుమూసి మరి విప్పలేదు. ఈ లోకంలో మూసుకుని మరోలోకంలో తెరుచుకున్న నేత్రాలు కుముదానివి.

♦ ♦ ♦

ఆత్మని దిగవిడిచి వొచ్చిన వ్యక్తి మళ్ళా దానిలోకే చేరుకుంది. చెట్లు, నదులు, మేఘాలు, చీకటి వెలుగుల సమ్మేళనంతో గిరగిరా తిరిగిపోతున్న విశ్వంలో కలిసిపోయింది.

నిశీథిలోకి నడిచి వెళ్ళాను. మహత్తర అనుభవం సంభవించినప్పుడు, తార్కికజ్ఞానం, విమర్శనాబుద్ధి పనిచెయ్యవు. ఇంద్రియాలు శరీరాన్ని వ్యాపి, కొత్త జన్మనిస్తాయి. భావోద్రేకంలో నిమగ్నుడై, చైతన్య ప్రవాహంలో కొట్టుకుపోతున్న వ్యక్తి, వొక్కసారి సృష్టి రహస్యాన్ని, మెరుపులా ఛేదించి మరో అవతారం దాలుస్తాడు. చచ్చి బ్రతకడంలాంటిది ఆ అనుభవం.

కుముదం నా వివాహాన్ని గురించి చెప్పిన కడసారి మాటలు నాలో అథోలోకాన్ని త్రవ్వి దాని దాపరికాన్ని నాకళ్ళ ముందు ప్రదర్శించినట్లయింది. ఆమెకోసం పెండ్లి చేసుకోలేదట! మానసిక శాస్త్రజ్ఞులు, మానవుడి బుర్రలో అథోలోకం

వుందంటారు. అక్కడ అతని రహస్యమైన కోర్కెలు, బైట చెప్పుకోలేని తీరని వాంఛలు అడవిమృగాలలా తిరుగుతాయట. అవి అన్ని సమయాలలోనూ బయటికిరాకుండా బుద్ధి కాపలా కాస్తుంది. అవి బైటికి రాలేకపోయినప్పటికీ, ఎప్పుడో, నిద్రలోనో, బలహీనమైన స్వప్నావస్థలోనో, గర్జించి వాటి వునికిని బాహ్యప్రపంచానికి వెల్లడిస్తాయట. ఇంతకాలం నా బుద్ధి వాటిని కట్టేసింది. ఆనాడు ఆమె చెయ్యిపైన చెయ్యివేసినప్పుడు బుద్ధిని తొలిగించి వాంఛలు బైటికొచ్చినట్లు, కుముదం గ్రహించి, తనచేతిని లోపల దాచుకున్నట్లు వాటిని వెనక్కినెట్టి నోరునొక్కింది. ఆమెలో ఏమీ విశేషంలేదని సమాధానపరుచుకున్నా. ప్రాకృతికమైన ఆకర్షణ లోపల దాగి వుండి, నా జీవితంపై అంత ఒత్తిడి కలిగించినందుకు ఆశ్చర్యపడ్డాను.

తననిగురించి కథ వ్రాయమంది. ఆరు గంటల పరిచయంతో, ఆరువందల మాటలతో, నా ప్రపంచాన్ని తలక్రిందులుచేసి, నా జీవితపరమావధినే తారుమారుచేసిన కుముదాన్ని గురించి ఏంకథ వ్రాయను?

# బుచ్చిబాబు రచనలు

చివరకు మిగిలేది

దక్షిణ భాషా పుస్తక సంస్థ

సహకారమున ప్రకటించబడి

విరివిగా అమ్ముడైన నవల రు 2-75

| | |
|---|---|
| కాలచక్రం నిలిచింది | 1-25 |
| కలలో జారిన కన్నీరు | ,, |
| ఆశాప్రియ | ,, |
| ఆమెనీడ | ,, |
| దేశం నాకిచ్చిన సందేశం | ,, |
| మూడు కోతులు | ,, |
| జ్ఞాన నేత్రం | ,, |
| ఎల్లోరా | ,, |
| నా గాజుమేడ | ,, |

పై తొమ్మిది కథల పుస్తకాలూ మూడు వాల్యూములుగా ప్రచురింపబడినవి. ప్రతి గ్రంథాలయమున నుండదగినవి.

ఒక్కొక్క సంపుటము రు 5-00

: ప్రతులకు :

ఆదర్శ గ్రంథమండలి, విజయవాడ